

REKONSTRUKCIJA: KADROVSKI RINGIŠPIL | BUDUĆI RAT: UBISTVO DALJINSKIM

BIH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1176
18. jul 2013.

Intervju: Latinka Perović

**Ostrašćenost je
naša druga priroda**

ALL INCLUSIVE
DINARSKI KREDIT
ZA REFINANSIRANJE

6 MESECI BEZ RATE

- ★ BEZ TROŠKOVA OBRADJE I
PREVREMENE OTPLATE
- ★ ODLIČNE KAMATE
- ★ DODATNI KEŠ
- ★ MANJA RATA
- ★ FULL GREJS PERIOD **6** MESECI

ALL INCLUSIVE
REFINANSIRAJUĆI DINARSKI KREDIT
Ekskluzivno za nove klijente!

8 Godina
u Srbiji

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Čirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto), Muharem
Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan
Bubnjević, Sonja Čirić, Zora Drčelić,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorićević, Nebojša
Grujić (kultura), Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran
Majdin, Radmilo Marković, Saša
Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša
Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš
Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.),
Vesna Sbrinović, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Čuk, Marija Halupka,
Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

06 Zoom: Žandar i tri asa

08 Rekonstrukcija Vlade Srbije:

Kadrovski ringišpil umesto izbora

12 Intervju: Latinka Perović

24 Dokument: Izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji

28 Profesori, starlete i internet:

Šaka zraka i malo bele jutarnje rose

30 Masovna okupljanja i protesti:

Okidač za rešavanje problema

32 Dodatak: Reforma pravosuđa

36 Ljudi i vreme

39 Lisica i ždral: Reka bez povratka

KULTURA

40 Esej: Mirko Kovač "Ruganje s dušom"

46 In memoriam: Željko Malnar

49 TV manijak: Knjiga "Zbogom andergraund"

– Saša Marković Mikrob

50 Muzika: "Serbian Jazz Bre Project"

SVET

52 Mozambik: Deca side

59 Portugal:

Sve je slično, samo što se razlikuje

62 Velika Britanija:

Pomama za kraljevskom bebom

64 Naučna baština:

Nikola Tesla i Mihajlo Pupin

68 Budućnost rata:

Proračunato ubistvo sa bezopasne daljine

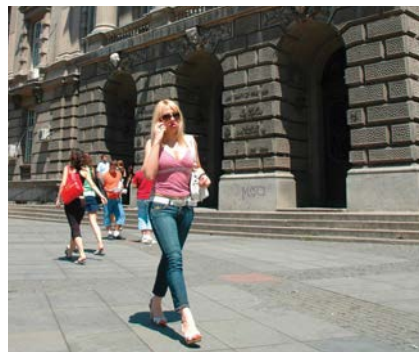
MOZAIK

74 Drinska regata: Rogačica–Ljubovija

76 Moj muški život: Pedant

77 Pošta

78 Vreme uživanja: Prohujalo sa ajkulama

Profesorka Filološkog fakulteta u Beogradu rajna Dragičević održala je govor na apsolutentskoj večeri. Njene reči su mesec dana kasnije izazvale ogromno interesovanje i intenzivne reakcije javnosti. O čemu se radi

PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Putnik, avanturista, novinar, istraživač, putopisac Željko Malnar, umro je u zagrebačkoj Klinici za plućne bolesti Jordanovac u 69. godini života, u utorak 9. jula

PIŠE: MOMIR TURUDIĆ

Dok kamioni odvoze sirovinu za izvoz, ljudi satima svakodnevno pešače da bi došli do vode. Dok se kineske, američke i japanske firme otimaju o prirodna bogatstva, preko 800.000 dece kojima su oba roditelja umrla od side prepuštena su sama sebi. U pomoć se poziva vrač, jer lekara nema

PIŠE: INGRID STEINER-GASHI

Na naslovnoj strani: Latinka Perović
Foto: Aleksandar Anđić

Ruski predsednik Vladimir Putin u mini podmornici: Vladimir Vladimirovič lično je izvršio inspekciju ostataka vojne fregate Oleg potonule u XIX veku u Baltičkom moru, 15. jula 2013. godine.

foto: Aleksej Nikolski/ Reuters

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 18. 7. 2013 — 24. 7. 2013.

17/07/13 www.meteos.rs

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	18 ☉ 31	19 ☉ 33	17 ☉ 33	19 ☁ 29	17 ☉ 28	16 ☉ 28	18 ☉ 29
Vojvodina	15 ☉ 31	17 ☉ 32	19 ☉ 32	17 ☁ 29	14 ☉ 27	14 ☉ 28	15 ☉ 29
centralna i južna Srbija	14 ☉ 31	16 ☉ 33	18 ☉ 34	18 ☁ 31	16 ☉ 29	15 ☉ 29	15 ☉ 30

Do nedelje nepovoljna biometeorološka situacija uz povremene tegobe, najčešće u vidu glavobolje i nervoze. Zbog visoke temperature u najtoplijem delu dana, hronični bolesnici moraju smanjiti aktivnost na otvorenom. Za sve je neophodna i adekvatna zaštita od sunca pri dužem izlaganju. Povećana je opasnost od toplotnog udara za osetljive osobe. Prva tri dana iduće sedmice povoljnije biometeorološke prilike.

Internet bez filtera

Kancelarka Nemačke Angela Merkel mrtvo ozbiljno je pozvala američke kompanije koje posluju na internetu u Evropi da svojim evropskim klijentima jasno daju na znanje šta rade sa njihovim ličnim podacima. Na izvestan način to je otrežnjujuće iskustvo, ali i dokaz da smo počeli da shvatamo internet. Mislim, da ga shvatamo ozbiljno.

Tačnije, kancelarka im je poručila da ukoliko žele da nastave sa aktivnostima u Nemačkoj, moraju da se povinuju striktnim nemačkim zakonima o pravu na privatnost podataka. To je, kako bismo mi ovde rekli, bila više poruka za domaću javnost, predizborna praktično. Jer je istovremeno kancelarka konstatovala da je većina američkih kompanija registrovana u Irskoj, gde su zakoni za njih mnogo povoljniji, pa zahvaljujući tome mogu nesmetano da rade po Evropi šta im je volja. Pritom, Velika Britanija se iz sopstvenih razloga protivi uvođenju striktnijih mera u poslovanju na internetu, što prilično otežava nemačku inicijativu, ako se ovaj istup može tako nazvati.

Nije za ovu rubriku, ali ipak ne mogu da odolim a da ne pitam kako je moguće da u Evropskoj uniji postoji tolika neusklađenost propisa te u Irskoj može nešto što u Nemačkoj ne može? I ako je tako, kojoj će se normi prilagođavati srpski zakoni kada poglavlje o pravima građana na privatnost dođe na red? Ili su za nas spremljena posebna pravila po kojima sve svoje moramo bespogovorno da otvorimo prema multinacionalnim kompanijama, kao što smo morali da se otvorimo prema Haškom tribunalu kada su najveće državne tajne u pitanju. Bez puno pitanja, a sve iz viših interesa.

No, da se vratimo Angelinim vapajima. Kao i većina Evropljana, i Nemci su mirno posmatrali kako američke kompanije zauzimaju njihov internet prostor, lokalizujući svoje pretraživače i društvene mreže za nemačko tržište i jezik. Što je stvaralo lažni osećaj da se radi o domaćem portalu, kao što se i mi neizmerno radujemo kada na srpskom Guglu vidimo gugl-dudl posvetu nekom lokalnom heroju ili pojavi. Ali i dalje je to američko vlasništvo. I dalje američka administracija može da ih pritisne da odaju podatke o nama, našim interesovanjima i pretragama, pravdajući to strahom od novog napada na Ameriku.

Računajući, valjda, da se civilizovana Evropa neće usuditi da podigne glas pred slikama stratišta "11. septembra". I dobro računaju, jer je apel Angele Merkel prigušen mada je jasno da iz njega kuljaju priličan bes i frustracija, samo bez pravog rešenja i oruđa kojima bi se suprotstavila. Jer, već smo na sve pristali, dali smo i imena i podatke iz banke, čak i imena prvog kućnog ljubimca i stare adrese za slučaj da zaboravimo pasvord. Ne zapitkujući se nijednog trenutka gde se svi ti podaci slažu i kome to uopšte treba. Bolje rečeno, šta sve američki službenik na granici ili na poslovnom sastanku može da zna o nama dok mi o njemu znamo samo ono što smo izuglali.

Isfiltrirano, naravno.

ZORAN STANOJEVIĆ

Prekarijat

U Srbiji 700.000 ljudi radi na crno, 100.000 ne prima platu, mnogi rade za minimalac, ili čak i bez plate, bez zdravstvenog i penzionog osiguranja – što ih marginalizuje i čini socijalno nesigurnim – pod objedinjujućim nazivom *prekarijat*, piše u ovogodišnjem izveštaju Helsinškog odbora u Srbiji.

Engleski profesor sa Univerziteta Bath, Gaj Stending, autor knjige *Precariat – New Dangerous Class* (2011) piše kako su neoliberalne politike dovele do toga da rastući broj ljudi širom sveta radi *prekarno* (*precariously*), privremeno, u seriji kratkoročnih poslova, bez resursa za stabilan profesionalni identitet, bez stabilne socijalne zaštite i regulacije. Na različitim jezicima zovu ih *precariado*, *précarité*, *precarietà*...

Zahvaljujući tome što su neoliberalne reforme posle 1970-ih ojačale pregovaračku poziciju poslodavaca, veliki deo populacije (radnici u uslugama, mladi, žene i imigranti) podvrgnut je i *fleksibilnoj eksploataciji*, *fleksploataciji* (*flexploitation*).

Po drugoj školi mišljenja, u postfordističko doba dominira *nestandardna zaposlenost* (*prekarijat*), za razliku od perioda posle industrijske revolucije kada je kontingent zaposlene radne snage (proleterijata) bio konstantan.

U Zapadnoj Evropi, između četvrtine i trećine radne snage radi po privremenim ili *part-time* ugovorima, a najviše u Velikoj Britaniji, Holandiji, Španiji i Italiji.

Prekaritima se inače označavaju dve udaljene i potencijalno sukobljene kategorije radnika u postindustrijskim privredama: "insajderi" ("ružičaste kragne" u maloprodaji i uslugama, čistači, domari itd.), ali i "autsajderi" u menadžerskoj literaturi, naročito promovisana malobrojnija kreativna klasa mladih individualističkih talenata, angažovanih u informacionoj ekonomiji velikih gradova širom sveta.

Profesor Stending smatra da je *prekarijat* povišeno frustriran i opasan – zato što u društvu, za razliku od stalno zaposlenih i sindikalno organizovanih, "nema glas", a i osetljiv je na sirenski zvuk ekstremnih partija.

Da li *prekariti* dižu glas? Zasad, karnevalski.

U 2001. u italijanskim antiglobalističkim mrežama za Prvi maj je upućivan međunarodni poziv za spasavanje *nesigurne generacije* (*generazione precaria*), a 2004. aktivisti u Barseloni su nosili ikone sveca koga zovu *San Precario*.

MILAN MILOŠEVIĆ

Žandar i tri asa: Dačić da se odrekne policije, Vučić vojske, a Dinkić će da baca novčić jer sam ne može racionalno da odluči koje mu je ministarstvo milije

Svako ko se dočepa vlasti, makar bila i žandarska, a svaka je pomalo takva, uобрази da je postao neka vrsta oca nacije, pa nam se i Bratislav Dikić, povodom najave njegove smene, obraća retorikom kojom se javnost obaveštava o početku rata, državnog udara ili neke druge opšte nesreće. Šta mu znači ono: "Građani Srbije, braćo i sestre?"

RECEPT ZA REKONSTRUKCIJU:

SVI POMALO

U trenutku kad ovo pišem možda se suši mastilo na potpisu Ivica Dačića ispod ukaza kojim se dužnosti razrešava komandant srpskih žandarmerijskih formacija Bratislav Dikić. O toj žandarmeriji svašta se pisalo: reketiranje i privatluk danima su bili tema tabloida koji iz pouzdanih izvora saznaju o nepočinstvima izvora koji će takođe biti pouzdani kad se situacija promeni.

Doušničko istraživačko novinarstvo doakalo je u dobroj meri i tom Dikiću, a kap koja je prelila čašu jeste umešanost jednog žandara u dvostruko ubistvo u Rekovcu. Direktor policije je zatražio da Diković bude smenjen i Ivica Dačić je pristao na ovu rekonstrukciju. U tom trouglu – ministar Dačić, direktor Veljović i Dikić – odavno, a vidi se iz aviona, nešto škripi. Nije daleko od pameti da će u ovoj epizodi policijskog serijala Ivica Dačić, uz Dikića, biti gubitnik i sve mi se čini da može da se dogodi da se premijer u fazi rekonstrukcije Vlade Srbije odrekne položaja ministra unutrašnjih poslova pod uslovom da Aleksandar Vučić ne bude ministar odbrane, o čemu su već puštani glasovi u javnosti pa je čak i Aleksandar Vulin pominjan kao rešenje. Alek umesto Aleka!

Taj rekonstruktivni potez lako bi se objasnio. Nije dobro da se funkcije gomilaju, a to je i praktična stvar: otvaraju se dva "radna mesta" za partijske kadrove koji željno čekaju svojih "pet minuta."

Ali, to ja onako hipotetički tvrdim. Nemam pouzdanih izvora za tu vest, ali pouzdano slutim da se o tome razmišlja, možda i pregovara. Na tu vrstu deakumulacije funkcija Dačića i Vučića i Mladen Dinkić bi teško našao odgovor pa bi bilo lakše suzbiti ambicije ove dvoglave aždaje, koja istovremeno ministruje i finansijama i privredom. Epilog bi bio ovakav: Dačić se odrekao policije, Vučić vojske, a Dinkić će da baca novčić jer sam ne može racionalno da odluči koje mu je ministarstvo milije.

To bi bio marketinški dobar uvod u generalnu rekonstrukciju vlade, a mislim da bi to bilo i korisno. Predsednik i potpredsednik ionako imaju dosta posla, a Dinkić ima rekaobih – previše. Sadašnja situacija kadrovski pomalo podseća na neku prevaziđenu latinoameričku huntu gde se civil očas posla presvlačio u uniformisano lice i obrnuto, a i nije nekako evropski... Kao što nije prirodno da u Dinkićevim rukama budu i nož i pogača, mada ekonomska situacija jeste takva da se mora seći dupe da bi se krpile uši, ili, sad da me ubijete, beše obrnuto.

BRAĆO I SESTRE:

ŽANDARSKA MANTRA

Dojučerašnji prvi žandar Srbije, na vest o smeni, zava-pio je: "Građani Srbije, braćo i sestre, očigledno je da neko me smeta moj starosrpski način ophođenja i moje izjašnjava-nje kao Srbina u svojoj i našoj zemlji Srbiji. Doći će vreme kada će se i to promeniti." To je izjavio Bratislav Dikić

za B92 i automatski se kandidovao za eksponat u Etnološkom muzeju.

Tu bi mogao da demonstrira "starosrpski način ophođenja", ma šta to značilo. Već samom tom izjavom narečeni se preporučio za Noć muzeja gde bi jednom godišnje demonstrirao takvo ophođenje. S vrata bi još, u zavisnosti od situacije, govorio "Ljubim ruku, gospođo" ili "Gde se guraš, marvo", a u praktičnom delu programa mogao bi vaspitno da raspali ponekog po turu.

Drugo nešto, međutim, zanimljivije je od "starosrpskog ophođenja". To je uobrazilja svakog ko se dočepa vlasti, makar bila i žandarska, a svaka je pomalo takva, da je postao neka vrsta oca nacije, pa nam se i Dikić obraća retorikom kojom se javnost obaveštava o početku rata, državnog udara ili neke druge opšte nesreće. Šta mu znači ono: "Građani Srbije, braćo i sestre?" Ta patetika plaćenog činovnika jednog ministarstva govori o veri te vrste ljudi da kad se dočepaju neke sile misle da su bogomdani i da sa njihovom smenom počinje i smak sveta, mada Dikić, sudeći po izjavi, veruje da će "doći vreme kada će se i to promeniti" pa će žandari biti nesmenjivi, ukoliko vole Srbiju, ma šta Srbija mislila o njima.

Valjda je i na takav palanački duh mislio Aleksandar Vučić kada o rekonstrukciji vlade i društva govori kao o potrebi da se promeni svest. Ako se smenjeni žandar poziva na srpsko braćosestrinstvo, šta će tek da rade oni koji su na višim položajima.

Gledam u ponedeljak ujutro u Jutarnjem programu RTS-a ministra Milutina Mrkonjića koga mediji nišane za odstrel u najavljenom dvadesetsedmo julskom provetravanju kancelarija u Nemanjinoj 11. Dan pre toga pohodio je JAR tehniku i onda je pitao nekog radnika: "Hajde, reci, jesam li ja dobar ministar?"

Mučeni čovek se našao u nebranom grožđu i potvrdio da je Mrkonjić dobar ministar. Šta bi tek bilo da su ga žandari ispitivali.

DOPUNA: MIŠKOVIĆ, PRIVREDNICI I CRKVA

Povodom moje prošlonedeljne kolumne, dela koji se odnosi na nasušnu potrebu srpskih privrednika da s Bogom sklapaju rezervni strateški plan, javio mi se čitalac koji me je upozorio da sam izostavio važan deo saopštenja o poseti patrijarha Irineja srpskom Poslovnim klubu "Privrednik."

Tačno je i evo dopune saopštenja: "Njegova svetost patrijarh srpski gospodin Irinej se podsetio i na značajnu pomoć koju su kompanije članova Kluba pružile u akciji prikupljanja pomoći za obnovu Hilandara 2004, kao i na doprinos članova Kluba radu Skupštine Društva za podizanje Hrama Svetog Save, u kome aktivnu ulogu imaju gospoda Miodrag Babić, Miodrag Kostić, Slobodan Petrović, Dušan Stupar, Milan Beko, Zoran Drakulić, Milija Babović, Obrad Sikimić i Ilija Šetka."

Zašto je ovaj deo saopštenja važan. Zato što je izostavljen Miroslav Mišković, najveći pojedinačni donator Srpske pravoslavne crkve i inicijator Društva za podizanje Hrama Svetog Save.

Čitalac me pita: Nije li to licemerje i bezobrazluk? Eh, gospodine moj, mislim se, kad bi barem jednom bili u prilici da Boga koji sve vidi pozovemo za očevica, makar kao "zaštićenog svedoka", sve bi bilo jasnije.

Kadrovski ringišpil

Priča o rekonstrukciji ministarskog sastava potisnula je u treći plan svaki razgovor o neuspesima aktuelne Vlade na unutrašnjem planu, pre svega u domenu ozbiljnog ekonomskog oporavka. Taj "uspeh" je "temeljan i sveobuhvatan"

Pošto je desetak dana uoči datuma na koji je oročena (27. jul) gotovo izvesno da najavljena rekonstrukcija Vlade Srbije ne može biti "zamena za izbore", to jest da ona ne može biti "obimna, temeljna i sveobuhvatna", kako je zatražio njen pokretač Aleksandar Vučić, lider SNS-a (2. jul), ostaje da se vidi da li će to biti iskorišćeno za raspisivanje prevremenih izbora ili će se preći u fazu "kontrole štete", pa će se neke personalne rokade u vrhu vlasti prikazati kao važne za ostvarivanje "novih ciljeva" vladajuće koalicije.

Ukoliko Vučić u nastupu jarošne veličine "ne sruši astal" u Vladi, to jest ne krene u avanturu prevremenih izbora, protiv čega su, izgleda, svi ostali, uključujući i njegove stranačke kolege, neuspeh njegove inicijative o velikoj rekonstrukciji Vlade, koja je išla do ideje o "zameni premijera" (Dačića Vučićem), mogao bi biti znak da je vrtoglavi uspon moći ovog još mladog političara – zaustavljen. Problem je što model političkog uzleta koji je Vučića već visoko uzdigao, ne trpi ni privremene poraze i neuspehe, pa može ispasti da će se rekonstrukcija najviše obiti o glavu upravo njenom inspiratoru.

PRIORITETI I MLADOTURCI

Ako ostavimo po strani praktično infantilnu tezu da je rekonstrukcija Vlade sada potrebna da bi se zamenili ministri i visoki državni činovnici "koji slabo rade", onda možemo primetiti da je ova Vučićeva politička operacija od početka imala izvesne "konstrukcione mane". Naime, rekonstrukcijama vlade se obično pristupa kada se drastično promeni odnos snaga unutar dominantne političke stranke ili unutar vladajuće koalicije, pa se onima koji su "oslabili", unutar stranke ili unutar vladajuće grupe stranaka, više isplati da prihvate "nagodbu" sa naglo ojačali liderom stranke ili naglo ojačalo liderskom strankom, nego da idu na

prevremene izbore.

Vučić je, verovatno, računao na takav rasplet, s obzirom da sva ispitivanja javnog mnjenja i rezultati sporadičnih vanrednih izbora po opštinama, upućuju na značajnu promenu u odnosu političkih snaga u Srbiji u njegovu korist u proteklih godinu dana – ali nije uzeo u obzir okolnost da njegov stil apsolutnog "vođstva" partnerima ne pruža nikakvu odstupnicu, ni u stranci ni u koaliciji – pa su oni svi zajedno primorani na ogorčen otpor, dok je za vremena.

Prvo treba primetiti da se prema Vučiću, izgleda, pojavljuju odavno očekivani prvi znaci otpora među samim naprednjacima. Njegov pokušaj da, pod vidom

umesto izbora

Foto: FoNet

DOGOVOR VLADU GRADI:

A. Vučić, I. Dačić i M. Dinkić

prioritetnim ciljevima Vlade: pregovorima sa EU, povećanjem zaposlenosti mladih i "promenom svesti" u Srbiji u pravcu modernizacije i reforme države. Međutim, postavlja se pitanje ima li on u svojoj stranci dovoljno "mladoturaka" da bi on postao Ataturk.

JAVNE BLAGAJNE

Prva početna (a slabo skrivena) meta zamišljene rekonstrukcije, premijer Vlade Srbije i vođa grupacije stranaka oko SPS-a, Ivica Dačić, lukavo je i trpeljivo izdržao prolećni prvi talas lične difamacije u režiji Vučićevog kruga (da je imao veze sa Šarićevim narko-klanom, pre svega), a kada je "dramski trenutak" za njegovo medijsko svrgavanje nepovratno prošao, uspeo je od Vučića da prigrabi veći deo uspeha sa Briselskim sporazumom oko Kosova i otvaranja pregovora o pristupanju Srbije Evropskoj uniji. Sada on, koji je do juče galamio o "podeli Kosova", na televiziji ističe da nije logično da se ide na prevremene izbore ili da se sveobuhvatno rekonstruiše vlada koja je za Srbiju "ostvarila istorijski uspeh" u Briselu i da će njegovo ime ostati u istoriji, čak i ako sutra napusti premijersku poziciju ("Utisak nedelje", B-92, 14. jul).

Uza sve to, Dačić je istom prilikom izjavio da je čak spreman da "rekonstruiše" "najmanje jednog ministra", što je ispalo kao ironična poruka Vučiću o navodnoj kolegijalnoj konsilijantnosti prema "prvom potpredsedniku" koga je bacio u nevolju "paralelnim vezama" u svetu. Taj "najmanje jedan" ministar je, prema spekulacijama štampe, Milutin Mrkonjić, koji je doista zreo za penziju po svim osnovama. Ali kako, na primer, racionalizovati mogućnost da rekonstrukciju, posle skandala sa malom maturom, izbegne Žarko Obradović, ministar prosvete i Dačićev zamjenik predsednika stranke? I kako sačuvati svu silu državnih sekretara i šefova javnih preduzeća s kojima je "nagrađen"

"rekonstrukcije" ministara iz sopstvenog SNS-a, koji se navodno nisu snašli u dobijenim resorima (mada su navodno "stručni" i mada su navodno "pošteno radili"), potisne iz Vlade one ljude koji njemu lično "ne duguju" sve u stranačkoj karijeri, već ponešto duguju i eks predsedniku stranke Tomislavu Nikoliću, sada predsedniku Srbije – čini se da nije u potpunosti uspeo. Naime, sudeći po oskudnim izveštajima sa sednice Predsedništva SNS-a (13. jul) o rekonstrukciji Vlade, tamo "nije postignuta puna saglasnost po svim pitanjima". Valjda saglasnost o Vučićevim predlozima ili, možda, o "crvenim linijama" rekonstrukcije, preko kojih se ide na prevremene izbore.

Na kraju, kako se u štampi licitira, izgleda da je Vučiću "odobreno" da promeni Gorana Kneževića, Bratislava Petkovića i Alisu Marić, a oko Milana Bačevića čini se da nije obezbeđena spomenuta "puna saglasnost". A baš on je, moguće, najvažnija meta, s obzirom da je blizak predsedniku Nikoliću, a i kopredsednik je rusko-srpskog međudržavnog komiteta, koji ima uticaja na celokupnu srpsku energetiku, u kojoj Vučić i ministarka Zorana Mihajlović ne mogu da maknu sa svojim planom.

Uzgred budi rečeno, sam Vučić je posle ovog sastanka Predsedništva SNS-a počeo naprasno više da priča da je smisao rekonstrukcije povezan sa novim

Foto: FoNet

Foto: FoNet

DA LI IM SE DRMAJU FOTELJE: Goran Knežević, Milutin Mrkonjić, Verica Kalanović i Suzana Grubješić

Dačić, kada je okrenuo leđa Tadiću i demokratima – i ušao u koaliciju sa naprednjacima? Premijer Dačić će tu, verovatno, morati nešto da popusti, uz gundanje svojih saboraca – vodeći računa da je već “odsečen” od značajnih materijalnih resursa, pošto su njegovi ljudi već temeljno i sveobuhvatno upropastili desetak javnih preduzeća i banaka. To jest, pitanje je koliko “javnih blagajni” sps još sme da napusti u korist opstanka svoga premijera, a da sačuva “koalicioni kapacitet” sa penzionerima

i čuranima, koji u biračkom telu njegovu grupu i nose na leđima?

U stvari, čim je Dačićev kolega iz vrha sps-a, Branko Ružić, indirektno, “pripremio” Vučiću izjavom da promena premijera zapravo znači promenu koalicionog sporazuma “koja nije tražena” u vezi sa rekonstrukcijom Vlade, te da rukovodstvo sps-a “nije raspravljalo” o zameni Dušana Bajatovića na mestu šefa “Srbijagasa” – postalo je jasno da sps veruje da ima dovoljno jaku “zaštitu”, i sa Zapada i sa

Istoka, od prevremenih izbora – a ostalo je samo tekuće cenjkanje u kome oni imaju dovoljno iskustva i veštine. Pri svemu tome, Dačić ima malo razloga da strepi da će ga napustiti Krkobabićeva penzionerska stranka, jer Vučić najavljuje i reformu penzijskog sistema.

KONTROLE ŠTETE

I treći član vodeće stranačke trojke u vladajućoj koaliciji, Mlađan Dinkić, predsednik URS-a, postavio se na jedino mogući način – odbio je “cepanje” svog resora na ministarstvo finansija (koje bi mu bilo ostavljeno – da otima novac od naroda i privrede) i ministarstvo privrede (koje bi trošilo taj novac i seklo vrpce na novim fabrikama) – a izgleda da je odbio i da “rekonstruiše” svoje prve stranačke saradnice, ministarke Suzanu Grubješić i Vericu Kalanović. On je najslabiji u trenutnoj vladajućoj koaliciji, ali bi mogao biti važan u nekoj budućoj, koja bi možda mogla biti izmišljena da se spreče prevremeni izbori ili formira neka nova vlast posle njih. Valjda zato iz Dačićevog sps-a u proteklih godinu dana prema Dinkiću nije upućena nijedna jedina kritička reč.

Kao i sve dosadašnje akcije vladajuće koalicije i rekonstrukcija Vlade Srbije se odvija uz veliku dozu “dramatizacije”, čemu je poslednjih dana najviše poslužio “noćni sastanak” Vučića i Dačića između 15. i 16. jula. Samo održavanje ovog sastanka “u gluvo doba” upućuje na zaključak da se zasad verovatno ne ide na prevremene izbore nego na nagodbu u okviru već spomenute “kontrole štete”. Kako ovaj tekst ide u štampu pre nego što je moguće saznati nešto više o ovom susretu, može se samo pretpostaviti da će doći do neakvih pretumbacija u organizaciji i u sastavu Vlade i njene administracije – kako bi sama rekonstrukcija izgledala uspešnija i “temeljnija”, ali glavni razlog spora, bitka za premijersko vođstvo, verovatno neće biti razrešen u dogledno vreme.

U nečemu se ipak uspeo, priča o rekonstrukciji ministarskog sastava potisnula je u treći plan svaki razgovor o neuspesima aktuelne Vlade na unutrašnjem planu, pre svega u domenu ozbiljnog ekonomskog oporavka. Taj “uspeh” je “temeljan i sveobuhvatan”.

DIMITRIJE BOAROV

VIKEND BRANČ 1.199 RSD

RESTORAN
CONTINENTAL

SUBOTA / NEDELJA 13 - 17H

Bife sto bez ograničenja količine
za 1.199 dinara

Za decu do 10 godina besplatno

Nedeljom igraonica i
animatori za decu

TELEFON ZA REZERVACIJE
+381 65 242 11 20

 PARK | HOTEL
BEOGRAD

Njegoševa 2, 11000 Beograd, Telefon: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

*Welcome to
the Brand New Park*

Ostrašćenost je n

Ne možete u svakome ko drugačije misli videti neprijatelja! Pored toga, odavno smo prestali da vodimo ozbiljne polemike o bilo čemu. Umesto argumenata, imate diskreditacije, uvrede *ad hominem*... Zašto? Čemu uopšte služi prosipanje takvog otrova po hartiji i po ekranima? Zašto bismo se morali obračunavati na taj način? Pobogu, ne možete čoveku, samo zato što se sa njim ne slažete, uništi dostojanstvo! Sa druge strane, kritika vlasti, podsećanje ljudi na njihovu prošlost, na ono što su rečima ili konkretnim činjenjem proizveli, nije vređanje; ono je racionalno upozorenje

aša druga priroda

fotografije: A. Andić

U istorijskoj nauci je, kaže istoričarka Latinka Perović, procese nužno najprije identifikovati, pa ih tek onda slijediti; bez obzira na to da li su dobijeni rezultati nepoželjni po društvo. A šta sve do čega je ova ugledna istoričarka došla nakon smjene sa mjesta sekretara CK SK Srbije (*srpski liberali*, 1968-1972), nije postalo "nepoželjno po društvo"? Naravno njene ocjene srpske politike u poslednjoj deceniji xx vijeka.

U razgovoru za "Vreme", istoričarka Latinka Perović govori o evropskoj perspektivi Srbije, o Dobrici Čosiću, opasnosti stvaranja novog kulta ličnosti, kao i o pitanjima koje Srbija, nakon krvavih ratova na prostoru bivše Jugoslavije, danas teškom mukom pokušava da riješi.

"Srbija danas pokušava da reši pitanja koja je proizvela vodeći ratove na prostoru bivše Jugoslavije i ta su rešenja uslov da ona preživi", kaže Latinka Perović. "Po mom mišljenju, u toj bi činjenici valjalo tražiti objašnjenje zaokreta koji je napravljen doslovno preko noći: rigidni protivnici evropskih integracija danas su gotovo fanatični zagovornici dobijanja datu-

otvoreno, ta opsesija je lako uočljiva kroz pokazanu nesigurnost vlasti prilikom valorizacije određenih događaja iz neposredne prošlosti, kao i kroz delovanje njima bliskih "inženjera istorije" koji pišu, prekravaju, dele, spajaju. Najzad, neki od njih ne kriju da i dalje sanjaju san o velikoj i jedinstvenoj državi srpskog naroda. Ta opsesija se, dakle, čuva i ne dozvoljava da na dnevni red dođu ideje Evrope, evropskih integracija; njoj se žrtvuju ekonomski, socijalni, politički, kulturni i svi ostali odnosi.

Ko još čuva opsesiju o kojoj govorite?

Na njenom čuvanju su angažovane gotovo sve institucije; iz nje su proizišle sve ključne istorijske ideje u Srbiji, kao i vodeće političke partije; ona je, kažem, odredila sudbinu i Kraljevine Srbije i sudbinu obe Jugoslavije; kao što je, uostalom, određuje i danas. Kako? Tako što Srbija u ovom momentu još uvek ne uspeva da svoju istoriju spusti na zemlju, da je realno percipira, da shvati dinamiku vremena, da razume šta u istoriji znači propušteno vreme; drugim rečima, nema bilans onoga što se ovde dogodilo krajem xx veka.

U intervjuu Grujici Spasoviću, Adam

Jugoslavije: hoće li se ići na federalizaciju ili na unitarnu centralističku državu. Srbija je verovala da joj kao sredstvo u tim raspravama uvek preostaje sila. A to je, dozvolite, bila najveća zabluda. Ne sme se zaboraviti ni to da se Srbija spremala za rat u trenutku kada niko nije očekivao propast Sovjetskog Saveza; što je veoma važna činjenica.

Zbog čega je važna?

Zbog toga što su oni koji su pripremali rat verovali da će u jugoslovenskom sukobu imati Rusiju na svojoj strani.

Negde 1987. sam razgovarala sa tadašnjim potpredsednikom SANU, Antonijem Isakovićem, sa kojim sam se, inače, do tada povremeno viđala. Odmah je krenuo da mi objašnjava kako Slovenci i Hrvati ne žele Jugoslaviju i kako je konačno došlo vreme da i Srbija reši svoje pitanje...

"Izvini", prekinula sam ga, "vi to hoćete rat?"

"Da", potvrdio je. "Ali, on neće biti vođen na teritoriji Srbije... Poginuće nekih 86.000 ljudi!"

"Ali, kojih to 86.000 ljudi, pobogu?! Čijih glava?!", pitala sam.

I onda kažu – rat je došao iznenada. Pa,

■ Nije sporno da je reč o društvenoj potrebi, ali, dozvolite, poruke o tome kako ćete "stvoriti zemlju bez korupcije" smatram vrstom revolucionarnog voluntarizma

ma za početak pregovora sa EU. Zaokret o kome govorim proizvodi konfuziju koja opet dovodi do velike napetosti u društvu. Doduše, u istoriji ove zemlje to se ne događa prvi put: Srbija je stalno između ratova, buna, između ideoloških raskola, političkih ubistava, plenuma, između datuma; u tom smislu, uvek je postojalo nešto što je hipnotisalo mase, što ih je okupljalo.

VREME: Šta ih je okupljalo?

LATINKA PEROVIĆ: Mase su se uglavnom okupljale oko jednog cilja: stvoriti veliku državu u kojoj će živeti ceo srpski narod. To je uvek bio prioritet srpske politike, koji se, bez obzira na istorijske okolnosti, nije menjao još od XIX veka; on je određivao ne samo odnose u Jugoslaviji, nego i, ako hoćete, odnos Srbije prema Evropi.

Mislite da je to i danas prioritet?

Jeste. Iako se o tome ne govori

Mihnijk je nedavno sam postavio pitanje – šta je, na kraju XX veka, morala biti naša polazna tačka – a onda i odgovorio: taj "najapsurdniji, krvavi, strašan, strašan rat". Sa tom sam ocenom saglasna.

Zašto je rat morao biti polazna tačka?

Zato što je dekomponovao zemlju, proizveo ogromne žrtve, ljude silom izmestio iz prostora u kome su živeli, stvorio duboko nepoverenje među narodima; tokom tog rata su počinjeni ogromni zločini... Znate, iako bi to za nju možda bilo bolje, Srbija nije prespavala pad Berlinskog zida. Nažalost, na tu epohalnu promenu Srbija je reagovala vraćanjem na svoj devetnaestovekovni san: brutalnim ratom koji je dugo pripreman.

Gdje je pripreman?

Osnov za taj rat su bili nezavršeni sukobi i raskoli: oni iz Drugog svetskog rata, iz 1948, sukob oko različitih koncepcija

nije! I sa takvom hipotezom je nemoguće prosto okretanje lista istorije. Ta se cena mora platiti.

Kako?

Cena je sadržana u slomu u kome se Srbija danas nalazi: i političkom i ekonomskom i kulturnom i obrazovnom... Ako tako nešto uopšte postoji, onda je ovo božja kazna za veliku laž o tome šta se na prostoru bivše Jugoslavije dogodilo krajem XX veka. Naravno, mogli bismo razgovarati o uzrocima, o odgovornosti; ali, ono što je za ovo društvo važno jeste slika koju imamo o sopstvenoj ulozi u procesu krvavog raspada Jugoslavije. Bez toga je nemoguć moralni i intelektualni oporavak. Najzad, bez te slike je nemoguće rešiti problem Kosova, kao i probleme koji se svakodnevno otvaraju: Vojvodina, Sandžak... A ta pitanja se – u drugom istorijskom kontekstu – po

mom mišljenju, i danas rešavaju po starim modelima i formulama.

Šta podrazumijevate pod starim modelima?

Podrazumevam konstantan sukob sa realnošću koji dovodi do nesporazuma i sa susedima i sa svetom; najzad, taj model dovodi i do sukoba unutar samog srpskog korpusa.

Nažalost, Srbija je lako prešla preko problema koje sam pomenula; i to joj se sveti. A bilo je prilike...

Kada?

Posle oktobarskih promena 2000, postojali su pokušaji formulisanja racionalnog izlaza koji se uglavnom svodio na to da se prizna odgovornost za ono u čemu je Srbija u protekloj deceniji učestvovala: nikako ne pravdati zločine, prihvatiti saradnju sa međunarodnim institucijama, u tom smislu mobilisati društvo; otvoriti se

prema Evropi i spremati za naporan rad kako biste duboko zaostalu zemlju doveli u situaciju da bude kompatibilna sa civilizovanim svetom. Nažalost, ritam je izglubljen 12. marta 2003.

Društvo je, mislite, 2000. godine zaista bilo spremno da prihvati to o čemu govorite?

Uprkos svemu, mislim da je bilo spremno da učini takav napor... Znače, Zoran Đinđić nije bio uobičajena pojava. Njegov tragičan kraj govori o tome koliko je bilo opasno ono što je nameravao da učini. Iako nije heroiziran, Đinđić je neka vrsta pobodene zastave. Srbiju je razumeo tek kada je došao na vlast.

"Srbija nije minsko polje", rekao je jednom. "Ona je tepih: gde god zgazite, trulo je."

Posle tog 12. marta, nizale su se vlade... A onda je, na izborima za koje ne možete

reći da nisu bili slobodni i demokratski, Srpska napredna stranka – koja je do juče opstruirala sve reforme – dobila najveći broj glasova.

Zašto je Srpska napredna stranka dobila toliko glasova, šta mislite?

Pre svega, SNS ima svoje duboke korene u srpskoj tradiciji. To je ista ona Narodna radikalna stranka koja se u Srbiji stvara još od nezavisnosti. Reč je o političkoj partiji koja odbacuje zapadnu Evropu, insistira na narodnoj državi, na narodnom jedinstvu, na dovršenju nacionalnog ideala, na prihvatanju evropskih ustanova koje prazni od evropske suštine i koje joj služe više kao etiketa.

Partija kojoj danas pripadaju predsednik države i vicepremijer – bilo kao radikalna bilo kao naprednjačka – učestvovala je u svemu onome što se događalo poslednje dve decenije. Uz puno uverenje da ljudi mogu da se menjaju, da evoluiraju, moramo se setiti da među onima koji su danas na vlasti ima političara koji su tri dana posle Srebrenice rekli: "Za jednog Srbina stotinu muslimana!" Pored toga, ima i onih koji su, dok je trajalo skrivanje haških optuženika – koje je, inače, duboko razorilo moralno tkivo Srbije – poručivali da se Radovan Karadžić i Ratko Mladić nikako ne smeju predati, da bi, ako im dođu na vrata, trebalo da izvrše samoubistvo.

"Jer", govorili su, "taj mit ne sme da umre."

E, pa sada... Čini mi se da ovo društvo preko toga ne bi smelo tako lako da pređe.

Preko toga su, vidjeli ste, prešli zvaničnici EU; a bogami i zemlje bivše Jugoslavije.

Kada je reč o evropskim zvaničnicima, pa neće oni – mi ćemo ovde živeti! Druugo, uprkos prelasku o kome govorite, zar nije pomalo perverzno da Srbiju u Evropu uvede premijer koji je i ministar unutrašnjih poslova i njegov zamenik koji istovremeno vodi i resor odbrane? Izvinite, takav slučaj ne poznaje demokratski i civilizovani svet.

Sa druge strane, bojim se da Evropa veoma greši kada laska Srbiji nazivajući je liderom Balkana, liderom regiona. Po mom mišljenju, to je opasna teza.

Zašto?

Zato što je liderstvo uvek bilo deo velikodržavne koncepcije. Sa druge strane,

iako je evropska orijentacija zajednička perspektiva balkanskih naroda koju su te zemlje dobile na jedinstven način, ova vlast se ponaša kao da su pregovori sa EU razgovor za zelenim stolom posle ratnog ishoda. Istovremeno, dok pregovara sa Evropom, vlast na drugoj strani traži sredstva i partnere koji bi joj pomogli da se održi.

Ko je partner ovoj vlasti?

Iako je imala slabe ekonomske odnose sa Srbijom, Rusija je ovde uvek bila prisutna. Ako se potrudite, lako ćete pronaći brojne podudarnosti u smislu ključnih karakteristika obe zemlje: od pravoslavlja, preko sabiranja ruskih, odnosno srpskih zemalja, do kolektivismu i shvatanje države kao opštine, kao zadruga... Najzad, pogledajte odnos prema ljudskim i manjinskim pravima, slobodi štampe, civilnom sektoru, prema susedima, deapsolutizaciji granica... Ako je, dakle, Rusija ovde prisutna ne kao ekonomski, nego kao civilizacijski faktor, onda se postavlja pitanje kako uopšte vidite Evropu za koju tvrdite da je vaš primarni politički cilj. Setite se, Slobodan Milošević je govorio: "Mi hoćemo u Evropu, ali na belom konju"; dakle, tek onda kada rešimo svoje državno i nacionalno pitanje. I to, naravno, na način na koji je Srbija pokušala da ga reši.

Kada već govorimo o evropskim ciljevima, čini mi se da je danas interes Srbije u smislu pridruživanja EU ne pragmatičan – ne mogu ni da upotrebim tu reč – nego suviše tehniziran.

Šta to znači?

To znači da je zemlja u ekonomskom kolapsu, da joj je potreban novac i da sada traži bilo kakvu mogućnost da se nekako priključi na evropski kolosek. A tu, znate, nije dovoljno staviti ruku na Briselski sporazum kao na oltar, reći da ste se promenili, da prihvatate, da se slažete...

Nego?

Neophodan je suštinski preokret, promena politike...

Vidite li neku promjenu u tom smislu? Samo na rečima.

Ali, zar potpisivanje Briselskog sporazuma ne govori da je nekih promjena ipak moralo biti? Uostalom, upravo zbog toga je Vlada premijera Ivice Dačića od strane dijela Srpske pravoslavne crkve i pojedinih akademika proglašena gotovo

izdajničkom.

Kosovo je središnja tačka srpskog nacionalizma i zato institucije koje pominjete odbacuju Briselski sporazum; zbog Kosova su se na kraju i podelile. Istovremeno, neprihvatanjem briselskog dokumenta, one pokazuju da odbacuju i evropski put Srbije. Uostalom, izvinite, Srbija nikada i nije bila u Evropi; to su iluzije. Umesto toga, ona se, kako je govorio Nikolaj Velimirović, sa Evropom samo graničila. Ta dominantna antievropska orijentacija proizlazi iz identiteta koji se suštinski oslanja na pravoslavlje, na konzervativizam, na sabiranje zemalja i neku vrstu sna o imperijalnosti.

Sa druge strane, ako govorimo o politici Vlade prema Kosovu – koja je, kažete, od strane pojedinih institucija nazvana "izdajničkom" – da biste dokazali svoju promenu, nije dovoljno samo napraviti dogovor sa političkim vrhom Prištine.

Potrebno je taj dogovor i primijeniti?

Tako je. Nažalost, Srbija je više puta pokazala kako mnogo ne drži do sopstvenog kredibiliteta koji se ogleda i u poštovanju međunarodnih ugovora i sporazuma. Što, takođe, nije ništa novo. Kada je, recimo, posle Berlinskog kongresa 1878. u Srpskoj Skupštini Jovan Ristić izneo uslove koje je Srbija trebalo da ispuni kako bi taj ugovor bio primenjen, poslanici su glasali protiv.

"Ko te je uopšte ovlastio da to potpišeš?!", pitali su ga.

Hoću da kažem da ozbiljna država ne može potpisati sporazum o integrisanoj kontroli granica, a onda dozvoliti podizanje barikada i pucanje u vojnike KFOR-a.

Govorite o nečemu što se dogodilo u vrijeme vlade Mirka Cvetkovića.

To nije sporno. Ali, svet ne zanima ko je tog trenutka na vlasti; njih interesuje država koja očigledno nastavlja sa istom praksom: u Briselu se obaveže da će obezbediti nestanak paralelnih institucija

koje, kada se vrati u Beograd, zapravo sama organizuje.

Na kraju, nemojte gubiti iz vida činjenicu da potpisivanje Briselskog sporazuma prati čvrsto uveravanje kako Srbija nikada neće priznati nezavisnost Kosova iako je jasno da sve vodi ka tome i da EU – ako je ona zaista cilj – neće dozvoliti da

PERIOD "LIBERALA": Latinka Perović

se u tu asocijaciju unosi bilo kakav nereseni konflikt.

Dobro, ali šta se, po vašem mišljenju, dogodilo sa Kosovom? Akademik Dobrica Ćosić je nedavno ocijenio da je riječ o "porazu Srbije" za koji odgovornost snose "Kominternini sledbenici, Titovi komunisti, Titovi boljševici, Slobodan Milošević, nova demokratska vlast i njena opozicija sa SPC"; začudo, sebe nije pominjao.

Čovek koji nabroji sve te krivce – a reč je o poluvekovnoj istoriji Srbije – valjda bi se jednom morao zapitati: pa, ko je, osim mene, bio u pravu; i kako je tako nešto uopšte moguće.

Po samorazumevanju, Dobrica Ćosić je arbitar i autoritet; među građanima tako i primljen. Međutim, upravo je Ćosićeva fikcija – ta laž koju je promovisao – dovela do posledica nad kojima, dobro, možda ne mora baš on da se zamisli, ali mora

svako ko to čita i ko pročitano uporedi sa efektom koji je tim pisanjem proizveden. Već od svoje druge knjige, *Koreni*, Ćosić je rešio da slobodno rekonstruiše istoriju srpskog naroda u kojoj je, je li, taj narod jedina žrtva. Moram reći da Ćosić taj posao radi veoma metodično, istrajno, planski. Uostalom, o tome je i sam više puta govorio.

Ovde se neretko misli kako je Ćosić čovek koji je srpskom narodu indukovao nacionalnu ideologiju...

Vi to ne mislite?

Ne. Po mom mišljenju, reč je o uprošćavanju. Jer, da bi tako nešto uspeo, Ćosić bi morao biti božanstvo, što je, oprostite, ipak preterivanje... U knjizi *Moj beogradski dnevnik; Susreti i razgovori s Dobricom Ćosićem 2006–2011*, Darko Hudelist opisuje književno veče u Vrnjačkoj Banji gde je Ćosić dočekan ovacijama. Međutim, posle veoma kritičkog govora o srpskom narodu, Ćosić je hladno ispraćen, što dokazuje da kritika sopstvenog naroda nije

njemu znam samo ono što sam pročitala; ništa više. Osim, naravno, efekata koje su njegove knjige proizvodile.

Kakvih efekata? Šta to znači? U knjizi razgovora sa istoričarkom Oliverom Milosavljević kažete kako vas je ćerka Dobrice Ćosića posredno optužila da njenog oca hoćete da "pošaljete u Hag".

Uvek sam bila kritična prema ratu, prema njegovim ciljevima; trudila sam se da razumem kako je i zašto do njega došlo, bivajući svesna dubokih posledica koje će taj rat izazvati. Verujem da su Ćosića i mene definitivno razdvojila različita gledišta koja smo i po tom pitanju imali. E, sada, ako ste kritičar rata i ratne politike, ako ne možete da previdite ni svoju ni tuđu odgovornost, to valjda ne znači da ste tužilac, sudija ili bilo čiji advokat. Niti, dakle, sudim, niti presuđujem. Naprosto, tu vrstu odgovornosti ne utvrđujem za bilo koga, pa ni za Dobricu Ćosića. Zašto? Zato što je, po mom mišljenju, reč o mo-

pridruživanje EU i borbi protiv korupcije. Ali, ako mi od te borbe protiv korupcije ne možemo da dišemo, da kažemo bilo kakvu reč kritike o načinu na koji se ona vodi, ako se ne usuđujemo da izrazimo izvesnu rezervu oko sporazuma sa Briselom, onda se, izvinite, na taj način građaninu svesno ukida pravo na kritičko mišljenje. U tom smislu, imamo osnova da govorimo o putinizaciji Srbije i opasnosti od koncentracije toliko moći u rukama jednog čoveka.

Koliko je ta opasnost u ovom trenutku zaista realna?

U srpskom društvu postoji jaka tradicija stvaranja kulta ličnosti, o čemu bi trebalo poveriti računa. Uostalom, na šta liči to kada potpredsednika Vlade pozivaju da reši baš sve postojeće probleme? A ne vidim da on kaže – izvinite, ali za to nisam nadležan; moramo da uspostavimo institucije, zakon, procedure, sistem koji će se baviti tim problemom.

Imate li utisak da potpredsjednik

■ Uvek sam bila kritična prema ratu, prema njegovim (Ćosićevim) ciljevima; trudila sam se da razumem kako je i zašto do njega došlo, bivajući svesna dubokih posledica koje će taj rat izazvati. Verujem da su Ćosića i mene definitivno razdvojila različita gledišta koja smo i po tom pitanju imali

ono što ljudi od njega očekuju. Naprotiv: Ćosićevi čitaoci traže da im se njihov nacionalni pisac obrati u situacijama koje su prelomne, dramatične i da im na taj način odredi smernice i orijentaciju. Dobrica Ćosić je tu odgovornost prihvatio.

Pročitala sam sve što je Dobrica Ćosić napisao i moram da kažem da ga vidim kao hroničara duge srpske istorijske krize zasnovane na dogmatskom istrajavaњу na jednom prioritetu: jedinstvenom državnom rešenju za ceo srpski narod. On je ključna ličnost neke vrste sive zone srpske politike koja je, svojim interpretacijama, krizu o kojoj govorim suštinski produbila. Nažalost, Ćosić nikada nije izišao iz tih okvira.

U knjizi Darka Hudelista, Dobrica Ćosić kaže da o vama zna "svašta".

Kako ste to razumjeli?

Ponavljam: pročitala sam sve što je Dobrica Ćosić napisao i mogu da kažem da o

ralnim pitanjima, o razumevanju istorije, o odgovornosti za njen ovakav ili onakav tok... Najzad, svi smo mi i subjekti i objekti iste te istorije; videćemo...

Ali, počela sam, čini mi se, da govorim o pojavama o kojima se mora razmišljati kao o praksi najjače i tradicionalno ukorenjene stranke...

Jeste.

Dakle, šta me brine u praksi Srpske napredne stranke? Prvo, njena veoma jaka tendencija da ostvari totalnu vlast u Srbiji, što je vidljivo i na lokalnom nivou i u Vojvodini. Ako u državi sa tako slabom demokratskom tradicijom primećujete da najjača partija i njen lider pokazuju slične namere, morate postaviti pitanje kakav karakter države se hoće. Nažalost, ta se društva uvek klata između anarhije i autokratije. I uvek, logično, na kraju traži vođu... Nije sporno da je ova vlada svoje težište stavila na dva pitanja:

čini upravo suprotno: pomoću svojih mehanizama konstruiše dramsku situaciju u kojoj će on, kao deus ex machina, sići sa neba i riješiti svaki i najkomplikovaniji problem?

To zaista često baš tako izgleda. A ako prvi potpredsednik proizvodi takav utisak kod mislećih građana, onda bi valjda i sam trebalo da o tome razmisli. Uostalom, ko još veruje u pojedinca koji bi na čudotvoran način mogao da reši nagomilane probleme? I to baš sve.

Ali, da ne ispadne da se suviše bavim prvim potpredsednikom, evo, reći ću vam: istražujući ono što je prethodilo raspadu bivše Jugoslavije, nikada se, verujte, nisam preterano interesovala za Slobodana Miloševića.

Zašto?

Zato što sam i njega doživljavala kao manifestaciju konkretne stvarnosti.

Kakve stvarnosti?

■ Mislim da je populizam *belih listića* u suštini katastrofalan po neke važne institucije kao što su, recimo, poverenik za ravnopravnost, za javne informacije, poverenik građana...

Umesto da njihov autoritet jačate, vi ga praznite, relativizujete, degradirate i to u hijerarhiji koju postavlja masa sa ulice

One koju je možda najbolje definisao pesnik Matija Bećković kada je rekao: "Milošević gotovo da nije bio potreban; sve je radilo za njega." Hoću da kažem da je ta stvarnost bila sintetizovana u uverenju da ste dobili vođu koji će konačno rešiti vaš istorijski problem. Na koji način? Ili će zadominirati Jugoslavijom ili će stvoriti etničku državu.

Slobodan Jovanović je govorio da u Srbiji, osim nacionalizma, nema druge tradicije. Nemate socijalnu, monarhijsku, nemate ni veliku kulturnu tradiciju. Srbiju je, dakle, razorio nacionalizam; iz njega je izašao Slobodan Milošević. I, da mi Srbi nismo bili takvi, ne bi bilo ni Miloševića. Šta hoću da kažem? Hoću da kažem da me ni onda, a ni danas, nisu mnogo zanimali pojedinci; zanimali su me procesi.

Kakvi su oni danas?

Ne obećavaju, šta da vam kažem... Pogledajte, recimo, kontinuitet u kadrovskoj politici! Savremenici smo, tih se ljudi sećamo iz perioda ratova. Ili, problem nepotizma: u redu je to što se predsednik stranke, odlazeći na mesto šefa države, odrekao stranačkog statusa; ali, kako objasniti to da na mesto predsednika Izvršnog odbora partije postavi svog sina?! Gde ste to još videli? Ispade da je i ostavka populizam, za koji je, inače, u Srbiji uvek korišćena reč – narodnjaštvo.

Rekli ste da ovoj vladi zamjerate i način na koji se bori protiv korupcije.

Šta vam smeta? U čemu je problem?

Budući da je zemlja u teškoj ekonomskoj situaciji, borba protiv korupcije logično korespondira sa osećanjem velikog broja ljudi. Građani su osiromašeni; kao gubitnici tranzicije teško mogu da podnesu činjenicu da se neki pojedinac materijalno uzdigao, bez obzira na to šta je njegovo bogatstvo značilo za razvijenost zemlje. U tom smislu, ljudi traže sankcije, egzekuciju i na osećanju obespravljenosti se može učvrstiti vlast. Na kraju, nika da se vlast ne uspinje bez te rezonance.

Bez koje?

Bez rezonance koje joj mase daju u borbi sa nekim realnim problemom. Slobodan Milošević je to radio tako što je rekao: "Srbija će biti država ili je neće biti; pokrajine, Ustav od 1974..." Kada je to u ratovim ispražnjeno, onda se nije pozivao na ekonomiju, nego je poručivao da "niko ne sme da vas otpušta". Za razliku od njega, aktuelna vlada kaže: "uhapsićemo", "sankcionisaćemo"... Naravno, nije sporno da je reč o društvenoj potrebi, ali, dozvolite, poruke o tome kako ćete "stvoriti zemlju bez korupcije" smatram vrstom revolucionarnog voluntarizma.

Zašto?

Zato što je korupcija u Srbiji stara pojava, stara bolest. Slobodan Jovanović je još 1901. Stojanu Novakoviću, koji je bio srpski poslanik u Petrogradu, napisao kako je korupcija toliko razjela srpsko društvo da je u tom trenutku važnije doneti zakon protiv korupcije nego ustav. I 1903. ste imali strašan procvat korupcije. Lično sam ostao u socijalizmu u kome su stalno vođene kampanje protiv mita i korupcije. I danas se vode slične kampanje, pa se, oprostite, s razlogom pitam: odakle ta tako široka koruptivnost. Tu pojavu ipak ne možete tumačiti samo ljudskom prirodom Srba. Pre bih rekla da je problem u neuređenosti privrede i odsustvu pravne države. Pored toga, kako da se izborite ne samo sa konkretnim čovekom koga ste označili kao nosioca korupcije, nego i sa pojavom koja je postala gotovo stanje duha, način života i koja je takođe posledica neregulisanih odnosa u pojedinim institucijama. Uostalom, činjenica da roditelji svojoj deci daju hiljadu ili dve dinara da na ulici kupe testove za malu mature znači da je reč o veoma širokoj mreži u kojoj učestvuje celo društvo. Znaite, šezdesetih godina prošlog veka sam mogla da zamislim i da kažem da će Srbija, nastavi li svoju kosovsku politiku, uskoro doći u situaciju da svakog Srbina na Kosovu brani jedan tenk; ipak, nisam mogla

ni da sanjam da će 2013. đaci malu maturu polagati uz obezbeđenje policije.

Na kraju, ako govorimo o snazi i uticaju koji Srpska napredna stranka ima u ovom društvu, moram da kažem da me brine i odnos koji ta partija ima prema svojim političkim protivnicima.

Kakav odnos SNS ima prema političkim protivnicima?

U zemlji koja u suštini ima tradiciju jednopartijskog sistema, odnos prema političkim protivnicima je veoma važna tema. Jer, iako su prethodni parlamentarni izbori završeni gubitkom vlasti Demokratske stranke, pobednik nastavlja izbornu kampanju koja se pretvara u linč. Podsećam vas da su i Pašićevi *radikali* imali dominantnu poziciju i u parlamentu i u svim institucijama; i tad je opozicija bila zanezmarljiva i često karikirana od većine. Ali, pobogu, to je početak xx veka! Međutim, ako vi, stotinu godina kasnije, pokazujete istu tendenciju da preko političkog protivnika dođete do unisonog političkog sistema, onda je reč o veoma opasnim namerama. Jer, nemoguće je razviti politički život, a ukinuti pluralizam. U socijalno istrošenom društvu bez demokratske tradicije morate stvoriti manevarski prostor za konkurenciju ideja, za mogućnost izbora; morate napraviti društvo u kome jedan ministar, posle gubitka izbora, neće ići u zatvor; morate stvoriti stabilniji sistem koji će se uzdržati da sve ono što je doneseno po zakonima prethodne vlasti proglašeno nevažećim. To je nedopustivo.

Snosi li Demokratska stranka neku odgovornost za takvo stanje?

Snosi, naravno. Kao i cela današnja opozicija... Međutim, iako važan, višepartijski sistem nije jedini uslov za demokratiju. Neophodno je obezbediti mnogo širi front. Da biste sprečili diktaturu, potrebni su vam slobodni mediji, slobodan birač, civilno društvo, nevladine organizacije; najzad, potrebno je obezbediti uslove koji neće animalizovati ljude. Zašto toliko

građana ove zemlje bojkotuje izbore? Zašto na njih ne izlazi? Zato što ne veruju u mogućnost da na taj način mogu da utiču na bilo šta u ovom društvu.

Imate, dakle, razumijevanja za građane koji su bojkotovali prethodne izbore?

Ne u smislu takozvanih *belih listića*, čija je relativizacija društvenih prilika uspjela da neke ljude parališe. Jer, šta posle izbora koje na taj način bojkotujete? Neko valjda mora da preuzme odgovornost. Sa druge strane, mislim da je populizam *belih listića* u suštini katastrofalan po neke važne institucije kao što su, recimo, poverenik za ravnopravnost, za javne informacije, poverenik građana... Umesto da njihov autoritet jačate, vi ga praznite, relativizujete, degradirate i to u hijerarhiji koju postavlja masa sa ulice.

Pomenuli ste civilni sektor; vidite da se i on podijelio upravo po pitanju podrške aktuelnoj vladi?

To je pitanje razumevanje Evrope. Imam utisak da deo civilnog sektora proces pridruživanja EU posmatra tehnički: Srbija će se, kažu, nekako "prikačiti" za evropski voz, rešiće se problem Kosova, a za te ćemo poslove angažovati i jednokratno podržati nekadašnje velike protivnike evropskih integracija; posle ćemo lako...

Sećam se da je krajem osamdesetih kod mene dolazio novinar Slavoljub Đukić; pisao je knjigu...

"Slom srpskih liberala"?

Tako je. Budući da znam da su prijatelji, Slavu Đukića sam na kraju razgovora pitala viđa li Dobricu Ćosića.

"Viđam", odgovorio je.

"I, šta misli o Miloševiću?", zainteresovala sam se.

"Kaže: Mi ćemo ga upotrebiti, pa ćemo mu staviti nož pod grlo."

"Pozdravite Dobricu i recite mu da pripazi da ne bude obrnuto", rekla sam, pozdravljajući se.

Istorija je pokazala da ta vrsta "uslovne podrške" teško može da završi bez posledica. Naročito ako onaj koga podržavate ima toliku koncentraciju moći u svojim rukama i ako ga realizam pozicije na kojoj se nalazi prisiljava na kompromise. Najzad, u tom sudaru više niste ravnopravni. A tada je kasno... Hoću da kažem da je uvek dobro ne gubiti kritičnost prema

■ **Šta me brine u praksi Srpske napredne stranke? Prvo, njena veoma jaka tendencija da ostvari totalnu vlast u Srbiji, što je vidljivo i na lokalnom nivou i u Vojvodini. Ako u državi sa tako slabom demokratskom tradicijom primetite da najjača partija i njen lider pokazuju slične namere, morate postaviti pitanje kakav karakter države se hoće. Nažalost, ta se društva uvek klate između anarhije i autokratije. I uvek, logično, na kraju traži vođu**

bilo kojoj vlasti.

Dio civilnog sektora koji podržava vladu premijera Dačića upravo optužuje ove druge da su bili izgubili svaku kritičnost u odnosu na Borisa Tadića.

Često sami konstruišemo legitimitet i delegitimitet. Sa Jugoslavijom se dogodilo nešto slično: ta je zemlja bila komplikovana za upravljanje, zabeležila je nekakav ekonomski razvoj i malo je nerealno da svaka sledeća vlast svoj legitimitet crpi iz negacije svega onoga što se u prethodnoj državi događalo.

Ako ste gledali ulazak Hrvatske u EU, videli ste da je vlada premijera Zorana Milanovića odala priznanje svima koji su u proteklom periodu na bilo koji način doprineli tom cilju. A ovde? Uzimajući u obzir učinjene greške, ipak ne možete reći da je Boris Tadić bio tiranin! Kao što ne možete tvrditi da su svi isti. To je neozbiljno. Jer, ako su isti, šta će nam izbori?

Imate li objašnjenje za srdžbu, za žestinu kojom se danas takozvana druga Srbija međusobno javno obračunava? Odakle to?

Ostrašćenost je naša druga priroda. I ona je – i kod jednih i kod drugih – izraz određene frustracije. Jasno je da svari ne idu u dobrom smeru, naročito u poređenju sa drugima. Bez obzira na krizu, Srbija je inferiorna, kasni... Hrvatska je mala zemlja koja ima 1,26 odsto teritorije EU, a 0,86 procenata stanovništva; ipak, u EU je primljena kao subjekt koji učestvuje u procesima. Srbija to nikada nije razumela.

Nije razumjela da su u zajednici, bez obzira na veličinu, subjekti svi koji je čine?

Naravno. U svakoj Jugoslaviji. Srbija je naprosto odbijala da druge prihvati kao subjekta; zato je u velikom zakašnjenju. Srdžba o kojoj govorite posledica je ne samo frustracije izazvane tim zakašnjenjem, nego i, nažalost, naše političke kulture. Pa, ne možete u svakome ko drugačije misli videti neprijatelja! Pored toga, odavno smo prestali da vodimo ozbiljne polemike o bilo čemu. Umesto argumenata, imate diskreditacije, uvrede *ad hominem*... Zašto? Čemu uopšte služi prosipanje takvog otrova po hartiji i po ekranima? Zašto bismo se morali obračunavati na taj način? Pobogu, ne možete čoveku, samo zato što se sa njim ne slažete, uništi

dostojanstvo! Sa druge strane, kritika vlasti, podsećanje ljudi na njihovu prošlost, na ono što su rečima ili konkretnim činjenjem proizveli, nije vređanje; ono je racionalno upozorenje u korist ciljeva koje proklamuje grupa o kojoj govorimo. Naravno, samo ako je u tome iskrena.

Slobodan Jovanović je, kažete, tvrdio kako Srbija, osim nacionalizma, nema druge tradicije. A komunisti? Jesu li i oni bili nacionalisti?

Pokazalo se da ni komunisti nisu zaštićeni od nacionalizma. Uostalom, ni razlaz ne bi bio takav da ta tradicija nije tako duboka.

Da li je Aleksandar Ranković, po vašem mišljenju, bio subjektivno nacionalista ili ga je u nacionalizam gurao ideološki dogmatizam centralizovane države i položaja srpskog naroda u njoj?

Moram da kažem da sve do svoje smene, Aleksandar Ranković nije bio "srbiziran". Činjenice da su u Srbiji seljaci preživeli otkup, da je četništvo bilo veoma jako, da su vođene borbe sa kolaboracionistima, kasnije i sa IB-om, ne možete posmatrati kao kondenzovanu silu koju ćete onda vezati samo za Josipa Broza Tita. Ali, ako tu silu povežete sa idejom da pomoću snage broja možete dominirati drugima, onda je to, izvinitе, pogrešna percepcija.

Ko je Rankovića kasnije "srbizovao"?

Pre svega, reč je o naknadnoj provali nacionalizma. Ako pogledate antititističku opoziciju u Srbiji, videćete da je ona bila veoma heterogena i da je upravo ona amnestirala Aleksandra Rankovića: četnici, IB-ovci, intelektualci, *Simina* 9a, deo Praksisovaca... Svi oni su Brionski plenum doživeli kao udar na Srbiju; što, naravno, nije tačno.

Šta je tačno?

Po mom mišljenju, Četvrti plenum je bio simbolički udar na sistem sile i represije, zakasneli napor da Jugoslavija pokuša da sebe pripremi za ono što će doći. Uostalom, osim Rankovića, valjda je Srbija imala i neke druge ljude...

Kada je 1966. Aleksandar Ranković politički uklonjen, počele su interpretacije koje su pokušavale da ga prikažu kao žrtvu Josipa Broza: žrtvu zavere, te inscenacije prisluškivanja... A u tim sudarima, u takvim sistemima, vi se, logično, često služite sredstvima protivnika. Međutim,

ako gledate Jugoslaviju, pad Rankovića je bio prihvaćen kao slabljenje faktora sile koji se, naravno, manifestovao pre svega kroz UDB-u kao kontrolora celog društva.

UDB-a je, od "mača partije", u jednom momentu postala mač nad partijom?

Ne samo nad partijom; UDB-a je bila i mač nad društvom. E, sada, vi ste možda mogli da se pobunite protiv načina na koji je Ranković smenjen, ali neke stvari ipak morate razdvojiti.

"Ne podržavamo te zato što si Tito i zato što smenjuješ Aleksandra Rankovića", rekao je Titu Koča Popović. "Podržavamo te zbog toga što mislimo da ćeš prokčiti put reformama, promenama."

I tu, čini mi se, niko ne bi smeo naknadno da konstruiše bilo čiju ličnost. Postoje izvori, zna se šta je ko govorio, zna se kako ko u kom period formuliše svoja politička uverenja... Ranković je nesumnjivo čovek jedne generacije, jednog vremena; nikada nije sanjao višepartijski sistem, pogotovu ne liberalizaciju; Jugoslaviju nije zamišljao čak ni kao decentralizovanu državu...

Nego?

Namere su išle u pravcu dominacije Srbije u jugoslovenskoj zajednici. I to je ono o čemu sam vam govorila: odbijanje Srbije da drugoga prihvati kao subjekta. Ostalo su, bojim se, naknadne interpretacije i razumevanje istorijskog konteksta.

Prije političkog pada Aleksandra Rankovića, obračuni su, unutar centralističke vlasti, vođeni protiv pojedinaca kao "nosilaca negativnih pojava". Tako ste imali Andriju Hebranga, Sretenu Žujovića, Blagoja Neškovića, Milovana Đilasa, Aleksandra Rankovića... Jačanjem vlasti republike, težište obračuna se prebacuje na kolektivna republička rukovodstva: tako je 1971. najprije smijenjeno hrvatsko, a godinu dana kasnije i vaše, srpsko rukovodstvo.

To je tačno. Posle Brionskog plenuma, Srbija je zaista bila krenula u privrednu i društvenu ekspanziju. Na tom talasu je došlo i do određenih promena u partiji. Međutim, upad sovjetskih trupa u Čehoslovačku, avgusta 1968, označio je kraj iluzija o socijalizmu "sa ljudskim likom", kao i onih da se iz tog sistema – uz postojanje sssr, koji u tom trenutku nije samo ideološka kapa nego i vojno-politička sila – može izaći reformama. Tih godina naglo

jača pritisak i uticaj Sovjetskog Saveza.

Na Jugoslaviju?

Na Jugoslaviju. Kasnijom smenom hrvatskog i srpskog rukovodstva demonstriran je snažan politički zaokret zemlje koji se ogledao i u ponovnom jačanju komandne uloge partije. Pa, Titovo pismo Izvršnog biroa u stvari predstavlja njegov stvarni silazak sa istorijske scene, njegov sumrak. Posle toga, vlast su preuzeli oni koji će ključno odrediti postitovski period. Zato je obračun morao biti tako masovan i radikaln. Logično, najmasovniji i najdrastičniji u Hrvatskoj i Srbiji. I u drugim republikama, naravno; ali je novi uticaj političkih snaga najvažnije bilo utvrditi na osovini Zagreb-Beograd.

U svojim memoarima Savka Dabčević Kučar tvrdi kako je vidjela ruski spisak jugoslovenskih "antisovjetskih elemenata", na kome su se nalazili upravo čelni ljudi hrvatskog i srpskog rukovodstva.

Savka Dabčević Kučar se poziva na dokumenta koja nisam lično videla, nisam ih držala u rukama; sa druge strane, nije nepoznato da su Koča Popović i jugoslovensko Ministarstvo inostranih poslova imali etiketu "prozapadno orijentisanih elemenata". Stvorena je takva atmosfera...

Uzgred, pročitala sam i da ste se 1971. suprotstavili namjeri da se – upravo po sovjetskoj direktivi – smijeni tadašnji predsjednik Skupštine Jugoslavije, Mijalko Todorović.

"Morate voditi računa o tome da je mnogo Srba smijenjeno", rekli ste Titu. "Ispašće da su samo mrtvi Srbi dobri."

Ovo što navodite sam rekla u nekrolozima; moje kolege su to već pronašle u izvorima, i više bih volela da oni to tumače... Inače, u razgovorima sa Titom smo poštovali hijerarhiju i starosne razlike; to je uticalo na ton. Kada je reč o argumentaciji, polazili smo od svoje odgovornosti i od toga da, po cenu laganja, ne moramo biti tu gde jesmo.

Kako je Tito reagovao?

Prihvatio je, pamtio i verovatno kalkulisao u kasniji način rešenja našeg problema. Ako govorimo o konkretnom događaju, Tito je Veljku Vlahoviću kasnije rekao da odavno niko sa njim nije razgovarao na taj način i da mu je drago da u partiji ima i takvih ljudi.

Dakle, sa Titom se tako moglo razgovarati?

Naravno da je moglo. Uostalom, postoje izvorci iz kojih se vidi način na koji smo smenjeni.

Hrvati su smijenjeni u Karadorđevu decembra 1971?

Tako je. Pre smene, hrvatsko rukovodstvo je upozoravalo da su problemi države realni i da se moraju rešavati unutar Jugoslavije. To je dugo ignorisano. Tek kasnije su došle interpretacije o njima kao nacionalistima... Uzgred, predlog hrvatskog rukovodstva nikada nije ni došao na dnevni red: nikada im nije data mogućnost da obrazlože ono što imaju. Na kraju je presuđeno u Karadorđevu... Ali, hrvatsko rukovodstvo nije razbilo Jugoslaviju. Naprosto, hteli su da promene njen koncept, borili su se za pravo Hrvatske, za svoju državu u nekom novom, konfede-

Verujte, nikada se nisam smatrala pozvanom da o tome govorim. Čak suprotno: za mene ostaje pitanje zašto su pod udarom javnosti bile one struje i tendencije koje su se u partiji tome suprotstavljale, zbog toga i same bile egzekutirane, a ne, na primer, opšti okvir u kome se to događalo. Iako o tome nerado govorim, reći ću vam da nikada nisam videla da je neko u kontekstu zabrana pomenuo nekog generala ili ministra policije; uvek su to liberali koji su sprečavali liberalizam, koji su bili lažni liberali koji su, eto, ipak zbog nečega morali da odu... To su sve izmišljajina, namerno stvarane konfuzije i čovek naprosto više nema volju da ih tumači.

Nedavno ste rekli da to što Srbija ne razumije sadašnjost, što gubi sposobnost da komunicira sa svijetom ubrzava istorijsko nestajanje srpskog naroda. "Trebalo bi", kažete,

želim apriorno u bilo koga da sumnjam; ali ne želim ni da iz svog sećanja i razmišljanja isključim određene tradicionalne karakteristike ove politike, trenutni kontekst, međunarodno okruženje... Da biste bili kritični prema nekoj vlasti, morate uzeti u obzir mnogo elemenata; to je jedini način da se ona stvarno legitimise i kaže svoje namere.

Iz vas govori opreznost, iskustvo ili ste, naprosto, strogi?

Nisam stroga. A nisam ni oprezna prema ljudima; reč je o opreznosti prema procesu, prema iskustvu u koje ovu vlast smeštam. Znam ko su, odakle ideološki dolaze, kakav je njihov put. Naravno, vi možete da preuzmete program neke druge partije, to nije zabranjeno; ali, ponavljam, ne vidim da tu ima nekog ozbiljnog preokreta. Naprosto, nemam za to dokaze.

■ Kada već govorimo o evropskim ciljevima, čini mi se da je danas interes Srbije u smislu pridruživanja EU ne pragmatičan – ne mogu ni da upotrebim tu reč – nego suviše tehniziran.

To znači da je zemlja u ekonomskom kolapsu, da joj je potreban novac i da sada traži bilo kakvu mogućnost da se nekako priključi na evropski kolosek. A tu, znate, nije dovoljno staviti ruku na Briselski sporazum kao na oltar, reći da ste se promenili, da prihvatate, da se slažete

ralnom savezu; postavljali su pitanje federacije, prava republika, što je doživljeno kao pokušaj potkopavanja lične vlasti. O tome niko ne govori. A upravo je to Tita i nateralo da se tako drastično obračuna.

Sa druge strane, i u Srbiji je bio prihvaćen konfederalni koncept, ali se težište stavljalo na unutrašnji sadržaj. Pre svega na otvorenu privredu. Naravno, niko nije govorio o višepartijskom sistemu; govorilo se o demokratizaciji partije, njenoj relativizaciji preko društvenih i profesionalnih organizacija. U svakom slučaju, ono što se događalo u Hrvatskoj i ono što se, godinu dana kasnije, dogodilo u Srbiji, dva su poglavlja jednog istog fenomena. A interpretacije su, kako to već biva, nastajale kasnije...

Jedna od tih interpretacija je i ona o zabranama i stegama u kulturi u vrijeme srpskih liberala?

"da se suočimo sa savremenošću, pa tek onda da se vratimo na prošlost i konačno zapitamo zašto smo tu gde jesmo". Zašto nema ni jednog ni drugog procesa?

Imamo li, Tamara, za tako nešto kapaciteta? Pored toga, ma koliko se inače trudili, ljudima ne možemo zabraniti da se sećaju. Tim pre što znamo da ta vrsta suočavanja i duboki preokreti nisu mogući bez istinske katarze. U tom smislu, ovde se, bojim se, često prave pogrešne analogije sa nemačkim kancelarom Vilijem Brantom.

Pogrešne zbog toga što, za početak, Vili Brant nikada nije bio nacista?

To je ključno! I to se, čini mi se, ovde namerno previđa. Pored toga, Brant je u Poljskoj kleknuo tek kada je napravio istočnu politiku i rekao da će Nemačka biti zemlja pomirenja. Tako da to baš i nije isto... Ne

Šta bi vas ubijedilo?

Recimo, jačanje institucija, koje, uprkos obećanjima, ne vidim da jačaju. Pored toga, mislim da se u ovom trenutku ideja modernizacije dosta profaniše. Ona jeste ekonomski razvoj, industrija, društveni slojevi; ali to još uvek nije modernost. Modernost je položaj građanina u društvu, politički odnosi, politička kultura. To je u Srbiji uvek bilo razdvojeno.

Misleći na Evropu, Nikola Pašić kaže:

"Uzećemo njihovu nauku i tehniku, ali nećemo njihov duh."

Ali ta nauka i tehnika su neodvojive od tog duha. Od duha racionalnosti, slobodne individue, slobodnog privređivanja, političkih sloboda... I tu se vraćamo na tezu da se, navodno, sve može zaboraviti, da se može preći preko svega, da smo svi isti. Pa, nismo... ¶

TAMARA NIKČEVIĆ

EUNET HOSTING PRIRODAN IZBOR

PROFESIONALNE HOSTING USLUGE OD 1996. GODINE

WINDOWS I LINUX NAMENSKI SERVERI
CLOUD SERVERI • PRIVATE CLOUD
MICROSOFT SHAREPOINT, EXCHANGE I
DYNAMICS CRM HOSTING
SHARED HOSTING • DOMENI

EUNETHOSTING.COM • 011 3010 550

 EUnetHosting

Populizam: urušavanje demokratskih vrednosti

“Dominira populizam čiji je prvenstveni cilj popularizacija prvog potpredsednika Aleksandra Vučića... Aktuelna vlast se pokazala kooperativnom prema spolja, a prema unutra je vrlo represivna i nastavlja politiku koju je započeo Slobodan Milošević u odnosu na Vojvodinu, unutrašnje uređenje zemlje, manjine i pluralizam...”

Helsinški odbor za ljudska prava objavio je 5. jula trinaesti po redu godišnji izveštaj o ostvarivanju ljudskih prava u Srbiji za 2012. u kontekstu aktuelnih političkih, ekonomskih i društvenih kretanja. Pod naslovom “Populizam: urušavanje demokratskih vrednosti”, taj izveštaj govori o otporu evropeizaciji – bez obzira na promenjenu retoriku i Briselski sporazum, o promeni vlasti, odnosu Srbije i NATO, ruskom faktoru u Srbiji, tranzicionoj pravdi, odnosu prema regionu, Srpskoj pravoslavnoj crkvi, ekstremnoj desnici, državi i ekstremizmu, institucionalnim reformama, reparacijama, pravosuđu, političkom revanšizmu, vršnjačkom nasilju mladih, drogi u školama, marginalizaciji Roma, Paradi ponosa, govoru mržnje, kontroverzi decentralizacija vs. centralizacija, incidentima u Vojvodini, stanju u Sandžaku...

Donosimo nekoliko izvoda iz ovog 632 stranice dugog izveštaja.

Vlada Srbije još uvek je na početku mandata, iako je od njenog konstituisanja prošlo godinu dana.

Odnosno, nije donet program ili strategija sistemskog karaktera. Strukture na vlasti su u stalnoj izbornoj kampanji, jer su uglavnom usmerene na povećanje rejtinga, demonizaciju prethodne vlade, pre svega Demokratske stranke. Ni koalicioni partneri nisu izuzeti od kritike.

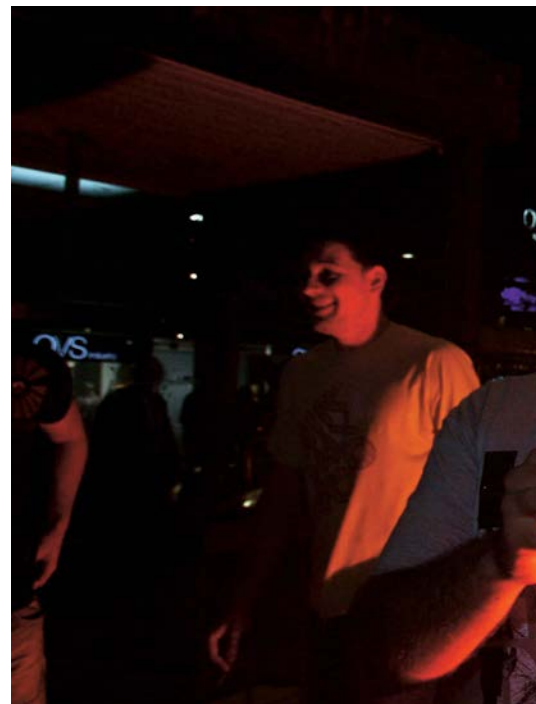
Dominira populizam čiji je prvenstveni cilj popularizacija potpredsednika Vlade Aleksandra Vučića. Najizrazitiji primeri za to su hapšenja u borbi protiv korupcije, kao i jačanje socijalne komponente budžeta za 2013. godinu, parcijalno proširivanje kruga građana sa budžetski finansiranim zdravstvenim osiguranjem.

Ovakvo ponašanje implicira špekulacije o prevremenim izborima što realno nije isključeno.

Aleksandar Vučić pokazuje sve više ambicija da koncentriše vlast u svojim rukama. Bezbednosne strukture su već pod njegovom kontrolom, što u javnosti doprinosi utisku da je najmoćniji čovek u zemlji.

Iz praktičnih poteza Vlade Srbije ne vidi se namera reformisanja sektora bezbednosti, već pre svega njegovo dalje stavljanje pod partijsku kontrolu.

Primetno je i odsustvo namere da se formiraju stalne institucije i mehanizmi za borbu protiv korupcije, koja se, prvenstveno preko medija koje kontrolišu delovi ili cele službe bezbednosti, koristi za

političke obračune i eliminaciju poslovne konkurencije.

Nereformisani sektor bezbednosti, pre svega zbog nedovršenog i pravno neusaglašenog sistema demokratske kontrole i kompromitovanih kadrova, koji je i sam zahvaćen korupcijom, neće biti u stanju da ostvari ambiciozne zadatke koji su mu navodno dati.

Politiku nove vlade na unutrašnjem planu karakteriše, osim populizma i izraziti otpor evropeizaciji i modernizaciji Srbije, bez obzira na promenjenu retoriku

DOMINACIJA NAKON IZBORNE POBEDE: SNS i Aleksandar Vučić Foto: Milovan Milenković

i sporazum, potpisan sa Prištinom. Narodnjaštvo i populizam su samo jedna od manifestacija srpskog nacionalizma koji opstaje kao jedina ideologija, a Aleksandar Vučić je nosilac takve politike.

Nesumnjivo je da su neki potezi koje je Vlada povlačila bili izraz pozitivnih nastojanja, pre svega kada je reč o pregovorima sa Prištinom...

Sporazum između Beograda i Prištine bio je u fokusu, kako domaće tako i međunarodne javnosti. Kosovo je oduvek tema na kojoj se sučeljavaju proevropska

i antievropska Srbija. Platforma koja je prethodila Sporazumu otvorila je sve dileme oko puta kojim Srbija ide.

Realno, odnos prema Kosovu kreće se između dve krajnosti: iracionalnog stava da je još uvek moguće dobiti deo Kosova i objektivne ekonomske i socijalne situacije u zemlji. U tom smislu, treba očekivati otpor evropeizaciji.

Tomislav Nikolić kao eksponent antievropskog bloka još uvek ima

ambivalentan odnos i prema Kosovu i prema evropskoj orijentaciji. Sve njegove izjave vezane za Kosovo su vrlo kontradiktorne. One su istovremeno pokušaj pridobijanja javnosti, posebno one konzervativne koju predstavlja, ali i odraz suštinskog nerazumevanja međunarodnih okolnosti u kojima se Srbija nalazi. Njegovi prirodni saveznici (SPC, deo SANU, desničarske organizacije poput Dveri, Naši i dr., desničarski mediji poput NSPM, Pečata, Geopolitike, i brojni drugi, elektronski mediji poput Kopernikusa i Radio Fokusa, kao i DSS i ostale partije tog bloka) od njega su očekivali sasvim drugačije ponašanje na vlasti. Otuda brojne kritike i razočaranja na njegov račun.

Konzervativni blok smatra da je Srpska napredna stranka izneverila njegova očekivanja da će dolaskom na vlast raskinuti sa "izdajničkom" politikom Demokratske stranke i njenog lidera Borisa Tadića. Smatraju da je SNS od Zapada "dobila veoma preciznu ulogu koju je samo stranka sa patriotskim odsjajem mogla da ispuni".

Zalaganje za osnivanje "snažnog patriotskog bloka" koji bi predstavljao "istinsku opoziciju i novu snagu na srpskoj političkoj sceni", za sada više zvuči kao vapaj, nego kao ozbiljna pretnja. Pokušaj organizovanja masovnih demonstracija DSS i SRS i njihovih pratećih saveznika iz desničarskih grupa i organizacija nije do sada pokazao potencijal da ozbiljnije ugrozi koaliciju na vlasti.

Suprotstavljanje Sporazumu lidera sa severa Kosova gubi na oštini.

To samo pokazuje da je njihov manevarski prostor oduvek zavisio od Beograda. Bez podrške Beograda njihovo nezadovoljstvo može samo delimično da ometa i odlaže sprovođenje Sporazuma.

Demokratska opozicija i organizacije civilnog društva ne reaguju blagovremeno i adekvatno na stanje u društvu, što je posledica zamora, razočarenja, nekoordiniranog delovanja, ali i neodgovornosti, korupcije, primata ličnih i grupnih

interesa nad interesom modernizacije Srbije. Sve to je doprinelo atmosferi apatije i nezainteresovanosti...

LJUDSKA PRAVA U SENCI KSENOFOBIE

Srbija je daleko od tolerantnog društva koje poštuje različitost. Iako postoji pravni i institucionalni okvir za zaštitu od diskriminacije, u praksi određene društvene grupe teže ostvaruju prava...

Vraćanje toleranciji kao značajnoj civilizacijskoj tekovini za Srbiju bi bio važan standard u kontekstu integracije u Evropsku uniju (EU), što pokazuju i brojni izveštaji EU, Saveta Evrope i OEBS. Naime, odnos prema manjinama jedan je od ključnih kriterijuma u procesu pristupanja EU.

Nove vlasti više retorički najavljuju promene, nego što u praksi preduzimaju mere da se primenjuju usvojeni standardi i zakoni. Osim toga, i sama vlast je u fazi "pripitomljavanja" i usvajanja novih standarda ponašanja. Međutim, promene u ponašanju nisu moguće bez moralnog minimuma koji bi obavezao svakog nosioca javne funkcije da ne iskače iz zadatog okvira.

S obzirom na sporu tranziciju i transformaciju društva, povratak u civilizacijske okvire nakon dugogodišnje kriminalizacije institucija i kriminalne državne politike teško je očekivati u kratkom roku. Osim toga, Srbija nema alternativne elite koje bi bile nosioci "novog ponašanja". Aktualna vlast je bila deo Miloševićevog režima i njegove ratne politike, pa su njen legitimitet i kredibilitet veoma fragilni.

Teza da samo nacionalisti mogu pacifikovati ekstremiste je posledica izostanka adekvatne politike međunarodne zajednice posle 5. oktobra 2000. godine, kad je reč o odgovornosti Srbije za ratove iz devedesetih.

Relativizacija odgovornosti za rat, odnosno moralna relativizacija i svojevrtni cinizam koji se ogleda u tezi da "Srbija nije bila u ratu", sprečila je stvaranje konteksta za otvaranje dijaloga i suočavanje sa prošlošću. Na tim premisama počiva interpretacija devedesetih, ali i odnos prema međunarodnoj zajednici, posebno prema Haškom tribunalu, kao antisrpskim.

Posledica toga je revizija istorije

čitavog xx veka, što unosi dodatnu konfuziju, posebno kod mlađih generacija. Iz takvog odnosa prema prošlosti generiše se kontinuirana netolerancija i diskriminacija prema drugom, što utiče na stanje ljudskih prava u Srbiji.

Stanje ljudskih prava u Srbiji je i refleksija stanja državnih institucija, pre svega sudstva. Neuspela reforma pravosuđa, kao i korupcija i neprofesionalnost dodatno utiču na nezadovoljstvo građana, jer im se oduzima pravo na fer i blagovremeno suđenje. Srbija je jedna od zemalja koja ima najviše slučajeva pred Sudom pravde u Strazburu (9500), što ilustruje stanje u sudstvu. To proizvodi duboko nepoverenje prema sudstvu, ali, i prema drugim institucijama.

PROMENA VLASTI

Majski izbori doveli su do tektonskih promena na političkoj sceni Srbije. Pobeda naprednjaka i njihovih koalicionih partnera vratila je na scenu politički blok iz devedesetih koga karakteriše nacionalizam, populizam, deinstitucionalizacija, revanšistički odnos prema bivšem režimu i politički radikalizam.

Naprednjaci i nova vlada nemaju odgovore na goruća ekonomska i socijalna pitanja. Pribegavanje borbi protiv korupcije je u prvim mesecima dobilo podršku javnosti. Međutim, očigledno je da nema snage ni volje da se borba protiv korupcije vodi u nadležnim institucijama, uključujući tužilaštva.

Promena izbornih rezultata na lokalnom nivou (koja još uvek traje) uvodi Srbiju u opasno stanje koje može završiti i anarhijom. Srbija još uvek nije postigla društveni konsenzus o tome kako organizovati politički sistem. Politička, institucionalna i administrativna arhitektura vlasti jedan je od najkontroverznijih tema i 12 godina nakon promena.

Odluka Ustavnog suda o neustavnosti brojnih odredaba Zakona o nadležnostima Vojvodine, jer nisu u skladu sa Ustavom iz 2006, koincidirala je sa početkom mandata nove vlasti. Osim rušenja vlasti u Novom Sadu i još nekim mestima u Vojvodini, sad je došlo i do zahteva da se potpuno ukine autonomija Vojvodine.

Izvršene su i masovne smene na profesionalnim funkcijama, poput guvernera

Narodne banke Srbije. Unutar institucija dovedeni su stari kadrovi, što posebno važi za sektor bezbednosti. Vraćanjem na posao sudija i tužilaca koji u procesu reforme sudstva nisu bili reizabrani (njih oko 500) stvorila se atmosfera revanšizma, a ionako polovična reforma sudstva je praktično srušena. Na svim funkcijama vertikalno i horizontalno došlo je do smena, što je svojevrstna "kulturna revolucija" koja će imati trajne posledice.

Osim što je nova vlada čvrsto stala na poziciju protiv članstva u NATO i zastupa neutralnost Srbije, malo je poznato u kom pravcu se kreću reforme unutar vojske, koje su inače, bile veoma uspešne (uz pomoć NATO). Osporeni su svi učinci prethodne vlade.

Na političkoj sceni Demokratska stranka Srbije (DSS), bez obzira što nije u vlada-

OTVOREN PROBLEM: Stanje ljudskih prava u Srbiji

jućoj koaliciji, dobila je važno mesto u formulisanoj politici nove vlade: prvenstveno kad je reč o unutrašnjem uređenju Srbije. Nove vlasti su u kratkom roku na spoljnopoličkom planu pokazale svoju privrženost Rusiji.

Za proteklih godinu dana na unutrašnjem planu nije bilo bitnih promena, ekonomska situacija je pogoršana.

Politička energija je bila usmerena na pregovore sa Prištinom, što je bio uslov za dobijanje datuma za pregovore sa EU. U početku nije bilo jasno da li će nova

vlast ići "do kraja" odnosno da li će biti spremna da dovede pregovore do potpisivanja sporazuma.

Prvi potezi Vlade bili su marketinški, a njihova kritika je uglavnom bila fokusirana na demonizaciju Demokratske stranke (DS) i njenu političku marginalizaciju u čemu je u dobroj meri uspešla. Na toj populističkoj matrici dobila je podršku javnosti koja joj je i dala poverenje na izborima zbog nespremnosti Demokratske stranke da napravi ozbiljan iskorak.

ORIJENTACIJA KA EU POD PRITISKOM REALNOSTI

... Aktuelna vlast se pokazala kooperativnom prema spolja, a prema unutra je vrlo represivna i nastavlja politiku koju je započeo Slobodan Milošević u odnosu na Vojvodinu, unu-

urušavanje autonomije Vojvodine, odnosno privođenje kraju njenog ukidanja, zaustavljanje reforme vojske i bezbednosnog sektora u celini. To se odrazilo na stanje ljudskih prava koje se pogoršalo, posebno na planu manjinskih prava i svih osetljivih grupa.

Situacija u medijima je pogoršana i jasno se pokazalo da i nova vlast nije odoljela od kontrole nad medijima i njihovom instrumentalizacijom za demoniziranje i uništavanje opozicije. Pono-vo je zavladao strah i gotovo je nestala javna kritika vlasti po bilo kom pitanju.

Na ekonomskom planu, osim usvajanja budžeta za 2013. godinu, gotovo ništa nije učinjeno na preokretanju nepovoljnih privrednih kretanja...

Međunarodni monetarni fond (MMF) procenjuje da će Srbija, ukoliko ne učini ništa na fiskalnoj konsolidaciji, 2013. godinu završiti sa budžetskim deficitom od osam odsto BDP i rastom javnog duga na preko 65 odsto BDP.

Nova vlast je sprovela masovne smene u celoj državnoj upravi. Tako su smenjeni direktori javnih preduzeća, ambasadori, članovi upravnih i nadzornih odbora, direktori domova zdravlja, škola, centara za socijalni rad, direktori muzeja, galerija, pozorišta, kulturnih centara, biblioteka, članovi školskih odbora, čak i funkcioneri sigurne ženske kuće u Nišu i niz drugih.

Takva praksa ukazuje na potpuno učvršćivanje partijske države i rušenje ionako fragilne vladavine prava. Nasilnim smenama, bez obrazloženja, uvodi se partijska pripadnost kao apsolutno načelo upravljanje državom. SNS je inače, veliki deo svoje predizborne kampanje temeljila na obećanjima, poput departizacije javnog života...

Borba protiv korupcije se svela na hapšenje pojedinaca i najveći domet je hapšenje Miroslava Miškovića (vlasnik Delta holdinga) protiv koga je podignuta optužnica tek nakon šest meseci pritvora. Dakle, izostala su rešenja usmerena na sprečavanje korupcije, usvajanje nove strategije za borbu protiv korupcije, kao i usvajanje Zakona o zaštiti uzbunjivača ili jačanje mehanizama nezavisnih državnih institucija i tela...

STANJE DUHA...

Problemi Srbije svoje korene imaju, pre svega u neuspehoj i sporoj tranziciji. Nju karakterišu hibridna rešenja, koja nisu ni kapitalizam ni socijalizam. Osnovne značajke tog stanja su: osiromašeno društvo, nizak životni standard, niska zaposlenost i plate, nepotizam, zavisnost od nepovoljnih kredita, urušavanje obrazovnih institucija i gubitak perspektive. Sve to povećava frustraciju, a time i agresivno ponašanje većine građana, posebno mladih. Nasilje je svakodnevna pojava u svim sferama društvenog i političkog života, a u zabrinjavajućem porastu je i porodično nasilje.

Politička scena Srbije je zarobljena nacionalizmom i temama koje su građane udaljile od politike. Medijska scena živi od skandala i senzacionalističkih afera koje do kraja diskredituju političke elite i smisao političkog života. U celini gledano, društvo je apatično i bez inicijative. Ne postoji građanska samoorganizovanost...

Nacionalizam se najviše izražava u interpretaciji nedavne prošlosti, konstrukciji novog državnog identiteta Srbije, u odnosu na Vojvodinu, prema susjedima i svim manjinama. Brojna istraživanja ukazuju na visok stepen homofobičnosti, verske netolerancije i ksenofobije; negativne trendove u suđenjima za ratne zločine pred domaćim sudovima; ogromne propuste u sektoru bezbednosti, mnoge manjkavosti navodne borbe protiv korupcije.

Nesređena društvena situacija i pritisak životnih okolnosti reflektuju se na različite načine, na ponašanje svakog pojedinca...

Istraživanje "Interakcija vrednosnih i kulturnih preferencija maturovanata", koje je sproveo Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, došlo je do poražavajućih podataka. Između ostalih, i onog koji se odnosi na mržnju prema drugim narodima: pokazalo se, da maturanti najveću netrpeljivost ispoljavaju prema Albancima i Hrvatima, ali i prema Romima. Svaki četvrti ili peti maturant protivi se kontaktu sa drugim narodima, dok se svaki drugi protivi odnosu sa Albancima, Hrvatima, Romima...

IZVOR: POPULIZAM: URUŠAVANJE DEMOKRATSKIH VREDNOSTI – GODIŠNJI IZVEŠTAJ ZA 2012, BEOGRAD, 5. JUL 2012. ([HTTP://WWW.HELSINKIL.ORG.RS/SERBIAN/DOC/IZVESTAJ2012.PDF](http://www.helsinkil.org.rs/Serbian/DOC/IZVESTAJ2012.PDF))

Foto: REUTERS

trašnje uređenje zemlje, manjine i pluralizam. Kooperativnošću oko Kosova i uz podršku međunarodne zajednice, što joj daje svojevrstni legitimitet u javnosti, nastavljena je politika centralizacije Srbije. Konstantnom kampanjom protiv Demokratske stranke ide se na njeno urušavanje što je u suštini pokušaj da se Srbija svede na jednopartijski sistem odnosno dugogodišnju vladavinu SNS. Isključivo fokusiranje na pregovore (sa Prištinom) dovelo je do stagnacije u svim drugim oblastima: zastoj u reformu sudstva,

Šaka zraka i malo bele,

Profesorka Filološkog fakulteta u Beogradu Rajna Dragičević održala je govor na apsolventskoj večeri. Njene reči su mesec dana kasnije izazvale ogromno interesovanje i intenzivne reakcije javnosti. O čemu se radi

Izgleda da se loša proročanstva ostvaruju brže i lakše nego dobra. Utoliko je pomalo izlizano na ovom mestu upotrebiti onu krilaticu Endija Vorhola o 15 minuta slave. Međutim, proročanstvo je otišlo toliko daleko da se 15 minuta slave događa i onima koji nipošto ne žele da se nađu u središtu interesovanja javnosti.

Nevoljna zvezda, koja se prošle nedelje našla na naslovnim stranama što dnevnih što nedeljnih novina, žena čije ime sada zna većina korisnika društvenih mreža u Srbiji, jeste profesorka Filološkog fakulteta u Beogradu Rajna Dragičević.

Sve što je profesorka Dragičević uradila jeste da je nešto više od pre mesec dana održala govor na apsolventskoj večeri koju je proslavljala jedna generacija budućih profesora maternjeg jezika i književnosti. Govor je bio sasvim prigodan, pisan sa namerom da na studente deluje motivaciono i emotivno. Održan je samo dan nakon što je Vlada Srbije donela odluku o poništavanju maturorskog testa iz maternjeg jezika, dakle, u trenutku kada profesija za koju se prisutni studenti spremaju doživljava veliko poniženje.

“Dolazeći na vaše veče i gledajući vas onako doterane, nasmejane, mlade i pune pozitivne energije, razmišljala sam o tome hoćete li uspeti da zadržite taj optimizam i kada diplomirate i kada se suočite s niskim platama, nedovoljnim uvažavanjem profesorske profesije, prilično nezainteresovanim učenicima, roditeljima koji su uvek na strani svoje dece (čak i ako je to na njihovu štetu), različitim pritiscima i omalovažavanjem”, rekla je profesorka Dragičević u delu svog govora. U nastavku, navela je još nekoliko primera poniženja sa kojima će se studenti suočavati, naglasila koliko je njihov

poziv važan, ukazala na to da treba očuvati dostojanstvo profesije i sa nekoliko emotivno intoniranih rečenica pozvala studente da krenu u borbu za povratak tog dostojanstva.

MANEKENI, TAJKUNI, BIZNISMENI

Sve što je dalje usledilo, gotovo da nema nikakve veze sa samim govorom sa apsolventske večeri, ali je vrlo ilustrativno kada je reč o trenutku i društvu u kom živimo. Ukratko: govor se, u pisanoj formi, oko mesec dana motao po društvenim mrežama, a onda je osvanuo na jednom od najčitanijih medijskih portala u Srbiji. Odatle je prosto eksplodirao, besmučno deljenje ovog teksta na društvenim mrežama je postalo masovna pojava, krenula je bura reakcija, od pozitivnih do vrlo negativnih, uključujući i nekoliko vrlo konstruktivnih i argumentovanih blogova. Zatim su krenuli novinski tekstovi o tome ko je Rajna Dragičević, sa izjavama kolega, studenata i dekana o karakteristikim i profesionalnim kvalitetima. Jedan politički nedeljnik je čak stavio njenu fotografiju na naslovnu stranu. Za sve to vreme, Rajna Dragičević je na novinarska pitanja odgovarala samo jednim: da ne želi ništa da kaže i da joj ne prija ovoliki publicitet.

Onda su se profesorke dokopali tabloidi, evo i zašto: “Krenite u rat protiv svih starleta, sponzoruša, pevačica, manekenki, tajkuna, biznismena i pobedite ih. Vi im morate postati orijentaciona tačka, svetionik u životu! Za taj rat imate 45 minuta dnevno skoro svakog radnog dana, a to nije malo. Pobedićete tako što ćete dati sve od sebe da sadržaje koje treba da predstavite svojim učenicima učinite zanimljivim, uzbudljivim, svežim. Uspećete u tome samo ako mnogo znate, ako volite ono što radite i ako ste posvećeni”, deo je govora profesorke Dragičević.

Jedan od najnadrealnijih momenata u ovom događaju bio je novinarsko pozivanje onih koje je profesorka prozvala kako bi mogli da joj odgovore. Starlete, pevačice, manekenke i biznismeni imali su svašta da kažu na račun profesorke Dragičević, a izjave su sve odreda ukazivale na spektakularan nivo nerazumevanja između različitih krugova ovog društva. “Ta žena je očigledno samo htela medijsku pažnju”, “Verovatno žali što ništa veće u životu nije uradila i po tome postala poznata” –samo su neke od izjava mladih televizijskih zvezda, učesnica rijaliti programa i manekenki koje su novinari tabloida uspeali da dobiju.

Kako je reč o izjavama devojaka koje se bave zanimanjima za koja nije potrebno naročito školovanje, lako je na njihove reči par puta opsovati i zaključiti da one, takve kakve su, ne mogu da pojme

jutarnje rose

OBRAZOVANJE I DRUŠTVENE VREDNOSTI:

Šta studenti mogu da očekuju posle diplome

Foto: Vesna Anđić

Kako je uopšte dospao u javnost, nije teško pretpostaviti. Možda je neko od studenata koje je govor naročito dotakao, zatražio pisanu verziju od profesorke, pa okačio na Fejsbuk. Odatle je lančano krenuo dalje, što je sasvim uobičajeno za društvene mreže. Stotine i hiljade sličnih govora protreče društvenim mrežama svakodnevno.

Kako se govor našao u medijima, još je lakše rekonstruisati: korporativni mediji od svojih novinara zahtevaju da ispune određenu normu, u vidu broja članaka koje će dnevno napisati. Leto je za medije tradicionalno vreme potpune oseke događaja. Neko nije ispunio normu, pa se dosetio "onog teksta koji je video na Fejsbuku". Ostalo je istorija.

Na kraju nam ostaje pitanje šta je, nakon što su mediji odradili svoje, izazvalo da i javnost intenzivno reaguje. Dva su moguća razloga, a jedan se može objasniti političkom klimom: promene na političkoj sceni Srbije u poslednjih godinu dana izbrisale su podelu na takozvane "prvu" i "drugu Srbiju", a u društvenoj svesti potreba za podelom i dalje stoji. Otud se ona nadomešta podelama poput ove, na one koji su za profesorku i one koji su za brend-menadžerku. Iako rasprave na te teme, čak i kad se prenesu u ozbiljne medije, ne proizvode nikakve političke i društvene posledice, one se vode istim žarom.

Drugi mogući razlog kako je javnost sa takvim oduševljenjem odreagovala na jedan tradicionalan govor, koji apeluje na povratak nekada cenjenim vrednostima i, suštinski, ne uviđa da se stvari menjaju, uvezan je sa političkim, ali i ekonomskim prilikama. Vreme je takvo da ljudima treba "šaka zraka i malo bele, jutarnje rose", pa su ih potražili u jednom govoru koji uopšte nije bio njima namenjen. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

da neko želi akademsku karijeru, van pogleda javnosti.

Bilo bi lako tako nešto reći da u govoru profesorke Dragičević ne postoji jedan deo koji ukazuje da akademski svet podjednako ne zna ništa o drugim svetovima sa kojima deli vazduh i ulice grada. "Raznorazni nepismeni i polupismeni ljudi danas sebe olako mogu nazvati neakvim pi-arovima ili menadžerima, neobrazovane voditeljke sebe zovu novinar-kama, a folk-pevačice umetnicama, da i ne govorim o art direktorima, biznis konsultantima, bek-ofis administratorima, velnes konsultantima, ivent koordinatorima, kopi-print operaterima, marketing konsultantima, ofis-asistentima, portfolio-menadžerima, produkt dizajnerima", rekla je ona, ne sluteći da neka od zanimanja koja je navela zahtevaju vrlo ozbiljno školovanje i dodatna usavršavanja.

Bilo je kasnije među kritičarima i onih koji su ukazali na konzervativna shvatanja Rajne Dragičević, i na njeno nepoznavanje sveta u kom živi. Ali, čitava rasprava koja se odigravala u javnosti protekle nedelje, ukazivala je, zajedno sa još nekoliko ranijih događaja, poput koncerta Svetlane Ražnatović Cece na Ušću, da je narcizam malih razlika u našem društvu stigao do tačke kada svaki njegov deo negira pravo na postojanje nekog drugog i pri tome tvrdoglavo odbija da ga upozna. Kao da se svako ušančio u svoj mali prostor iz kog više da je bolji nego ostali.

I hvalospevi i pokude na račun govora Rajne Dragičević otišli su toliko daleko da su svi zaboravili kome je i kojim povodom bio namenjen. Zato bi se trebalo vratiti pitanju sa početka: kako je jedan prigodan, uobičajen govor uspeo da izazove toliku pažnju?

Okidač za rešavanje

Opštenarodni revolt naziv je protesta održanog 6. jula na Trgu Republike. Koncept protesta organizovanog putem društvenih mreža bio je izražavanje sveopšteg nezadovoljstva. Prisustvo je potvrdilo 7000 ljudi, ali se na Trgu skupilo oko 500

Organizovanje i aktivizam na društvenim mrežama nesrazmerno su veći nego rezultati ovakvog organizovanja, koji najčešće izostaju ili su minimalni. Ovde se javlja problem koji se u literaturi naziva "tastatura aktivizam", kaže Zoran Stojiljković, profesor Fakulteta političkih nauka. "Ja mogu da pošaljem neku poruku, da nekoga strasno ispljujem, misleći da ne mogu da me identifikuju. Ili da obećam kako ću noćas u dvanaest sati da se obesimo na kandelaber ispred zgrade opštine Voždovac. Da li ću ja to stvarno učiniti ili je to moja verbalna skaska? Cenim priču o aktivizmu na socijalnim mrežama, o tome kako ona ima kapilarno dejstvo, da je autonomno, da izbegava diktat kontrolisanih medija. Ali, treba biti skeptičan jer nema svih elemenata za ostvarivanje", smatra Stojiljković. "Ogromno je nezadovoljstvo i frustracija, ali drugi osnovni elementi izostaju: kome to verujete, ko može da vas povede, s kim ćete na protest? Šta ćete sem iskaza nezadovoljstva da tražite kao zahteve koji su održivi i ostvarivi? Morate da budete jako pametni i dobro organizovani, a ne samo nezadovoljni. To je razlika između uspešnog i neuspešnog protesta."

Da bi protest bio uspešan, mora da postoji nekoliko osnovnih elemenata. Pre svega jasan, ogoljen povod, koji će da kaptapultira postojeće nezadovoljstvo. S druge strane, mora da postoji podrška u javnosti, kredibilno rukovodstvo koje objedinjuje taktiku i strategiju, kao i veština i svežina manifestacije. Svaki protest mora da ima jedan jasan cilj koji se može ostvariti, a koji posle, posebno tamo gde postoji opšte nezadovoljstvo nizom stvari, može prerasti u pokret. Ovde je reč o svesti da nezadovoljstvo trenutnom situacijom ne može da se jednim protestom pretvori u

zadovoljstvo, objašnjava Srbijanka Turajlić, profesorka Elektrotehničkog fakulteta u penziji. "Da bi se to desilo, mora da postoji agenda, redosled stvari koje će se zahtevati jedna po jedna. Kada neko osmisli takav protest ili uspe da otvori takav smisleni dijalog za koji se pokaže da ne može da da rezultate bez protesta, onda se verovatno više nećemo pitati zašto ljudi u tome ne učestvuju. I to nas opet vraća na pitanje takozvane društvene elite koja iz konformizma ili korumpiranosti propušta da odigra zapravo ključnu ulogu koju ona po svojoj definiciji ima", dodaje Turajlić.

Studentski protesti su jedan od oblika masovnog organizovanja za rešavanje problema. U većini slučajeva se organizuju putem socijalnih mreža, ali najavljena masovnost uglavnom izostane. U poslednje vreme studentski protesti su obavezno obeležje početka akademske godine. U našoj blizjoj istoriji, studentski protesti su pokretani za rešavanje velikih društvenih problema i bili su osnova masovnih okupljanja. Danas se studenti okupljaju uglavnom zbog rešavanja svog statusa i uslova za finansiranje iz budžeta. Uz delimične ustupke i kompromis, priča oko protesta se završava, a šire inicijative izostaju. Da bi iz zahteva studenta proizašle šire inicijative, potrebno je da situacija u društvu bude zrela i da se poklope interesi i vrednosti studenata sa interesima i vrednostima nekih društvenih slojeva, kaže Jovo Bakić, sociolog i profesor Filozofskog fakulteta.

UMREŽENA RAZVEZANOST

"Za jasniju idejnu viziju i efikasnije delanje studentima nedostaje međusobna solidarnost studenata sa različitim fakulteta i univerziteta, bliža idejna i akciona povezanost sa studentima van Srbije, kao i veza sa moćnijim političkim strankama i

drugim relevantnim društvenim činionicima u Srbiji. Na primer, tokom devedesetih studenti su se vrednosno i interesno slagali sa pripadnicima srednjih slojeva i strankama koje su te interese zastupale. Studenti nikada i nigde nisu izolovano pobeđivali, već su uspevali tek kao deo širih društvenih i međunarodnih koalicija", objašnjava Bakić.

Za razliku od šezdesetih i devedesetih godina, danas su studenti, ali i društvo u celosti, malo zainteresovani za rešavanje većih problema putem protesta. U situaciji u kojoj svaka grupacija u društvu rešava isključivo svoj sopstveni finansijski problem, na čelu sa kulturom i naukom, koji su prevashodno pozvani da sagledaju širi kontekst, studenti su razumeli da oni ne mogu da reše nijedan suštinski problem, već eventualno da se pridruže opštem trendu traženja novca od države i pokušavaju da u tome uspeju, objašnjava Srbijanka Turajlić. "Studenti su samo prihvatili model ponašanja koji nameću oni koji se u ovom društvu označavaju kako intelektualna elita. Teško je porediti različita vremena. Šezdesetih ste imali jednu stabilnu državu taman toliko otvorenu da neko pomisli kako bi ona mogla da

problema

foto: Vesna Anđić

počne da se menja pod pritiskom. Naravno, ne treba zaboraviti ni opštu atmosferu među mladima u svetu tih godina. Moja generacija je stasala uz slogan 'Budimo realni, tražimo nemoguće'. Devedesete su bile godine ratnog užasa kada vas prosto goli instinkt opstanka tera da nešto uradite. Lično verujem da smo i sada u istoj situaciji koja je samo manje vidljiva. A oni koji bi bili dužni da na to ukažu i pozovu na akciju odlučili su da čute ušćani u svojim nišama i povremeno izlaze da iskamče malo novca od države. I tako će biti sve dok, kao što davno reče jedan pastor u Nemačkoj, 'ne dođu po njih'."

Studentske demonstracije u Jugoslaviji bile su deo talasa demonstracija koji je 1968. zahvatio ogroman broj zemalja. Svake demonstracije imale su svoje neposredne povode i društvene uzroke koji su ih izazvali. Šezdesetosmaše su pokrenuli decentralizacija zemlje, sve veća društvena nejednakost, nezaposlenost, odlasci na rad u inostranstvo, narastanje birokratije, težak položaj univerziteta... Krađa izbora 1996. pokrenula je studente na revolt. U Šarenoj revoluciji 2000. protiv režima Slobodana Miloševića, studenti su igrali bitnu ulogu.

"Kad god su studenti artikulisali nešto što je nezadovoljstvo građana, oni su to radili na jedan, mladalačkom senzibilitetu primeren način. Okupirali su prostore sa velikim simboličkim značajem, trgovali, imali su ukidanje bine, i onih koji su važili na bini i onih koji su samo masa koja sluša. Taj pokret je pulsirao nekom vrstom energije. Od protesta 1968. postoji u Jugoslaviji i Srbiji neka vrsta stereotipa da, ukoliko se suprostavljate zahtevima studenata, vi ste protiv svoje mladosti, odnosno svoje budućnosti, najkreativnijeg dela mlade generacije. Nijedan režim to ne voli, i to ne samo ovde. Kada režim uđe u sukob sa studentima, to nije tako zgodno, to znači da ne razume svoj intelektualni podmladak, svoju budućnost. Studenti su znali to i da upotrebljavaju i zloupotrebljavaju", objašnjava Zoran Stojiljković.

PROTESTNA PROŠNJA

Studentski protesti danas se organizuju da bi se rešio problem finansiranja studija. Od potpisivanja Bolonjskog sistema vrednovanja u Srbiji prošlo je deset godina. Taj sistem i dalje nije u potpunosti implementiran, pa studenti nekih fakulteta do početka upisa naredne godine ne znaju kakav im je status. Problem studentskih protesta je i njihova diskontinuiranost i nestabilnost grupe. Studenti pripadaju toj populaciji ograničeno vreme i ne vide mogućnosti organizovanja da na taj način izbore veće šanse, već se zaustavljaju na delimičnim ustupcima.

Studenti u sebi imaju veliki potencijal, ali je za realizaciju njihovih ciljeva potrebno otvoriti ozbiljan dijalog u koji bi se uključile različite društvene grupe.

"Mi se kao društvo nismo dogovorili šta želimo od našeg obrazovnog sistema", kaže Srbijanka Turajlić. "Sa te tačke gledišta, mi se ponašamo kao da živimo u predindustrijskom društvu u kome postoji jedna mala grupa obrazovanih ljudi koja je po prirodi stvari jedina pozvana da odluči šta treba da radi i niko i ne sme da se usudi da se u to umeša. Za to vreme, u celom svetu se vode ozbiljni dijalozi o

foto: Dušan Milenković

foto: D. Kujundžić

foto: A. Anđić

MRŽNJA BEZ VEZE: Srbijanka Turajlić, Zoran Stojiljković i Jovo Bakić

potresu koji je digitalna revolucija, sa izuzetno diversifikovanim izvorima i metodama za sticanje različitih kompetencija, unela u svet obrazovanja. Danas je već evidentno da se obrazovni sistem kakav smo poznavali do kraja prošlog veka ruši i da izrasta neki novi koji će bitno uticati na dalji razvoj svakog društva. Brojni su dokazi da su u pravu oni koji tvrde da prosperitet društva danas mnogo više zavisi od njegove sposobnosti da proizvodi znanje nego od zaliha sirovina. Možda bi, kada studenti pokrenu sledeći protest, taj dijalog mogao da se otvori, ali bi u tome morali da aktivno učestvuju svi oni koji misle da se bilo koji problem rešava tako što se stoji ispred Ministarstva obrazovanja i nauke dok se ne dobije novac za sopstvene potrebe", zaključuje Turajlić.

KATARINA STEVANOVIĆ

Intervju: **Dr Majk Falke, vođa GIZ-ovog Projekta za pravnu reformu Srbije**

Uvek je teško stvarati

“U Srbiji svako ministarstvo ima svoju strategiju i ono malo kapaciteta je usmereno na razvijanje te strategije, a ne vide se međusobne veze između različitih ministarstava, strategija i institucija države. Mi želimo da podržimo jačanje tih veza”

Nedvosmislena osnova za bilo kakav, pa i ekonomski napredak zemlje je izgradnja pravnih okvira. Ovo poboljšanje pravne sigurnosti zemlje jedan je od preduslova ozbiljnih stranih investicija u Srbiju. Sa druge strane, pravna sigurnost podrazumeva i okončanje suđenja u razumnom roku, te je nužno popravljanje stanja u pravosuđu, zatrpanog starim predmetima. Ovo pak nije moguće bez uvođenja novih institucija, poput javnih beležnika – notara, i privatnih izvršitelja, koji će od sudova preuzeti neke funkcije i omogućiti im “da dišu”. Najzad, efikasno i nezavisno pravosuđe jedan je od ključnih uslova koji se zemljama kandidatima ispostavljaju u Poglavlju 23 (Pravosuđe i ljudska prava) prilikom pregovora za članstvo u EU. O reformi srpskog pravosuđa, funkcionisanju novih institucija i njihovom značaju za proces priključivanja Srbije u Uniju za “Vreme” govori dr Mike Falke, vođa GIZ-ovog Projekta za pravnu reformu Srbije.

“VREME”: Kada je reč o predvidivom pravnom sistemu, dokle je Srbija stala na svom putu?

MAJK FALKE: Napredak nije lako izmeriti. Treba biti realan i reći da se čak u zemljama članicama EU taj napredak ne može tako lako izmeriti i reći da li su one pouzdan i predvidiv partner, ili dokle su stigle u nekim reformama, jer se to pre svega zasniva na subjektivnoj oceni. Pri tome, subjektivna perspektiva je veoma važna. Nedavno je Nemačka privredna komora anketirala privrednike iz Nemačke koji posluju u Srbiji. Pitanje je bilo da li bi oni ponovo investirali u Srbiju, i 80 odsto intervjuisanih ljudi je reklo “da”.

Međutim, rekli su i da je jedna od velikih prepreka pravna nesigurnost. I meni je to indikator da nije još sve savršeno, da ima još mesta za popravku i napredak. Ako gledamo objektivne kriterijume, Srbija jeste napravila izvestan napredak, postavila institucije, došlo je do nekih zakonodavnih promena, radi se na izgradnji kapaciteta u okviru tih institucija, a ti kapaciteti onda treba da podrže čitav pravni sistem i njegovu sigurnost.

Već smo imali pravosudnu reformu tokom prošle vlade, koja je dosta kritikovana. Kakvo je GIZ-ovo viđenje te reforme?

Kada je rađen nacrt te prethodne strategije za pravosudnu reformu i kada je ona sprovedena, ja još nisam bio u zemlji. Prema onome što znam i što se dešavalo kasnije, rekao bih da je najveća mana bila nesprovođenje strategije. Strategija je dobra kada se sprovodi i kada daje rezultate, inače je samo obično parče papira koje ničemu ne služi. Dakle, rekao bih da je jedna od najvećih kritika bila upravo na implementaciju strategije. Takođe, ona nije bila praćena potrebnim mehanizmima, a ni učesće zainteresovanih grupa, glavnih aktera koji su predviđeni strategijom, nije bilo adekvatno kada je došlo do implementacije – kako na izvršnom nivou tako i na teoretskom, zakonodavnom nivou. Sa metodološke strane nije bilo propusta.

A zbog čega nije došlo do implementacije, koji su bili glavni uzroci?

Nisam upoznat sa detaljima, ali kada je reč o novoj strategiji, novo ministarstvo pravde je već formulisalo plan akcije koji je vrlo fokusiran na konkretne

nove institucije

rezultate. Takođe, koncentrisali su se da okupe glavne interesne grupe, kako u procesu izrade tako i u procesu implementacije strategije. Povezivanje što većeg broja interesnih grupa iz tog domena je preduslov za dobru implementaciju. Takođe, nova strategija predviđa i nadzor, mislim da je napravljena Komisija za nadzor sprovođenja akcionog plana, odnosno strategije, i ona predviđa da u upravnom odboru opet sede glavne interesne grupe iz sudstva, koje znaju tačno o čemu je reč, i koje će pratiti da se poštuje ono što je predviđeno nacrtom.

U čemu se sastojala dosadašnja GIZ-ova pomoć kada je reč o Projektu za pravnu reformu u Srbiji? Zbog čega je GIZ-u važna ova reforma, i koji su rezultati postignuti do sada?

GIZ finansira Vlada Nemačke i još od 2001. godine smo aktivni na polju pravne reforme u Srbiji. Ova reforma bila je manje-više prva sa kojom smo započeli, iz nekoliko razloga. Najpre, jedan od prioriteta nemačke pomoći Srbiji je da se podstaknu ekonomski rast i razvoj zemlje, a za to su potrebni pravni i institucionalni okviri. Smatram da je to bila mudra odluka nemačke vlade, da se počne od toga, pa da se na toj osnovi grade ostali elementi ekonomskog razvoja. Drugo, zakonodavni i sudski sistem je važan koordinatni sistem jednog društva u tranziciji, on zemlji i društvu daje određenu vrstu orijentacije, postavlja vrednosti jednog društva, određuje šta se podstiče, a šta obeshrabrjuje, šta je dopustivo, a šta nije. A ovde je ne samo privreda, već u izvesnoj meri i društvo u tranziciji. Treći razlog je, naravno, prioritet u procesu učlanjenja u EU kao i predstojeći pregovori, gde će poglavlje vezano za pravosuđe – Poglavlje 23 – biti prvo otvoreno, a poslednje zatvoreno. To su tri glavna razloga zašto pokrivamo ovo polje.

GIZ se naročito angažovao kada je reč o Zakonu o izvršenju i obezbeđenju, gde se uvodi institucija privatnog izvršitelja koja nije baš najbolje

Fotografije:
A. Anđić

primljena u javnosti. Jedna od zamjerki je da postoji potencijalan rizik zloupotrebe podataka dužnika, jer su banke i penzijski fond obavezni da izvršiteljima dostavljaju neke veoma poverljive podatke. Da li postoji neki sistem zaštite dužnika?

Cilj uvođenja ove institucije jeste da se poveća efikasnost sudstva, da se smanji broj zaostalih predmeta koji je ogroman, a to je sve veoma teško postići ukoliko ne postoji sistem izvršitelja koji rade na tome. Naziv "privatni izvršitelj" je pogrešan, jer izvršitelji imaju ovlašćenja države iza sebe i, naravno, moraju da deluju unutar legalnog okvira. A jedna od pretpostavki je i zaštita podataka dužnika, koja mora da se postigne kombinacijom pravnog okvira ali i sistemom kontrole i nadzora. Jedna institucija koja bi vršila ovaj nadzor je Komora izvršitelja, a druga Ministarstvo pravde.

Znači, vi mislite da je termin pogrešan, ali da je institucija dobra?

Svakako. Ona je neophodna, a uvek je težak proces kada uvodite novu instituciju, na primer javne beležnike u pravni sistem. Nije reč samo o postojanju institucije, već o neophodnosti mnogih njenih veza sa drugim institucijama i elementima u društvu. To uvek stvara neku vrstu prepreke i veoma je uobičajena stvar. Važno je, i to mi kao projekat pokušavamo da uradimo, da pomognemo u ključnim vezama, ključnim tačkama u ovom procesu implementacije. Najvažnije stvari su izgradnja kapaciteta izvršitelja i kapaciteta institucija sa kojima oni sarađuju, kao i obaveštavanje javnosti i potencijalnih korisnika šta mogu a šta ne mogu da očekuju od ove institucije.

Ministar Selaković izjavio je da se "ne sme dozvoliti da građani percipiraju privatne izvršitelje kao uterivače dugova". Zašto postoji opasnost od ovakve percepcije? Kakva kampanja treba da se sprovede da do nje ne bi došlo, kako mislite da promeni te sliku u javnosti?

Mi smo već počeli ovu kampanju, ona ima nekoliko odlika i ciljnih grupa, i biće krojena prema svakoj od njih. Najpre, ona će biti povezana sa važnim ciljnim grupama u profesionalnim krugovima, sa njima ćemo početi. Na primer, danas sam potpisao Sporazum sa Pravosudnom

akademijom, koja će imati niz interaktivnih predavanja sa sudijama uključenim u implementaciju institucije pravnog izvršitelja. Takođe, biće važan rad sa privatnim sektorom, da postoje intenzivni razgovori s njima – naročito sa komunalnim kompanijama, jer one obično najviše koriste ovaj novi sistem. Treća grupa je opšta javnost, radićemo intenzivno sa medijima, u pripremi su kratke reklame i filmovi.

Gledajući po reakcijama javnosti, velike primedbe vezane za izvršitelje date su i na njihovo samostalno procenjivanje imovine dužnika, kao i na odredbe zakona iz 2011. godine, kojima je dužnicima ukinuto pravo žalbe i pravo na odlaganje procesa. Kako vi vidite ove primedbe?

GIZ je predložio da se uradi takozvana ex-post analiza, da bi se videlo da li su postignuti ciljevi, i da li postoje neki negativni efekti – na primer, da li su kroz ovaj zakon ljudima obezbeđena njihova prava. Trenutno razgovaramo sa Ministarstvom pravde da se ova analiza integriše u aktivnosti radne grupe koja sprema izmene zakona, nakon kojih, nadamo se, neće biti ovakvih prepreka. Još jednom, reč je o procesu i važno je da se u hodu prevaziđu prepreke na koje se nailazi. Ovaj zakon bi trebalo da bude donesen do kraja godine, ali kao donatorima, veoma nam je važno da naglasimo da je proces u rukama Ministarstva pravde a potom i u procedurama Skupštine.

U martu ste izjavili da je "Nacrt strategije o reformi pravosuđa dobar, ali da su javni notari nedovoljno zastupljeni". Prema GIZ-ovom iskustvu kakvi su uloga i značaj javnih beležnika u drugim zemljama regiona?

Notari donose jedan od osnovnih ciljeva reforme srpskog pravosuđa, a to je efikasnost sudova. Jer, ideja uvođenja notara je da preuzmu zadatke i funkcije koje su trenutno u nadležnosti sudova – tako će sudovi dobiti više prostora, resursa i kapaciteta da se bave svojim sudskim funkcijama, odnosno rešavanjem pravnih nesporazuma. To će, nadamo se, smanjiti i broj zaostalih slučajeva, što je bila jedna od primedaba EU kada je reč o srpskom pravosuđu. Druga važna stvar je da će se poboljšati pravna predvidivost. Kada poredite Srbiju sa zemljama regiona, ali i sa Nemačkom, ovde postoji velika

neizvesnost kada obavljate neke transakcije i promene vlasništva. Recimo, pri prodaji stanova dešava se često da se jedan stan proda više puta, dakle, nema ničega što bi garantovalo da, kada nešto kupite, to zaista i bude vaše. Kada se jednom uvede sistem notara, smanjuje se takav rizik i ujedno se povećava pravna izvesnost. Na početku sam rekao da su nemački investitori u Srbiji pomenuli pravnu izvesnost kao jednu od ključnih stvari.

Već drugi put je pomerena primena zakona o notarima zato što ne postoji dovoljno ljudi koji su položili taj notarski ispit, koji je navodno pretežak. Kako komentarišete ovu situaciju, da li je i u drugim zemljama bilo ovakvih problema?

Ispiti su zaista zahtevni, što je u neku ruku i opravdano, jer je reč o veoma važnoj poziciji koju će notari popuniti sa svojim obavezama i kompetencijama. Samo najbolji postaju notari, barem je takav slučaj u Nemačkoj. Prošle godine, kada je počela serija notarskih ispita, postojao je veliki broj prijava, na prvi ispit se prijavilo oko 250 ljudi, a veoma mali broj njih je položio, mislim oko 20. Kako su ispiti odmicali, sve se manji broj ljudi prijavljivao, a trenutno postoji oko 90 kandidata koji su položili ispit. Sada je veoma važno, i mi ćemo to podržavati, da se radi sa tim kandidatima, ne samo kada je reč o pravnim znanjima i njihovoj ulozi, već i o tome kako da vode notarsku kancelariju. Kada broj notara dođe do sto, zakon

omogućava osnivanje Komore notara, koja ima posebnu ulogu u izgradnji ove profesije i mislim da će njihova pomoć biti neophodna. GIZ vidi svoju ulogu u izgradnji kapaciteta i prenošenja raznih iskustava zemalja u regionu, koje su takođe prolazile kroz slične poteškoće.

Da li postoji gornja granica broja notara?

Zakon predviđa da bude jedan notar na 25.000 stanovnika. Naravno, i to je nešto

■ Notari donose jedan od osnovnih ciljeva reforme srpskog pravosuđa, a to je efikasnost sudova

na čemu moramo da radimo, uvek će biti pritisak na velike centre, Beograd, Novi Sad, mnogo će teže biti da se dobije notar, na primer, na jugu Srbije. Postoje iskustva kako se prevazilazi ovaj problem – i u Nemačkoj je veća navala na Minhen ili na Berlin nego na neko zabačeno mesto. Naši partneri u Srbiji mogu da nauče iz nemačkog iskustva, gde su urađene dve stvari: ljudi koji su odlazili u udaljena mesta, manje atraktivne centre, dobijali su subvencije; takođe, kada notar provede pet godina u manjem mestu, onda sledeći put kada konkuriše za Berlin ili neki drugi veliki grad, ima prioritet.

Kada je reč o sistemu javnog beležništva, deluje da je od teškog ispita daleko veći problem što treba “usaglasiti i izmeniti 20 zakona da bi ovaj sistem profunkcionisao”, po rečima pomoćnice ministra pravde i državne uprave Ljiljane Blagojević. Da li ste saglasni sa ovom ocenom?

U potpunosti se slažem, ali bih dodao još nešto. Jedno je promeniti 20 zakona, ali je još teže da se oni implementiraju, da počnu da se primenjuju i da sudovi i svi uključeni u pravni sistem poštuju i sprovode zakon. To je pravi izazov. Isto tako, veoma je važno da građani budu informisani o tome koje pravne poslove će obavljati budući javni beležnici pre nego ova profesija zaživi. Stoga smo i uspostavili web stranicu www.beleznik.org, na kojoj će biti ažurirane značajne informacije kako primena ovog zakona bude tekla.

Šta sadrži Memorandum o saradnji Nemačke i Srbije u oblasti pravosuđa koji ste potpisali u aprilu sa srpskim ministrom pravde i državne uprave?

Glavni cilj je podrška Ministarstvu pravde i javne uprave u narednih nekoliko godina u najvećim izazovima pravne i sudske reforme. Snažno ćemo podržati Ministarstvo u sprovođenju nacionalne Strategije za reformu pravosuđa koja je predviđena da traje do 2018. Drugo, a što je povezano sa prethodnim, jeste rad Ministarstva na pripremi za proces pregovaranja i pristupanja EU i ispunjavanje ciljeva vezanih za Poglavlje 23 koji će iskrnuti u tom procesu.

Krajem juna je u bilateralnim pregovorima vladâ Nemačke i Srbije zaključeno da je Projekat za pravnu reformu u Srbiji bio uspešan u prethodnim godinama, ali i da će nastaviti sa radom u naredne tri godine. Koji su to izazovi – najizraženiji problemi na kojima će GIZ nastaviti rad?

Zaključak pregovora bio je da će se nastaviti već započete aktivnosti, ali u isto vreme i prilagođavati trenutnim političkim potrebama. Ministarstvu pravde će biti potrebna ogromna pomoć sada kada se otvori Poglavlje 23. Takođe, želimo da pružimo podršku procesu koordinacije politika, jer u Srbiji svako ministarstvo ima svoju strategiju i ono malo kapaciteta je usmereno na razvijanje te strategije, a ne vide se međusobne veze između različitih ministarstava, strategija i institucija države. Mi želimo da podržimo jačanje tih veza.

Kada je reč o Studiji o unapređenju

zakonodavnog procesa u Srbiji u kojoj je i GIZ učestvovao, rekli ste da su “mnogi videli preporuke date u Studiji kao koordinacioni sistem za unapređenje zakonodavnog sistema u Srbiji”. Koje su ključne tačke ove Studije? Da li je i Vlada Srbije bila među onima koji su Studiju ovako videli i kakva je bila reakcija Vlade?

Veoma smo ponosni ishodom ove Studije kojom smo omogućili reforme u koje su uključeni svi glavni akteri – Vlada, Skupština, civilno društvo, privatni sektor. Mislim da je ovo bio jedan od važnih činilaca uspeha i pre nekoliko dana su glavne preporuke Studije uključene u Rezoluciju Narodne skupštine Srbije, koja je doneta sa 133 glasova “za”. Ona je izgledala kao dalja orijentacija za reforme zakonodavnog procesa, ne samo za parlament već i za celu zemlju, uključujući tu i Vladu i civilno društvo. Postoji 13 veoma koherentnih preporuka u Studiji, a rekao bih da je jedan od elemenata jasno fokusiranje na kapacitet. Kapacitet je neophodan za donošenje dobrih zakona, naročito kapacitet ljudi koji prave nacрте i pišu zakone. Drugi element su mehanizmi o tome ko će biti konsultovan – neophodan je širok konsultativni proces pre donošenja zakona. Treći element je dobar pravni okvir koji će imati dovoljno pravila, ali u isto vreme ostavlja dovoljno prostora za aktere da se kreću u skladu sa svojim prioritetima.

U decembru se završava prva faza Projekta za pravnu reformu. Koliko je sredstava do sada uloženo i kako će izgledati najavljena druga faza?

Prva faza je počela u januaru 2011, završić se u decembru 2013, i imala je budžet od 2,8 miliona evra. Za drugu fazu, koja je planirana od januara 2014. do decembra 2016, obezbeđen je budžet od 2,5 miliona evra. Struktura će ostati ista, nastavićemo ono što smo započeli, a novo će biti pomoć u otvaranju Poglavlja 23 i pregovaranju, kao i koordinacija politika, čemu želimo da pružimo podršku.

Stručna javnost i građani će biti redovno i detaljno obaveštavani o našim aktivnostima i putem naše web stranice www.pravnareforma.rs

RADMILO MARKOVIĆ

Dodatak “Reforma pravosuđa” podržala je Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. GIZ je javno preduzeće Vlade Savezne Republike Nemačke, koje u ime nemačkog Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ) podržava Srbiju kroz mnogobrojne bilateralne i regionalne projekte. GIZ je aktivan u 130 zemalja sveta, a pored nemačke vlade radi i za druge aktere kao što su, na primer, Evropska unija, Ujedinjene nacije i Svetska banka.

giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

„Naći geometra u Srbiji to je premija, a naći dva to je čudo!“

VELIMIR ILIĆ,
ministar za
infrastrukturu o
nedostatku
kvalifikovanih
kadrova u zemlji

(RTS)

foto: M. Milenković

Jovana Balašević,

glumica i mlada majka, govori zbog čega okleva sa udajom: "Nije reč o tome da ja ne želim da se udam, ali jednostavno ne možemo da se dogovorimo oko koncepta venčanja. Ja bih da se to desi nasred neke novosadske ulice, gde bih bidermajer bacila prolaznicima, devojkama iz butika, konobaricama... Želela bih da u našem romantičnom činu učestvuju svi koji se zateknu u blizini. A Saša bi da to bude otmenije, jer je on iz malo ozbiljnijih društvenih voda!" ("Story")

Milutin Mrkonjić,

ministar saobraćaja, govori o problemu sada već čuvenog hrasta i poručuje svom konkurentu i kolegi ministru: "Vučić je lepo rekao, ne može hrast da uspori izgradnju autoputa. Da je sreće, građevinar koji ima onu stvar isekao bi ga očas posla! Dva dana bi bilo reči o tome, on bi rekao da se zeznuo i radovi bi se nastavili." ("Kurir")

foto: A. Anđić

O svom ljubavnom slučaju sa pevačicom Anom Bekutom: "Nikada sâm nijedan koncert nisam 'namestio' niti sam bilo koga ucenjivao za to. Ja Bekuti više štetim nego što joj pomožem. S druge strane, zar ne može čovek, bre, da voli u ovim godinama!"

("Informer")

Aleksandar Vulin,

ovoga puta "šef vladine kancelarije za Kosovo", samim tim i aktivni briselski pregovarač, kaže da je "već rođenjem predodređen za levicu", pa je možda to bio razlog što je neko vreme bio zaposlen kao "Zlatousti Jugoslovenske levice", na pitanje da li i dalje uživa uz dim *kohibe*, kaže: "Uvek sam bio *enfant terrible* srpske le-

foto: FoNet

vice. *Kohibu* sam nekada voleo i to cigarete, ne cigare. Uživao sam u tome, ali nažalost i do mene su došli ovi pogubni uticaji Zapada, pa sam ostavio cigarete. Viski nikada nisam voleo. Od žestokih pića, pijem rakiju i votku, a volim i pivo. Eto jedina dobra stvar u ovim pregovorima je belgijsko pivo. Brisel uopšte nije mnogo lep, ali je pivo fantastično. A pivo je radnički šampanjac i stvarno volim da ga pijem. Ne razumem se u vina, to mi Vučić zamera uvek, jer je on izgradio taj ukus i stvarno može da kaže da spada u bolje poznavaoce vina u zemlji. Uvek se namršti kada vidi da pijem pivo. Verovatno je u pravu, ali šta ću."

Kako "verna ljubav" podnosi njegov tempo života i obaveza: "Svojoj supruzi sam rekao: Ti znaš za koga si se udala. Nisi me upoznala na ekskurziji. Nisi me upoznala na karipskom brodu, gde sam izigravao ležernog milionera. Upoznala si me maltene na demonstracijama. Od mene se drugačije ne može očekivati. To pokazuje da je, osim njenog pogrešnog izbora kada su muškarci u pitanju, pametna, jer samo inteligentna žena može da prihvati muškarca onakvog kakav jeste i još da bude srećna sa njim."

O eliti: "Da li je elita zvezda rijalitija? Sećam se kada je kretno 'Veliki Brat' na Pinku pričao sam sa Željkom (Mitrovićem, vlasnikom tv Pink i dobrim pijateljem Vulina, prim. ur.), pokušao sam da ga odgovorim od toga. Pun gneva govorio sam kako je to najgora stvar na svetu, kako će to upropastiti Srbiju i kako ćemo naučiti decu da gledaju ljude koji osim sopstvenog egzibicionizma nemaju ništa drugo da pokažu, a on mi onda kaže: Vidi, hajde ti da dođeš u 'Velikog Brata' da te upozna Srbija, zavolela bi te. Pametan si, zanimljiv si, treba da te vide. Odgovorio sam mu: 'Praviću se da mi ovo nikada nisi rekao, jer je nemoguće da ti tako loše misliš o meni. Tako da ja ne verujem da je to elita.'"

("Playboy")

Dragan Marković Palma,

gradonačelnik Jagodine, ceni sedmu silu i ne zamera što prenose sve što vide i čuju: "Oni moraju da napišu. Uvek poludim kada vas ostave da čekate ispred Vlade ili ispred nekog sedišta stranke kao siročići. I kažem: 'Alo, bre! Uvedi te ljude, daj im nešto da popiju i pojedju, i to su ljudi.' Ne! Ostave novinare da ih na ulici čekaju, i po suncu i po snegu, po ceo dan dok se oni smisle nešto da izjave. Mnogo me to nervira. Ej, da čekaš po pet sati na ulici da onaj u odelu izađe da ti saopšti neku glupost". Šta radi investitorima: "Recept je vrlo prost – nema čekanja! Investitorima moraš doći pred noge i objasniti da je Srbija zemlja povoljna za ulaganje, a kada ti dođu, moraš da ih gostiš, da pokažeš da si dobar domaćin, da obezbediš da ne čekaju dugo na dozvole i ne smeš da dozvoliš da se bez sklopljenog ugovora vrate u svoje zemlje. Idem im na vrata i vučem ih za rukav."

Kako briga o ulagačima izgleda u praksi: "Ugađam investitorima na svaki način, menjam avio-karte, organizujem prevoz, pokazujem grad, kad su dolazili Italijani, zvao sam Jadranku Jovanović da peva na italijanskom, Merima Njegovir je pevala Rusima na ruskom, gostim ih od jutra do sutra." ("Kurir")

foto: D. Kujundžić

Boro Avramović

bio domaćin Novaku Đokoviću u selu Lipovac: "Vodili smo ga u naše podrum, potom i na ručak u restoran. Kad smo stigli i kad se Nole pojavio na vratima, svi su ustali i počeli da mu aplaudiraju. Ručak je normalno prošao, ali posle nije mogao da izađe. Naravno, gosti su želeli da ga pozdrave, da se slikaju s njim i da ga svašta pitaju, a on im je rado izlazio u susret. Divno mu je bilo kod nas i očekujemo ga ponovo."

Nena Đorđević

meštanka Lipovca koje posetio „prvi reket sveta“, priča o svom susretu sa Đokovićem: „Bili smo na putu kući kad smo naišli na Novaka, mislim i njegovog oca i brata. Bili su kod komšije Bore, i obilazili njegovo imanje. Prišao je našem autu i sa svima se pozdravio. Smejao se i pitao nas da li ga prepoznamo. Rekla sam mu: „Gde te nećemo poznati, pa ti si Novak“. Nekako je drugačije kada ga gledate na televiziji, ali sada kada smo ga upoznali, još nam je draži. Unuk je bio obučen u Partizanov dres, a on je dodao da tako treba odmalena, i da je on rano počeo da trenira. Ne znam šta je sve pričao s Miroslavom, ali po odlasku mi je rekao: „Muž vam je car““ („Blic")

Lepa Brena,

pevačica i poslovna žena, otkriva zbog čega je posle Las Vegasa odabrala Azurnu obalu za letnji odmor: "Šta reći o Monte Karlu što do sada nije rečeno? To je grad zabave, najluđih i najskupljih provoda, najbržih i najlepših automobila... Sve što na vedem najluđe je i najskuplje baš ovde, jer ovo je Monte Karlo."

Zato je Breni ovo jedan od omiljenih gradova: "Ovo je destinacija gde baš kao i u celoj državi Monako nije sramota biti bezobrazno bogat. Naprosto, to je normalno i poželjno! Zato i dolaze bogataši iz celog sveta, a ima stvarno šta da se vidi i doživi!"

foto: Vesna Anđić

Verica Rakočević,

"naša slavna kreatorka", za razliku od gospođe Brene, koja je za odmor odabrala luksuz, otišla je na skromno sedmodnevno nagradno putovanje na Zlatiboru, i o tome obavestila javnost: "Osećam se nestvarno. Nikada nisam za sebe govorila da sam urbana i rođena u gradu. Zapravo, rođena sam u Podujevu, ali vremenom sam se otuđila od prirode."

Verovatno nas način života upućuje na neke druge destinacije, pa po statusu i biramo gde ćemo otići. Međutim, materijalno mi nikada nije bilo važno.

Svakoga dana ležemo u krevet u devet i ustajemo u osam ujutru. Prelepo se osećam dok Veljko (prijatelj koji je sa Vericom na Zlatiboru, prim. ur.) i ja posle doručka šetamo po deset kilometara kroz zlatiborsku šumu."

Šta rade Verica i Veljko u šumi: "Istražujemo planinu, gledamo stare napuštene automobile, fotografisemo ovcu i kozu koje spavaju zajedno. Maksimalno uživamo, smejeemo se i jedemo duvan-čvarke i kompet-lepinju, pijemo domaću rakiju."

Šta je prednost ovakvog odmora: "Otkrila sam novi planinski svet koji ne bih menjala ni za jahte, Karibe, Bahame na kojima sam bila. Kada je čovek oslobođen od banalnog hedonizma i svega materijalnog, kada ume da uživa, na ovakvom odmoru za samo nekoliko dana može da napuni baterije za celu godinu." ("Story")

foto: Vesna Anđić

Dr Ristić

DOM ZDRAVLJA

Članica MEDIGROUP

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-31. JUL

UROLOGIJA

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ OD SADA NA DVE LOKACIJE

Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo Brdo, 011 2693 287, www.dr-ristic.com

UBB

UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD0800 10 20 12
(besplatan
poziv)www.ubbad.rs

Reka bez povratka

Predlažem da se Borisu Tadiću ne da nikakva kancelarija, nikakav kancelarijski nameštaj, nikakva sekretarica i pogotovo da mu se ne dodeli šofer i službena limuzina: ne osećam potrebu za njegovim uslugama i štaviše ne želim da na događaje utiče više nego bilo koji građanin. Čekaj, zakon o bivšim predsednicima određuje pedantno šta sve istorijskim ličnostima pripada, sve je to uveliko dodeljeno Liliću, Milutinoviću, već i time je počasni predsednik DS doveden u neravnopravan i nepočastan položaj! – Pa ne mora biti diskriminisan: Milan i Zoran neka fino vrata državi sve što duže i neka budu zadovoljni što im više neću spočitavati da su bili na usluzi štetočini: bilo pa prošlo!

Daj, čoveče, posao predsednika republike uzvišen je, kakvo crno požarstvo, kakav kapitenluk, zašto onda najmoćnija država najvišim izabranicima ukazuje i najviše počasti dokle god su ovi živi?! Neka ukazuje, mi smo zajednica mala i nadasve siromašna, drugo, ili prvo, nema u vođenju države, pogotovo naše, nikakove veličine niti slave!

Kad ćemo na predsednika gledati kao na doduše visokog, ali privremenog i ograničenog (i Ustavom i ličnim sposobnostima) činovnika! Vodio si pet godina računa o interesima Srbije, hvala ti, šta, dva mandata si imao, dvaput ti hvala, dobri čoveče, ali nećemo ti zbog toga dati dve kancelarije, dva šofera, dvojica kola sa onim ogavnim crnim staklima, nego se

Šta bi bilo kad nijednom bivšem predsedniku republike ne bismo ništa više dali?

Davanje dodatnih privilegija demobilisanim vladarima stvar je posve feudalna, samo što beneficije koje se nude bivšim predsednicima razlikuju nisu, eto, nasledne. Ne bi li država morala političarima staviti do znanja da je njihovo zlatno doba samo epizoda u njihovom radnom stažu: biti narodni poslanik, ministar, premijer ili predsednik isto je što i biti redar u školi! Na izvesno vreme zajednica ti poverava da vodiš računa o nekim stvarima, iz zbornice donosiš još dve krede, brišeš tablu, ostavljaš čist i propisno nakvašen sunder i vsjo! U svemu drugome ti si đak, nemaš imunitet ako nastavnik propituje, diktira ili ako se odluči za pismenu vežbu, test i sl.

Ako se usporedba sa redarima ne drži, možda se predsednikovanje može shvatiti kao požarstvo: dok tvoji drugovi i tvoje starešine spavaju ("odmaraju", vojska nikad ne spava! kod nje nema ni onoga "se" u "odmarati se"! odmara se sebičini pojedinac, doklen narodna armija *odmara*, ne zna se koga: na magičan način prikuplja ona snagu da sačuva ustavni poredak i teritorijalni integritet), ti sa onim plehanim, u mom slučaju dobrobrano istanjenim šlemom o boku tumaraš po kasarskome kak se veli krugu i paziš da se nije što god podmuklo zapalilo. Kad ti se požarstvo završi, evo šta ti je plata: narodna imovina sačuvana, brojno stanje u kasarni nepromenjeno, opet si redov kao pre požarstva, opet si kao i svi drugi, nisi čak ni pomoćnik vojnog sveštenika kao što je bio Švejk! Šta, ni dužnost požarnog ne smatraju bivši predsednici dovoljno uzvišenom? Evo, neka na svoju bivšu ulogu u подели rada gledaju kao da su bili kapiteni sportske ekipe: davali su predloge, posredovali između tima i trenera, obraćali se sudiji bez straha da će dobiti žuti karton, podizali su moral i borbenu gotovost posade, pa šta onda?! Kad mu se završi i karijera i kapitenstvo neće Nemanja Vidić na Old Trafordu imati doživotnu svlačionicu, tuš kabinu, masera, šofera, službeni bentli...

sad lepo vrati svome životu od kojeg su te birači otrgli u nadi da će im za vreme tvoje šihte biti dobro!

Ma zašto predsednički kandidat ne bi pre izbora potpisao ugovor sa svojom ro (u slučaju Borisa Tadića sa gimnazijom tom i tom) da će se vratiti na svoje radno mesto čim mu istekne mandat? Škola bi se takođe obavezala da će člana kolektiva primiti, iako će ovaj kao predsednik možda učiniti i nešto što nije za podičiti se i što pozivu pedagoga i samoj školi ne služi na čast.

Čoveku koji je želeo da bude svetioničar (šta ćeš anonimnije od toga?) sad kao da je mrska pomisao na zbornicu, dnevnik, raspored časova, roditeljski sastanak, pa i na ekskurziju! Škola bi za njega bila opaka vremenska mašina čiji bi ga zupčanci i poluge vratili na prethodni, neprihvatljivi stadijum razvoja!

Na političara se kod nas gleda kao na poslednju reč evolucije, na njezinom vrtoglavom vršku su dakako bogataši, slavni umetnici, poneki naučnik (ako je Srbin) i vrhunski sportisti, ali za izuzetan uspeh u sportu ili umetnosti potreban ti je dar, rad i sreća, čak i za bogaćenje je potreban izvestan talenat, kao i za isticanje u nauci, jedino se na političara gleda kao na nekog ko je nalik nama, a opet nas je toliko nadvisio i opravdano zaboravio, ta mi smo tek mutna i nadasve neugodna uspomena na njegov prethodni život.

Nije Boris Tadić neka posebno pohlepna i bolesna samoljubiva osoba, dapače, čovek je slika i prilika prosečnosti, samim tim je žrtva društvene inercije, blaženo nesvestan da traženjem kancelarije svojim bivšim kolegama sa Dorćola poručuje: "Niste se potrudili da iskoračite iz sumorne učiteljske rutine, slušajte to zvono i taj sve u svemu istovetni žagor za vreme velikog odmora, slušajte bubnjanje lopte i uvek iste uzrečice upravitelja, nišči ste bili i ostali, ja vam se tu ukazati neću!"

Luđak je vječno

Piše: **Božo Koprivica**

Knjiga nad knjigama Mirka Kovača je kratki roman *Životopis Malvine Trifković*. Tako je na mojoj ATP listi: na čelo te liste probiju i priče *Rane Luke Meštre-vića*, *Slike iz obiteljskog albuma*, *Tripo Đapić, teškaš*; *Putovanje s Tinom*, *Sjećanje na šarenu pticu*, *Noć i dan*, sva poglavlja o udbašu Kuzmi (*Uvod u drugi život*, *Kristalne rešetke*), "Kalendari" iz romana *Vrata od utrobe*, poslednje poglavlje romana *Grad u zrcalu*. Pa volim scenarije za filmove *Mali vojnici* (da nije bilo generalnog štrajka u Francuskoj, u Kanu, taj film bi krajem šezdesetih dobio Zlatnu palmu, reditelj filma Bato Čengić), *Lisice*, *Duvanski put*, *Okupacija u 26 slika*; pesma *Zdravica za sretnu novu 1973*, i stihovi

Bit će hladno.

Bit će golodno.

Sve je to napisao onaj dečak što "umoran od branja oraha, zaspiva na rubu trpeze".

Pa volim Kovačeve stranice o Bunjuelu i snovima, scenu M. K. sa Evom Balaš, Evom Ras na Kalemegdanu, zagledani u daleku pticu, sve njegove stranice gde se pominje Miro Glavur-tić, pa poglavlje M. K. i Dragan Lubarda u novom romanu, autobiografskom romanu M. K. Nisam pročitao to poglavlje, ali verujem Kovačevom daru...

E, ali kada sam dobio od Kovača "na ruke" novo uređeno izdanje romana *Ruganje s dušom* više nisam bio tako siguran da je *Malvina*... njegova najbolja knjiga. Često se vraćam toj knji-zi i ona me uznemiri. "Tako sam uznemiren", tako bi Kovač rekao. Ovaj roman prvi put je objavljen 1976, a u posveti Kovač mi ovako piše na novom izdanju: "Dragi moj Bota, ovo je ruganje, prevod onog apstraktnog u stvarno..." Pa se malo Kovač poš-prdne, ali godi nehaju taštine: "Sve ostalo znaš bolje od mene. Tvoj M. Kovač, Rovigno, 05. 05. 2007"

JER OBITELJ BEZ KURVE, LUĐAKA

I BAREM JEDNOG IZRODA NIJE POTPUNA

Dve stvari učinile su da se sudbonosno zagledam u ovaj novi Kovačev roman:

1) Scena Anđula, dečaka sa d(j)edom Jozom, ili partitura za muzikalni suicid.

2) Finalno poglavlje, "Vječno žuđeni spas", Goja i Anđul ili odbrana porodične nesreće. Luđak kao plemićki grb.

Obe ove scene su autobiografske. A kako to znam, to će Kovač razumeti. Ovaj bi roman mogao nositi naslov *Pad kuće Birš* (kao *Pad kuće Ašer*) ili *Propast obitelji Birš*. U prvom poglavlju "Kratko rodoslovlje" je osam portreta članova porodice Birš. Ta

dijete

Nijedan jugoslovenski pisac nije takav virtuoz u jeziku kao Mirko Kovač. U svojim pričama i romanima, scenarijima, dramama, esejima, Kovač je podigao spomenik (pamjatnik) *našem* jeziku (pa nek ga svako zove kako mu odgovara)

porodica je starinom iz Sente, mađarsko-srpskog porekla sa naruhanima ciganske krvi. Zbog lepote i otmenosti.

Roman počinje u vreme smene carstva u Hercegovini: dolazak Turske, i okupacija Austrougarske. Kovač veli da su mnogi došli u Hercegovinu "kao državni službenici, inženjeri, graditelji, avanturisti... I dan-danas u Hercegovačkim župama postoje prezimena kao primjerice Bezer, Šteferl, Vegar, Vizner, Šetka, Ereš, Svelch, Deak, Žuvelek... Beidnegl... Paranos... neka su od tih prezimena postala brojna bratstva ljutih Hercegovaca, kako je govorio stari Meštrević, a to znači da im je rodna gruda i vjera u Boga preča od morala, dobra, prijateljstva, ljubavi, pa čak i od vlastita života".

Bilo je važnih odlazaka i u suprotnom pravcu, samo to Kovaču, kome je omiljeni igrač Šekularac, nije, baš, navijački odgovaralo. Na granici stolaća Đuro Bobek iz Trebinja krenuo je u pečalbu u Zagreb. Radio je na železnici (Kovačev životni san...) i sa Marijom Ulčar živio je tik iza železničke stanice, u naselju Trnje. Onda su došla i deca Fridrih, Vilim, Stjepan, Olga i Oto. Stjepan Bobek, najbolji jugoslovenski fudbaler u povesti, kapiten Partizana više od decenije.

Roman *Ruganje s dušom* mogao se zvati i *Smrt Elide*. Kovač je Elidu stavio u centar priče "na samrtnu postelju jer je samo ona mogla okupiti oko svojega odra rasutu i otuđenu rodbinu".

Pa, ipak, dva glavna lika u Kovačevom romanu su Anđul i Goja Birš. Dva junaka najbliža piscu i dva *moja* lica.

Goja Birš: "Krsno ime bilo mu je Gojko, po želji Josifova kuma Stevana Zimonjića (pa slijedi junačka, porodična legenda znamenitih junaka Zimonjića)... na krštenju u pravoslavnoj crkvi, kad ga je Stevan držao na rukama, imao je šest mjeseci, pripovijeda se da ljepše dijete u toj crkvi nikad kršteno nije... Nakon desetog mjeseca dijete se počelo deformirati; šake i stopala ostali su iste veličine kao pri rođenju, glava se razvijala, posebice čelone kosti, a u trećoj godini još ne bješe prohodalo, niti je riječ izustilo, samo je mumljalo glasom odrasloga. Kada ga je kum vidio tako nakazna, rekao je da to dijete ne može nositi ime njegova oca; neka se odsad zove Goja. To mu je ime naknadno upisano u crkvene knjige; pod tim je imenom živio 33 godine."

E sad bi ovdje došao rez. Ili Kovačev omaž *obeležnim*, nakazama Dostojevskog, Foknera, sve tamo do luda kod Šekspira i Jana Kota. *Ruganje s dušom* je roman o ludi: "Jer obitelj bez kurve, luđaka i barem jednog izroda nije potpuna."

Drugi glavni lik je Anđul, pisac koji piše hroniku porodice Birš. Anđul od anđeo je autobiografski portret, kao na slikama starih majstora. Anđul, ili M. K. Anđul je kopile, posvojče Elide. Majka mu je od loze Meštrevića. Rodila je Anđula u šesnaestoj godini:

"Vele da je mlada majka umrla onog dana kad je svoje dojenče, u njegovom osmom mjesecu, odbila od sise." I, kako to biva u dobroj tragediji "za mladom majkom otišla je i njezina mater. Mještani bi rekli od tuge za svojom jedinicom". S detetom je ostao d(j)ed Jozo. Kod majstora se melodrama prekine

na pravom mestu. Melodrama se prekida promenom ritma u sudbini te grane porodice Meštrević. *Nove Rane* u lozi Meštrevića ili omaž Daglasu Sirku. Autobiografski je i mig prema Kovačevom uzoru N. V. Gogolju: "Anđul je nosio svoj ptičji profil... Poduži nos nakalemjen na protegljastom licu..."

U SENCI SUNČANE ZVEZDE

Prekidam ovu fusnotu i evo me do slike zbog koje sam opčinjen ovom Kovačevom knjigom. Slika *muzikalnog* suicida u osmom poglavlju. Kovač je redak svat među piscima, i u modernoj svetskoj književnosti, u čijoj prozi postoji čitav katalog samoubistva. Enciklopedija suicida. I evo ih kao glumci dečak Anđul i d(j)ed Jozo. A svetlo kao kod Terensa Malika u filmu *Božanstveni dani*. Puno, raskošno svetlo Sunčane zvezde. Ova je slika Kovačeva trauma iz detinjstva i voleo bi je, to sam siguran, Akiro Kurosava. Anđul ovu scenu čita iz rukopisa Elidi

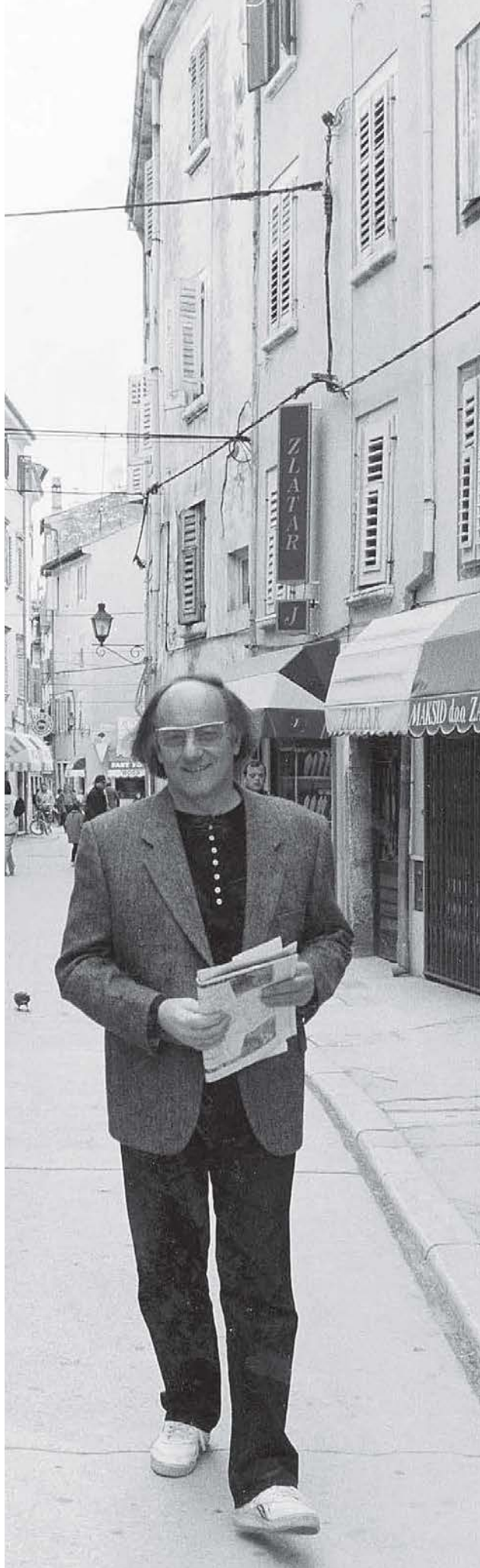
na samrtnoj postelji. Slika "djeda Joze koji se lagano spustio na zemlju ispod murvine krošnje i legao na bok. Tako iskošen otkivao je kosu za sijeno. Položena na nakovanj odjekivala je kroz selo cin-cin-cin, već od ranog jutra. Isprobavao bi je s tri ili četiri otkosa koji fijknu kao zmija u travi. Zabodena na kosište, s dva bapka za držanje, kosa je lovila zraku po zraku jutarnjeg sunca. Očistio bi je šakom vlažne trave. Onda bi umočio beleđiju u rog-vodir privezan oko bedra. Oštrio bi je sigurno i spretno u stalnom igranju palca koji je otvrdnuo i već otporan na njezin rez. I beleđija dahće u svako doba dana, sve do podne, kad se o ručku i kosac i kosa povuku u hladovinu. Tako se i Anđulov djed izvalio na

padinu, na onaj uvaljani ležaj od trave, u hladu murvine krošnje. Rub kose oštar kao plam prešao je palcem. Onda je samo jednom prevukao preko grla, blago kao gudalom, ali dovoljno da se ne vraća po drugi put".

Kako je veličanstvena likovnost ove slike. Kao kod nekog od velikih Holandana, ali je tu, za novo izdanje *Ruganja s dušom*, presudan uticaj Bobe Matić. I kako je precizan Kovačev jezik, presijavaju se predmeti iz rekvizitarija kosca: nakovanj, kosište, bapak, beleđija, rog-vodir... Kovačev kosački jezik, pa spiritalistički jezik, jezik antikvara, medicinski jezik, jezik lekara veštaka, jezik boja, kao jantar boja; apotekarski jezik, trgovački jezik, religijski jezik: jevrejski, katolički, istočno-pravoslavni; klesarski jezik, jezik fotografa, boksaerski jezik, jezik duhanara, udbaški jezik, jezik fratara...

Nijedan jugoslovenski pisac nije takav virtuoz u jeziku kao Mirko Kovač. U svojim pričama i romanima, scenarijima, dramama, esejima, Kovač je podigao spomenik (pamjatnik) našem jeziku (pa nek ga svako zove kako mu odgovara). Koliko je tu pohranjeno blaga, koliko zaboravljenih reči koje više niko ne koristi: smira, lukšija, opogani, trina, potajice, začadila, uždio... Miljenko Jergović je otprilike rekao kako u Kovačevom jeziku ima više lepote nego u prirodnim lepotama Hrvatske, a ja licitiram (i) dalje: ima u tom jeziku lepote više nego u pejzažima Crne Gore i Hercegovine... Jani Rico u slavu Kovačevog jezika:

I reči su/ žile/ kroz njih teče krv/ kad se reči pomešaju/ koža papira se/ zapali crveno/ kao/ u ljubavnom času/ koža muškarca/ i koža žene. U znaku Erosa je Kovačev jezik.

A u antologiju opisa suicida M. Kovača ide i *farmaceutsko* ubistvo Julke Dumče, najbolje družbenice Malvine Trifković u vaspitalištu Sv. Majke Angeline: "Ključ od čekmežeta držala je u jednom džepiću svoje podsuknje. Kad god sam htela da otvorim čekmeže, uvlačila bih ruku ispod njenih haljina. Ona je bila rada, da ga što duže tražim... I kao što sam Bog može da se naruga, tako se gotovo preko noći njeno lice i telo nagrdilo bubuljicama. U to doba ja sam samo skupljala adrese ljudi koji su nudili svojim preparatima brzo izlecenje...: Ko rabi Karasi krem, brzo izgubi puhice, lišajeve i kožne ospe... Julka je tražila da je izoluju pa je voditeljica Petronela Barota mene preselila u četvorku i još naložila da se iz Julkine sobe iznese ogledalo, da se udare mlečna prozorska okna, i da se njena posteljina, uvek zamašćena, menja svaka dva dana. Njen stric Eugen Dumča, gradonačelnik Sentandreje, jedini je muškarac koji je kao posetilac ušao u spavaonicu Doma Sv. Majke Angeline. Svi predmeti kojima je mogla sebi naškoditi bili su uklonjeni iz njene sobe, pa ipak, jednog jutra, baš uoči Svete Trojice, dok se rascvetavala lipa u dvorištu, Julka Dumča, uzela je sebi život i osvanula mrtva u svojoj postelji, s debelim slojem pudera na licu." Danas, danas kad ovo pišem je Sveta Trojica.

I teku samoubojstva kod Kovača sve do neveste u romanu *Grad u zrcalu*. Scena s nevestom počinje karnevalski, jedan ostareli harlekin poziva namernike i turiste da uđu u Sponzu, pa da im ispričava povest te čuvene građevine Dubrovnika. Uđe s njima i dečak M. (ili dečak Anđul), i tu u Sponzi, u Divoni, u staroj carinarnici "potkraj jednog stupa ugleda mladu u bijeloj vjenčanicu... Golubovi su prhnuli i uzletjeli, svatovska povorka uputila se u katedralu".

Dečak u potrazi za ocem, gluvari Raguzom i na Gundulićevoj poljani (*Osman* počinje uzdahom. Počinje taj junački ep sa: Ah...) ponovo ugleda nevestu kako, kao u De Sikinom filmu *Vrt Kontijevih*, zamače ulicom Lučarica. Nestane odbegla nevesta u labirintu Dubrovnika. Odiseja dečaka gradom u zrcalu završava se kod Buže. Dečak kroz maleno okno ugleda morskupučinu, na pučini brod, "na rubu stijene... odbjegli nevestu... a sasvim daleko, na obzoru, tamo gdje se more spaja s nebom, spremala se nevera, pa je sve češće *lampalo*...

Povjetarac je nešto pleo i mrsio oko nevestina struka, a kad bi malo jače puhnuo, priprio bi vjenčanicu uz njezino tijelo... Htio sam gurnuti neki kamenčić niz liticu kako bih je izazvao da se okrene i pogleda me... Ono što bješe naumila, nevesta je... izvela, otisnula se sa stijene i poletjela kao kakav golemi galeb. Povjetarac je napuhao njezinu vjenčanicu, a bijeli veo lepršao je... a onda se naglo otkvačio i kao pahulja odletio na drugu stranu, prema izbočini stijene. Nevjesta je vjerovatno još letjela, ali je iz svoga kuta više nisam mogao vidjeti..."

Ovaj bih esej o Kovaču mogao nasloviti *Kosac i nev(j)esta*, ili kod majstora su sva samoubistva estetska. Suicid kao lirski čin. Nevjesta iz *Grada u zrcalu* kao Nike od Samotrake. I neka bliska patnja sad mi ne da u san da utonem. Najpouzdaniji svodok je dečak, dečak strašne slike pretvara u lirsko: *pootvarane svjetlosti plave, žive kao krv*.

ROSA I RUŽA KAO RIMA

Blistavost propadanja porodice Birš – to je ta druga scena koja me trajno uznemirava, uznemirava i ushićuje u *Ruganju s dušom* – posljednje poglavlje “Vječno žučeni spas”.

Posljednje poglavlje kao posljednja odbrana (i dani) pada kod kuće Birš. Poslednji odeljak je odjecano čudo, etida bola: “bol i jest... dio obiteljskog ponosa”. I zato je Kovač odlučio da dva posljednja glumca u finalu romana, dva glumca na rubu pameti (i scene) budu Goja i Anđul. Porodični luđak i hroničar povesti porodice Birš. Kakav oni tu igraju božanstveni dupli pas. I kakav prezir prema građanski uređenom svijetu. Ovo poglavlje je pohvala lude, lude koja još od vremena Šekspira, svet razume bolje od drugih. Luda razumije tajnu šifre sveta. On je zaumni, brzopotezni igrač. Scena ritualnoga kupanja Goje, u vrijeme Uskrsa, završava se rečima Elide koja je “vjerovala da se obiteljska luda rađa tako što se u nju slijevaju ostaci maloumlja svih predaka, sa ženske i muške strane: Goja je rođen da bi se s njim ugasila naša loza”.

Anđul odvodi Goju iz zavičaja, do samostana Sv. Križa u primorskom gradu, to je azil za umobolne. Nije to nimalo slučajno kod Kovača što je doživotnu skrb u prihvatilištu za Goju obezbedio Antun Birš. Njegov moralni sabirnik pod najvećim je upitnikom od svih članova porodice Birš. On je kao posljednja hulja orobio (antikviteti) i obeščastio Elidu na samrtnom odru. E to je Kovač. Anton je ovde u drugoj ulozi. Druga strana zvona njegove duše.

Luđak je vječno dijete i gledaj kako počinje poglavlje o Goji i Anđulu:

“Kad luđak ostavlja rodni grad (ili selo ili svoju kuću) prati ga ptica. Dolijeće iskosa kao da je samo jedno krilo zabodeno u zrak.” Ovako počinju elegije i još je to refren za Anđula čiji pticoliki profil podseća na profil Kovačevog uzora N. V. Gogolja. Anđul brižljivo bira stvari koje će staviti u Gojin kovčeg. A Goja uzima šaku pepela i svoj kostim krsti kao: “Halju od pepela”, ili kostim kao večna kuća.

Elegija je osnovni ton u ovom poglavlju: “Goja je vjerovao da se sunce svaki put utopi u mračnoj provaliji i da stoga pjevaju ptice... Goja bi ujutru trčao i da ga dočeka i mahne mu ali bi se njegove nogavice natopile rosom... pa bi zastao i zasukao ih do koljena da bi mogao nastaviti sve dok ne bi lipsao od umora, a onda pao u travu ližući rosu vlastitim jezikom.”

Goja u dosluhu, u apsolutnom dosluhu s prirodom, ili luda kao vilenjak: Goja u pčelinjaku ugleda staru cipelu; nekada ju je nosila njegova majka a uzani remen na kopču vezala je ispod gležnjeva... Goja jasno vidi majčina stopala blistava od rose kako spretno skakuću.” Rosa i ruža kao rima: “Ahmetova kočija stiže; ona će ih izvesti izvan grada i proći pokraj kuće u kojoj je Goja proveo dobar dio djetinjstva, a potom će se uputiti na kolodvor... Goja u ruci drži ružu, čupka latice i baca ih dok kočija odmiče makadamskom cestom.” Luda ili krik ruže i Oto Tolnai u terci s Kovačem:

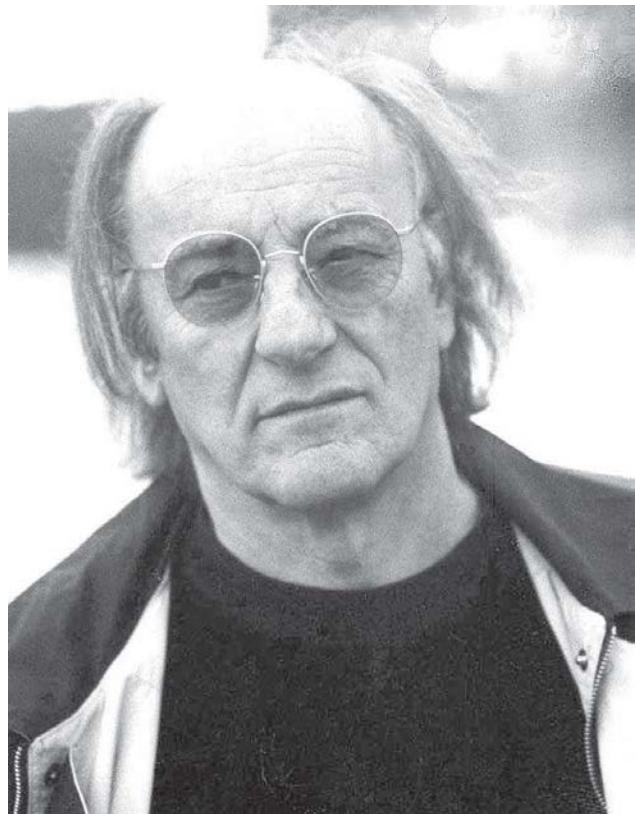
*draga dušo nisi
čula krik
Nisi čula krik
zadavljene ruže.*

Mirko Kovač, Oto Tolnai i Danijel Dragojević tri jugoslovenska pisca, tri irska jugoslovenska pisca koja su već odavno zaslužila (ja sam im je već uručio) Nobelovu nagradu.

RASPET KAO SVETA LUDA

Luda ima velike trenutke lucidnosti: “Sijaš se na suncu kao zmija... i zamahne rukom kao da će udariti Anđula po licu, ali to je ispaio samo blag dodir.”

Bliskost dva porodična izroda, ili Anđul u ulozi zaštitnika. Goja se seća Anđula u vreme detinjstva, u vreme svetkovine: “Dječak začesljan na Uskrs.

Opet nešto bulazni, kaže Ahmet.

Potjeraj konja, Ahmete, reče Anđul. Radi ono za što te Bog stvorio. I ne bulazni o stvarima koje ne rezumiješ.”

Sledi mitska, gradska scena tuče u kojoj je Anđul “tri puta bacio na zemlju cara uličnih razbojstava, nekog Makuša”. Bila je to osveta razbojnicima koji su maltretirali i izrugivali se s Gojom. To je autobiografska slika, Kovač je u mladosti jako držao do ulične časti. Anđul kao zaštitnik lude, zaštitnik porodičnog bola i prezir prema utvrđenom, palanačkom, građanskom poretku ponašanja najbolje se vidi u kadru iz vlaka. I ta scena počinje lirskim prologom:

“Goja se penje na papučicu putničkog vagona prvog razreda, zanesen trzajem, snažnim i neprirodnim, jer prekida pupčanu vrpцу zavičaja. Za to vrijeme dvije sleđene suze opeku mu lice.”

Ceo ovaj poslednji odeljak je na rubu fantastike:

“Najednom, hitrinom laste koja se zabija pod strehu državnog magazina, pojavljuje se majka u crnini; ona donosi miris

pčelinje ljubice. On vikne izustivši njezino ime." U čistom kupeu šaroliko društvo i mlada majka s mališom: "ona svaki čas ustaje da bi primirila i obuzdala svojega vragolastog dječaka koji zadirkuje ljude u kupeu... Postaje nesnosan, a onda se okomi na Goju, koji trpi i mirno podnosi to zločesto dijete. Anđul se ljutito i prijetećim glasom obrati ženi:

'Smirite to derište ili ću to ja učiniti.'

'Ako budeš zločest, obrati se žena svom djetetu, bit ćeš kao i ta luda. Ne zadirkuj ga, može te ugristi. Ne diraj rukama njegove bale i sline da se ne zaraziš.'

'Ta je luda u odnosu na vaše dijete dobra i pitoma', upusti se

■ Od kada sam dobio od Kovača "na ruke" novo uređeno izdanje romana *Ruganje s dušom* više nisam tako siguran da je Životopis Malvine Trifković njegova najbolja knjiga... Siguran sam da ni nesrećni urednik iz priče *Pukotina* ne bi imao nikakvu primedbu na novu verziju Kovačevog romana *Ruganje s dušom*. Što se mene tiče ovaj roman nema nikakvu пукотину

Anđul u svađu, ali to čini smireno... 'U vašem potomku, mamiće raste gad. Vjerovatno budući zločinac. Možda oceubojica. Ili će majku ubiti na spavanju. Ako gada ne obuzdate, oboje ću vas izbaciti iz kupea.'

Žena se pokušava suprotstaviti, ali je dočekaše dvije-tri Anđulove pljuske, a dječaka privede za uho i reče mu da će ga tako držati i još jače stezati sve vrijeme putovanja, Anđul im je ulio strah, nakon toga bilo je mirno u kupeu."

Ova je slika pisana za Luisa Bunjuela i onda sve krene ka lirskom smiraju. Jer kao što postoje vesela samoubistva, tako postoje, odvajkada, i vesele lude:

"Prikovan za staklo, raspet kao sveta luda, Goja se raduje što se sve kreće, proniče i srlja u propast, a on miruje. Mala oronula stražari – bogomolja izgubljena je u daljini. Sunce se premješta s jedne i druge stane, kao da se utrkuje s vlakom. Ptica umorna od lebdenja munjevito slijeće u krošnju. Ona je izgubljena u pitomini koja sve više nadolazi i širi prostrano mediteransko

obilje. More se ukazalo u izmaglici i treperenju, a izlazak iz vlaka popraćen je kričanjem galebova, pa ih je Goja, cijelim putem do samostana vjerno oponašao. Anđul ga nikad prije nije vidio tako vesela."

Valja, zna Kovač, veselo i otmeno, stupiti u carstvo s(j)ena:

"Goja je počeo tiho jecati posmatrajući dragi Kristov lik kako se malim ljestvama uspinje do vlastita stratišta; čini to odvažno, jer zna da će njegovo stradanje donijeti dobro drugima. Pa ipak, Krist naglo zaplače, jer je ostavio nekoga tko mu je drag. Goja tada položi glavu u Anđulovo krilo..." Kristove suze za *ostavljenog* Goju i suze za nesrećnu Porodicu Birš jer: *sve nesrećne porodice...*

"Svijetli prostor iznad crkve presjeca uže: crni simbol porodičnog klatna pomiče se tamo-amo. Kad zvona stanu, uže nikako da se umiri. Kao da se spaja neki onostrani šum s postojećim vremenom.

Sa zvonika prhne jato ptica kao uznemireno lišće."

SUMNJA JE PUKOTINA

Kovač je daleke 1963. napisao pjesmu *Evo knjige u koju nema sumnje*:

*Život će odbiti da
prizna sebe
ako se oduzme bol.*

Sva u znaku bola je i Kovačeva priča *Pukotina* koja ovako počinje:

"Negdje koncem ljeta 1963. godine, nakon pokopa na trebinjskom groblju i oproštaja od prijatelja, prišao mi je zagonetan čovjek zamolivši me da mu posvetim, zeru vremena..."

Sledi ispovest čoveka koga je ošinula 1948, i koji je iskusio pakao mađarskih, emigrantskih, logora. Fehko Jančić uređivao je, nakon povratka iz Mađarske, jednu čudnu biblioteku:

"U knjigama se javljaju pukotine, pa makar ih napisao i sam Gogolj. Znam da je nezahvalno to što radim, ali imam potrebu dopuniti tamo gdje zjapi! Pa čak i odstraniti ono što mi se čini da nije u redu. Ili jednu riječ zamijeniti drugom. A sad ću da užežem svijeću i da vam to pokažem na primjeru vaše knjige." Kovač u ovoj nakani nije dao nesrećnom uredniku podršku, pa je nakon dva dana grizodušja došao do njegovog ćumeza, da ga, ipak, ohrabri. Zatekao je u sobičku milicionere i islednika, poznatnika (Fehmo Jančić počinio je samoubojstvo): "... iskrsnula je jedna neobična stvar koju ni mi milicajci nismo u stanju da odgonetnemo. Tu bi nam ti mogao pomoći. Sve ove knjižurine ovdje, umazane su i govnjive. Tu je nešto dopisivao i prepravljano, pa opet brisano i žvrljano; budala nije imala drugog posla. A samo jedna knjiga je čista. Doduše, i ona je isprljana, kao da je nešto pokušavao da ispiše ili ispravi. A onda je i to gumicom izbrisano. Koja je to knjiga? – upitah.

Проклета авлуја".

Siguran sam da ni nesrećni urednik iz priče *Pukotina* ne bi imao nikakvu primedbu na novu verziju Kovačevog romana *Ruganje s dušom*. Što se mene tiče ovaj roman nema nikakvu пукотину. A onu pticu što leti romanom *Ruganje s dušom* nacrtao je veliki majstor linije Dragan Lubarda. Evo, brzojavom šaljem je Kovaču, na ruke:

*Svjetlost, svjetlost.../ u koju ptica leti/ od planete do planete,
/ tamo ti pišem, pozdravljam te.*

U potrazi za staklenim gralom

Na kraju pesme Ibrice Jusića *Nepal, Ganges, Brahmaputra*, posvećene jednoj smrti u Indiji, stoje stihovi: "Rodio se na Tuškancu, umro je na suhoj travi, laka zemlja tome strancu, i njegovoj ludoj glavi". Putnik, avanturista, novinar, istraživač, putopisac Željko Malnar, umro je u zagrebačkoj Klinici za plućne bolesti Jordanovac u 69. godini života, u utorak 9. jula

*Nepal, Ganges, Brahmaputra,
Bože, kako lijepo zvuči,
nije to ko Ponte rosso,
dvije-tri krpe i brže kući*

Beogradska promocija knjige *U potrazi za staklenim gralom* Željka Malnara i Borne Bebeke održana je 1986. godine u Taš klubu. Potpisnik ovih redova, sveže pristigao na studije, nije uspeo da uđe u salu jer su sva mesta za sedenje i stajanje zauzele žene, svih uzrasta. Smestio se za šank u foajeu, odakle se bina dobro videla. U jednom trenutku, u klub je ušla prelepa devojka, savršeno obučena. Pokušala je neuspešno da se probije u salu, da bi onda takođe sela za šank, odakle je pratila promociju i nervozno palila cigaretu za cigaretom. Kada se priča završila, za šank su došli i Malnar, Bebek i voditelj. Devojka je ustala, prišla Malnaru i rekla: "Željko, volela bih da se upoznamo i da večeras budemo zajedno." Malnar je, uz приметnu nelagodnost, odgovorio: "Izvini, večeras već imam isplanirano čitavo veče sa prijateljima, zaista ne mogu", a devojka je brzim koracima izašla iz kluba.

U ŠIROKOM SVETU

Sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka, Željko Malnar je u Jugoslaviji bio jedina ozbiljna konkurencija Zdravku Čoliću po broju žena koje su ga obožavale. Istina, nisu se takmičili u istoj kategoriji. Zdravko je bio pevačka zvezda, dobri i lepi momak iz komšiluka. Malnar je ženska srca osvajao harizmom avanturiste koji jedva vraća živu glavu iz dalekih i egzotičnih predela, lepo priča o putovanjima o kojima drugi samo sanjaju, da

Foto: Marko Todorov / CROPIX

ne govorimo o markantnom, preplanulom licu, dugoj crnoj kosi, atletskoj figuri.

Na muškoj strani njegov izgled, naravno, nije igrao presudnu ulogu, ali ono me ko se u detinjstvu ložio na *Knjigu o džungli*, *Patrolu slonove kosti*, *Robinzona Krusoa*, *Kroz pustinju i prašumu*, u ranoj mladosti je Malnar bio logičan nastavak razvoja. Sve što je u životu izgledalo interesantno steklo se kod njega – hipici i šezdesete, Indija u koju je otišao napustivši studije medicine i eksperimentalne zoologije, deset godina proveđenih u toj zemlji gde uči indijsku filozofiju u ašramu i studira novinarstvo, snimanje dokumentaraca svuda po svetu, ekspedicije koje vodi po prašumama Južne Amerike, južnim morima, Himalajima, Tibetu, priče o ženama na svim meridijanima...

Početkom osamdesetih u "Nedeljnom popodnevu", kulturnoj porodičnoj televizijskoj emisiji poznih godina jugoslovenskog socijalizma, Malnar je bio zvezda. Često je prikazivao delove svojih dokumentaraca i pričao o ljudožderima u Polineziji, plemenima koja nisu videla belog čoveka po amazonskim džunglama, indijskim saduima, sedenju sa kamilarima u pustinji, opasnostima koje ga umalo nisu koštale života. Mirisi, zvuci i prizori sa Srednjeg istoka i indijskog potkontinenta u njegovim pričama delovali su hipnotički.

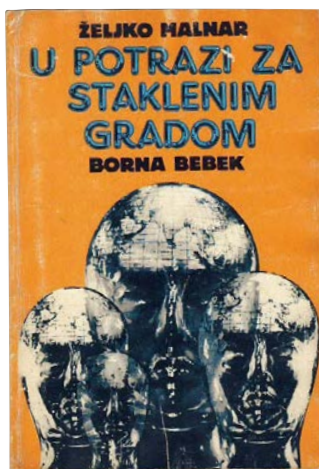
Jednom prilikom je na televiziji pokazivao dokumentarac snimljen negde na južnim morima, uz komentar: "U svojim filmovima volim da snimam najlepše stvari na svijetu, žene, djecu i prirodu." Film je govorio o dva para iz Evrope koji žive na usamljenom ostrvu, završavao se snimkom žene koja igra na plaži dok iza nje zalazi sunce, uz pesmu Barbre Strejsend *Woman in love*. Lako je sada reći da je sve to bilo kičasto, ali za jednog srednjoškola to je bilo nešto što se gledalo i slušalo otvorenih usta.

Kada nije bio u zemlji, novine su

prenosile priče da je oboleo od tajanstvene bolesti od koje su ga jedva izlečili vračevi u Amazoniji, da je nestao na Solomonskim ostrvima, da vodi ekspediciju koja bi trebalo da u prašumama Južne Amerike otkrije lek za gomilu neizlečivih bolesti.

SUMRAK BOGOVA

Mada je na televiziji delovao kao polubožanstvo, činilo se da bi sa svakim mogao da razgovara. Đ. mi je pričao kako se početkom osamdesetih, kao srednjoškolac, zaputio iz svog bosanskog sela u Zagreb. Pronašao je u imeniku Malnarov telefon, nazvao ga, rekao mu da voli njegove priče o putovanjima i pitao da li bi mogao da ga poseti. Malnar ga je pozvao da dođe odmah. Đ. je pominjao da od uzbuđenja nije zapamtio ništa što je Željko govorio, i da

se seća jedino sobe okićene predmetima sa svih strana sveta i prelepe Indijke, tadašnje Malnarove žene.

Sa odrastanjem, počela je da se javlja sporadična skepsa prema nekim delovima Malnarovih pustolovina. Od silnih ekspedicija koje je godinama predvodio nije bilo najavljivanih spektakularnih rezultata, ni leka za rak, ni otkrića skrivenih civilizacija; nalazio sam knjige i tekstove nekih drugih ljudi koji su prolazili sličnim stazama, ali nekako lakše i opuštenije, bez smrtnih opasnosti, poput Zuke Džumhura sedamdesetih po Aziji, ili Zvoneta Šeruge koji je motorom obišao svet početkom osamdesetih. I sama *Potraga za staklenim gradom* – nije to bilo lako pomisliti o heroju mladosti – delovala je pomalo pompezno i nije bila baš vešto pisana. Sve je bilo tu, putovanja, mistika, egzotika, ali nekako prenatrpano, kao da se svakom putu veštački dodava neka viša dimenzija.

Onda su došli susreti sa ljudima nepoznatim u javnosti koji su videli dalekog sveta koliko i Malnar, njihovi saveti

kako se putuje daleko, a jeftino; potom prva lična iskustva koja su potvrdila da je svet lep kao što je on pričao, ali ne toliko opasan, da svaki put oplemenjuje, uči i menja, ali da nije svaki prelazak preko dalekih granica mistično iskustvo, nego jednostavno uživanje u životu.

Tih godina ga je intervjuisala Duška Jovanić i prema njemu se nije odnosila sa strahopoštovanjem, naprotiv, čak je tvrdila da su mu neki filmovi falš, jer se vide urođenici u majicama sa reklamnim natpisima, da je heroj sredovečnih domaćica koje se nisu pomerile iz kuhinje. Nije delovalo da se sam Malnar ljuti, ali je u njegovu odbranu ustala ogorčena ženska publika.

Krajem osamdesetih Malnar je najavio veliko putovanje stazama Aleksandra Makedonskog na konjima, raspisao konkurs za saputnike koji su morali biti nalik nadljudima, fizički spremni, odlični jahači, sa znanjem egzotičnih jezika, avanturisti u duši. Projekat je taman počeo da se realizuje kada je Jugoslavija krenula da se rastače u moru krvi. Konji su ostali u Jordanu, a Malnar se vratio u Zagreb.

PEŠČENIČKA REPUBLIKA

Država se raspala i smanjila, a interesovanja ljudi su se promenila. Umešto svetom, Jugosloveni su počeli da se bave samima sobom, sa priča o avanturama prešlo se na prljave ratne poslove, pljačku i klanje, pa je logično da su umesto pustolova sklonih putovanjima idoli postale bitange sa nacionalnim misijama, koji su svet upoznali tako što su po inostranstvu obijali banke i ubijali ljude.

Zidovi su nikli na nekadašnjim nevidljivim granicama, pa je malo vesti proticalo sa jedne na drugu stranu. Čulo se ovde 1992. godine da Željko Malnar ima emisiju na jednoj lokalnoj zagrebačkoj televiziji, da je napravio najveći skandal u istoriji nove hrvatske države kada je pijan vređao svog gosta, nekog dobrovoljca koji je došao iz inostranstva da ratuje za Hrvatsku, da je potom gledaocima koji su ga horski pljuvali poručio da ga čekaju njegovi konji u Amanu i da "nas Hrvata ima manje nego za jedno predgrađe Nju Delhija, a nešto se kurčimo", da je onda praćen novinarima pošao da bude direktora televizije i usput zapišao ceo džip UNPROFOR-a...

KAKVOG GA PAMTIMO: Željko Malnar, osamdesetih

Emisija je potrajala sledećih dvadesetak godina, a i skandali. Kažu da je Malnar u "Noćnoj mori", kako se emisija zvala, pričao, psovao, spavao, jeo, pio, vređao goste, u kasne sate uživo vodio ljubav sa prostitutkom... Proglasio se predsednikom parodijske *Republike Peščenice* o kojoj je pisao i u kolumni u "Globusu", ministri su mu bili ljudi sa margine iz te iste Peščenice.

Emisija je ipak u Hrvatskoj imala kultni status, nazivali su je hrvatskim "Monti Pajtonom" u kome je Malnar "ismevao ljudsku glupost, učio Hrvate demokraciji i snošljivosti", domaćom verzijom "Alana Forda" "koja je donosila olakšanje i smisao, jer samo kad dovedeš stvari do apsurdna može pokazati kakve su zaista".

Hrvatska Vikipedija navodi da je Željko Malnar, pustolov, putopisac, speleolog i novinski kolumnista, najpoznatiji po "Noćnoj mori". Sa ove strane teško je o tome suditi, jer se mogu pogledati samo delovi emisija na Jutjubu. Ipak, i na osnovu toga, reklo bi se da Malnar nije uživao što vodi televizijske ratove sa spodobama koje ranije u njegovom, a i našim životima nisu ni postojale, a kamoli igrane nekakvu važnu ulogu. Mnogo više deluje kao gorak i razočaran čovek, koji

alkoholom i drugim supstancama gušitugu što trači život obračunavajući se sa polusvetom koji je devedesetih preplavio političku i svaku drugu scenu u Jugoslaviji, umesto da razgovara sa kamilarima u pustinjama Radžastana. Zbog tog polusveta, Đ. je poginuo negde kod Ključa '95, ne videvši Iran i Indiju.

Za nas starije, Malnar je mnogo više ono što je bio pre devedesetih, jedan od retkih u koga se nije razočaralo čak ni kada su prestale neke od mladalačkih fascinacija njegovim delom. Pa šta ako je preterivao i malo se duvao, Karl Maj nije ni video Ameriku kada je pisao o Vinetuu, kao ni Emilio Salgari Sandokanova južna mora, Stevan Pešić je u Katmanduu proveo samo tri meseca, pa im ipak bezbrojni duguju ljubav prema avanturama i širokom svetu. Malnar je samo koristio ono što bi se danas zvalo "veliki marketinški potencijal", da bi imao od čega da krene na nova putovanja.

To što je ponekad izgledalo da traga za lažnim gralom koji je samo izgovor za skitanje najmanje je važno, važna je potraga sama, a ne cilj. A ako pričamo o nekakvoj misiji, sigurno je ispunio time što je kod mnogih probudio želju za nepoznatim i dalekim svetovima. Neki su u te svetove stigli, a onima koji nisu te je svetove

doneo u kuću, i to je jedino što se meri. Možda nije bio Korto Malteze, ali jeste bio na tom plemenitom tragu. To što ga je trag odveo na drugu stranu, i njegova je i naša nesreća.

Ima jedan snimak na Jutjubu gde Malnar priča, teško i pijano, sa prekidi-ma: "Stradam zbog države koju sam dobio, stradam zbog kretena koji upravljaju s menom, stradam zbog žene koja me je napustila... U kurcu sam, djeco, i stvarno stradam." Dok mu suze klize niz lice, govori: "Bio sam mali, pre puno godina na Peščenici, kad su čerge dolazile, to su bili putnici u ono vrijeme za nas, veliki putnici, Cigani su nosili nove ideje. Kao malo dijete sjedio sam oko vatre, a Cigani su mi pričali život... Dojadio mi je više život... Baš mi je dojadio moj život... Kazna, to što mi se dešava..."

Na kraju pesme Ibrice Jusića *Nepal, Ganges, Brahmaputra*, posvećene jednoj smrti u Indiji, stoje stihovi: "Rodio se na Tuškancu, umro je na suhoj travi, laka zemlja tome strancu, i njegovoj ludoj glavi". Putnik, avanturista, novinar, istraživač, putopisac Željko Malnar, umro je u zagrebačkoj Klinici za plućne bolesti Jordanovac u 69. godini života, u utorak 9. jula. Slava i hvala Željku Malnaru. ¶

MOMIR TURUDIĆ

Smisao pobune

Jedan važan deo beogradske umetničke scene, čiji je Mikrob nekada bio simbol i megafon, danas više ne postoji. U upravo objavljenoj knjizi *Zbogom anderground: Saša Marković Mikrob* nalazi se deo razloga zbog kojih je važno zapamtiti njegov rad

Gotovo svakodnevno u blokovima reklama emituje se spot u kojem nam se obraća izvesni Mikrob koji okupljenim virusima i bakterijama drži govor, na televiziji koja se zove "Mikrob tv". Na nesreću, ta originalna bića, jer u spotu nema dva ista mikroorganizma, u panici shvataju kako im pretila opasnost nalik na nuklearni napad. Neka vredna domaćica otkrila je sredstvo za čišćenje toaleta i u sekundi sve postaje blistavo belo, a mikroba i njihovog predvodnika Mikroba više nema. Vama će možda biti drago što je opet sve čisto i mirno, ali ja se svaki put cimnem, jer se setim našeg Mikroba, Saše Markovića, Bambusa, Mladoženje, Ganeše, anderground umetnika koji je ovu dimenziju napustio 15. jula 2010.

U nedelju 14. jula promovisana je knjiga simboličnog naslova *Zbogom anderground: Saša Marković Mikrob*. Knjigu je objavila umetnička organizacija "Remont" a nastala je neverovatnim entuzijazmom direktorke Darke Radosavljević. Hvala joj na trudu.

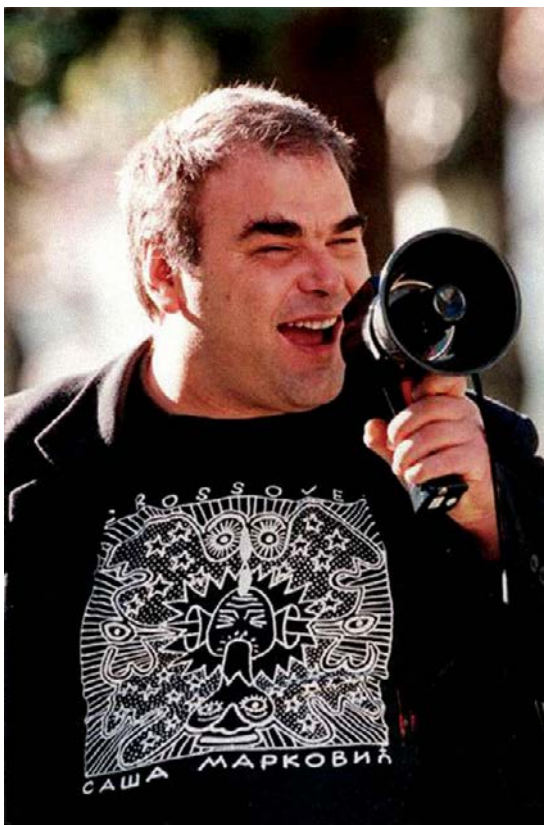
Elem, ona tranziciona čistunica je povukla vodu i jedan važan deo beogradske umetničke scene, čiji je Mikrob bio simbol i megafon, danas više ne postoji.

Da biste shvatili zašto je neobično važno zapamtiti rad Saše Markovića, navešću osnovne (svakako po mom mišljenju važne) razloge.

Mikrob je pre Amelije Pulen otkrio umetnost slikanja u aparatima za fotografisanje i slikao se sa svim zanimljivim ljudima od osamdesetih naovamo. Ima sliku i sa Borisom Tadićem – kad je ovaj bio roker.

Mikrob je 1987. osnovao supertajnu organizaciju KPGS (kurac, pička, govno, sisa) i sablažnjavao sa prijateljima tadašnju muzičku javnost.

Mikrob je glumio u spotovima i pesmama Ramba Amadeusa, Familije, Bajage, Dejana Cukića, Repetitora...

Saša Marković me upoznao sa životom Novog Beograda, tačnije Paviljona, gde je odrastao. U Hali sportova ga je kao klinca sa flipera oterao Aleksandar Tijanić, pa mu to nikada nije oprostio.

Mikrob je u dotičnoj izbornoj jedinici čuvao glasačku kutiju na prvim izborima u Srbiji ispred Demokratske stranke i nikada nije želeo partijsku knjižicu ili privilegije.

Mikrob je godinama radio kao voditelj "Lepog ritma srca" na Radiju B92 i obraćao se slušaocima rečima "Zdravo živo..."

Saša Marković je pravio divne maske inspirisane idiomima popularne kulture, a one su bile nagrada pobednicima kvi-za "Velika rock and roll prevara" na Radiju B92.

Saša Marković je tvorac internacionalne umetničke kolonije u selu Žitkovcu, odakle je njegov otac. To vam je kod

Aleksinca, preko nadvožnjaka pa u stranu.

Mikrob je JNA služio u Čapljini, kao vozač. Kada sam počeo da vozim jugića, zajedno smo se vozili do Doma omladine. On me naučio da dobar vozač mora da odredi neposredan cilj i budući cilj kretanja. Recimo, govorio je, neposredan cilj je da prestignemo ovu budalu ispred nas, a budući cilj je da stignemo na emisiju. I danas se trudim da tako vozim, pa dokle stignem!

Bambus je voleo buvlje pijace i verovao u ideju socijalne pravde, što je bilo teško spojivo sa Srbijom u tranziciji. Zato je danas za mnoge od nas podsećanje na čistu ideju društvenog angažmana, umetničke iskrenosti

i levičarske pozitivne utopije.

Saša Marković je bio najveći poznavalac britanskog pank-a i novog talasa sa posebnom simpatijom prema grupi xtc. U mojoj ličnoj emotivnoj diskografiji odlazak Mikroba je uz odlazak Joa Strumme- ra gubitak dragih prijatelja koji su shvatali (jedan u Beogradu, drugi u Londonu) da se sloboda brani umetnošću.

Na kraju, Mikrob je odlučio da uzme nadimak Ganeša, po indijskom božanstvu sa glavom slona i velikim stomakom. To je božanstvo "početaka i prepreka" što je naša svakidašnja situacija. Ipak, Ganeša uvek počinje iz početka i smeje se preprekama!

Zbog svega navedenog, pokušajte da nabavite knjigu o Mikrobu. Pomoći će vam da nešto započnete i ubacite vam klicu pobune – na vaš, originalan način!

DRAGAN ILIĆ

Bez foliranja

Album "Serbian Jazz Bre Project" zvučni je nastavak lepog i važnog istoimenog fotografskog projekta-monografije Ivana Grlića u kome je autor vrhunski uslikao srbijanske džez-muzičare napravivši tako jedan od najlepših recentnih vizuelnih narativa kulture. Sad je skupio bend sastavljen od šestoro mladih muzičara i dva veterana i – impresivno je i dirljivo kako kvalitetno, znalački, s kakvom voljom i kako opušteno sviraju muzičari na ovom albumu

U filmu recimo, ponekad čak i amater može kamerom uhvatiti kadar tako da izgleda zanimljivo (ili bar, onako snobovski, "zanimljivo"). U rokenrolu, i krivi, nenaštimani, nenamjerni amaterski akord već je odavno, pogotovo za pokondirene, stvar nekritičkog divljenja.

U džezu, pak, nema pretvaranja – tu ili znaš ili ne znaš, i vidi se odmah lako provjerljivim načinima koje ti od to dvoje pripada. Jer, sjesti i improvizirati na komplicirane akorde, složene kompozicije pruskom disciplinom kad treba, razgovarati međusobno solima, ili opet skočiti u nepoznato pa se izvuci iz toga, tako što sam iscrtaš put natrag – to se sve ne da lagati.

Zato ima posebne neke vrijednosti, "dodane" skoro da se kaže, u ovakvom projektu. Kontekstualno: mnogi su u situaciji ovih novih granica i starih kulturnih borbi za identitet pokušavali ili pokušavaju da naprave nešto što bi imalo lokalni šmek, boju, a to je rijetko uspijevalo. Štoviše, češće je bilo izgovor za najrazličitije vrste muljanja i šarlatanizma. Džezu, evo, izgleda uspijeva. Ima u tome smisla: džez jeste demokracija – ali demokracija sposobnih, koji da bi sudjelovali moraju prvo pokazati znanje.

Album "Serbian Jazz Bre Project", zvučni je nastavak lijepog i važnog, istoimenog fotografskog projekta-monografije Ivana Grlića, u kome je autor vrhunski uslikao srbijanske džez-muzičare napravivši jedan od najljepših recentnih vizualnih narativa kulture. Sad je skupio bend sastavljen od šestoro mladih muzičara i dva veterana, "mali orkestar" koji je pokazao kako gornje pravilo radi na djelu.

Impresivno i dirljivo je to kako kvalitetno, znalački, s kakvom voljom a u isto vrijeme – po nepisanim pravilima faha – opušteno sviraju muzičari na albumu.

Ima tu i drugih dodatnih stvari, u odlučnosti da se svira dobro, dopunske motivacije koja je potpuno u vezi s mjestom gdje se svira: ima tuge i ljutine onih što se bore stalno za pravo na pripadanje krugu kojem po svemu pripadaju; ima frustracije, borbe da se iskažu stvari muzički, ima prirodne potrebe da se dokaže i još mnogo drugih momenata koji ukazuju na naročiti gard što se čuje u svirci. Samo jednog nema: nema snobovštine i pretvaranja, baš tu, u žanru koji bi većina refleksno nazvala elitističkim.

To je zato što kad se čovjek dovoljno dugo bavi muzikom, pogotovo ovako kompliciranom, gdje se u stvarnom vremenu, linearnom, fizičkom, rješavaju postavljeni problemi, u tome procesu

najčešće prestaje svaka vrsta pretenzije. Ovo se ne odnosi na vanmuzičke stvari dakako: briljantan svirač može biti idejni kičer – tko ne vjeruje nek pogleda bilo koji omot albuma fjužn džeza iz sedamdesetih (Čik Korija bi trebao bi biti utuživ radi ataka na oko i zbog svoje protonjuejdžerske "idejnosti"). Ali i tu je bilo lijeka u ovom slučaju – kroz činjenicu naročite pripadnosti muzičara. Generacija ovih mladih naprosto je operirana od svake vrste pretjeranih gesti, a kod dvojica starijih iskustvo je po pravilu korektor u ionako izuzetnom i profinjenom habitusu. Trubač-doajen Stjepko Gut ionako je "hodajuće narodno blago", i s Duškom Gojkovićem danas još jedina nepresjeciva žila koja spaja Balkan i sam

centar stila; muzičar koji poput svih dobrih ovdje, sam krči i vlastiti put naposlju i ambadorski predstavlja najbolje od kulture iz koje je došao, afirmirajući je i kad ona ne mari za to.

U mladom bendu, pak, može se odslušati čitava linija utjecaja, ne uvijek svjesna ali zato neprekinuta, koja ide od prvih radova u nas gdje se džez ili fjužn mijesao s Balkanom – jedan dugački luk što ide od pionirskih poduhvata BP Conventiona, preko Lale Kovačeva i Duška Gokovića, sve do novijih pojava kao što je utjecajni (na ovom albumu odjednom se ukazuje do koje mjere) utjecajnog Vasilja Hadžimanova i koncepta svirke njegovog benda.

Instrumental *Only nothing is enough* u tom smislu nekako je najuočljiviji i tipičan za album. Već sada na putu da postane neka vrst standarda, kompozicija je kao putovanje i cesta u jednom (a van metafore, svakako kao stvorena za soundtrack za šibanje po kakvom autoputu). Na podlozi *drum'n'bass* akcentiranog bubnja (na ritmički uzorak, cirkularno, što je variran izrastao iz džeza), i pulsiranju jednostavnog klavirskog

bas-motiva razvija se tema što je vodi violina (podsjetnik također na to kako nam fale džez-violinisti), tema i *groove* po zapadnim uzusima filmskog "skora", ali nas sedmonotni završetak fraze svaki put vrati i podsjeti gdje je nastala. Ponaavljanjem i podizanjem dinamičkim, sve dobija na intenzitetu i do kraja kompozicije putujemo nezaustavljivo, sa žmarcima i, nekako, sretno. Po lirici i ritmičkoj propulzivnosti, kombinaciji radosti i melankolije kao da se, danas, u drugom vremenu i kad se činilo da je to nemoguće, dobilo nešto od onog uzbuđenja kakvo su donosili nekada neusporedivi Leb i sol. Odsvirani tonovi, jezik instrumenta pričaju sve što treba znati o osjećaju, poruci i namjeri. Zbog toga, ako se može uputiti zamjerka, na mjestu muzičara i producenta bio bih izostavio jedinu pjesmu s riječima (ne i vokalom), obradu narodne *Ej vi magle*.

Nastranu izvedba i određena škola pjevanja – koju bi se, ovu potonju, u određenim momentima moglo nazvati po sebi problematičnom – nešto je drugo tu. Kad se komunicira bezrječno, samo instrumentalima, muzikom koja lako

preskače barijere, zbog toga što je svirači i posvećeni otključavaju precizno i bez kulturnih nesporazuma na vječnoj liniji Istok-Zapad – onda su riječi bespotrebne, štoviše, one su smetnja. Ako smo razvili ovaj tonski i metaforički, preneseni jezik u kojem učestvuju muzičari i publika, ponavljamo – ona probirana, koja ga razumije – ima u tome jedne naročite plemenitosti, pa i implicitne gordosti, superiornosti upravo, moglo bi se reći, i kod izvođača i kod slušatelja. Tome ne trebaju riječi.

Jer, tu gdje su riječi toliko ohabane da je teško, prava muka, pronaći način da ih se nanovo i svježe upotrijebi, oni povlašteni koji imaju sposobnost i spremu da razgovaraju muzikom, konkretno džezom kao univerzalnim zvukom odnosno svojom kulturnom baštinom, muzikom mjesta odakle su – trebaju nastojati što više na ovakvom dijalogu za odabrane, vrednovati ga, jer je apsolutno jedinstven. I sve potrebniji. Naročito sad, kad kroz ovakve muzičare postaje očito da se za to, kako kaže jedan Danojlićev lik, "ima mogućstvo".

DORĐE MATIĆ

**PRAVA KUĆA
JE KUĆA SA
INTERNETOM,
JOŠ BRŽIM
INTERNETOM**

Besplatan
WiFi
ruter

www.open.telekom.rs ■ telefonska prodaja 19818* ■ poslovnice Telekom Srbija

*broj je besplatan za sve pozive iz fiksne i mobilne mreže Telekom Srbija

Telekom Srbija

INTERNET KOJI ĆETE VOLETI JOŠ VIŠE.

Uživajte u svim prednostima interneta: pretražujte sve što Vas zanima, komunicirajte sa prijateljima, opustite se uz omiljenu muziku ili ga koristite za rad, a Telekom će Vam ponuditi neverovatne uslove za internet pakete brzine do 100 Mb/s!

**Odabrani Net paket
plaćajte po ceni prvog
jeftinijeg paketa iz
ponude.**

net 10 po ceni net 5
net 20 po ceni net 10
net 30 po ceni net 20
net 50 po ceni net 30
net 100 po ceni net 50

Mogućnost odabira Net paketa zavisi od pristupne tehnologije. Ugovorna obaveza je 24 meseca. Promocija traje do 31.8.2013. Uslovi promocije važe za vreme trajanja ugovorne obaveze.

DECA SIDE

Dok privredni rast zemlje formalno iznosi sedam odsto, prosečni životni vek traje 52 godine. Dok kamioni odvoze sirovinu za izvoz, ljudi satima svakodnevno pešače da bi došli do vode. Dok se kineske, američke i japanske firme otimaju o prirodna bogatstva, preko 800.000 dece kojima su oba roditelja umrla od side prepuštena su sama sebi. U pomoć se poziva vrač, jer lekara nema

Foto: Ingrid Steiner-Gashi

Za "Vreme" iz Maputa

BEG OD SMRTI I GLADI: Trinaestogodišnja Marija čerupa kokošku

Marija obožava da kuva. Vitka, trinaestogodišnja devojčica, koja izgleda kao da ide u osnovnu školu, kaže da voli čak i da čerupa kokoške. Voli ama baš sve što ima veze sa hranom, jer je proživela pet godina tokom kojih često dani nije bilo ničega za jelo. Posle oca i majka joj je umrla od side, pa su u najsiromašnijoj regiji i inače jezivo siromašnog Mozambika živi ostali samo Marija, njena dva brata i sestra.

Nije bilo vremena za oplakivanje. Ko ovde, u slabo nastanjenoj savani, sam ne vodi računa o preživljavanju, ko ne obrađuje svoju mršavu oranicu, ko svakodnevno ne prelazi kilometre do najbližeg izvora vode, naprosto propadne. Komšije, koje i same jedva imaju dovoljno za život, ne mogu da pomognu. A u Mozambiku ne postoji nikakva uprava za omladinu koja bi mogla da zbrine stotine hiljada siročadi čije je roditelje odnela sida.

Tako se Marija sama borila, pre svega za braću i sestru. Radila je, prosila, krala. Prevaljivala bi i do trideset kilometara do obližnjeg grada Muksungvea da proda šaku indijskih oraha. "Kad god bi ičega bilo, davala bi braći i mlađoj sestri", priča Otilija.

Bivša činovnica, koja je ranije radila za humanitarnu organizaciju *Austria International*, pre dve godine našla je ovo četvoro napuštene dece u jednoj kolibi od ilovače: bolesnu, omršavelu do kostiju, skoro golu, na izmaku snage. Otilija ih je odvela kod sebe, hranila, stekla njihovu ljubav i darovala im put u budućnost, takođe zahvaljujući i donacijama koje su stizale iz inostranstva.

U graničnom regionu Čibabava i Mačanga, mobilne starateljke pod pokroviteljstvom austrijske humanitarne organizacije brinu se za oko dve stotine siročadi

GENERACIJA BEZ RODITELJA: Škola u Panji (gore) i udovice istog muža Rozita i Amelija

Građanski rat i moćni sused

Smešten na jugoistoku Afrike, oslonjen na Indijski okean, sa dugom južnom granicom prema moćnom susedu Južnoafričkoj Republici, Mozambik je decenijama delio sudbinu zemalja sa "prve linije" prema državi u kojoj je zvanično vladao aparthejd.

Mozambik je 1975. godine, posle četiri veka kolonijalne vladavine i desetogodišnje gerilske borbe Fronta za oslobođenje Mozambika (FRELIMO), izborio nezavisnost od Portugala. No, kao i u mnogim drugim afričkim državama, posle borbe za nezavisnost usledio je građanski rat. Nova vlada bila je marksistička i okrenuta ka Sovjetskom Savezu, a protiv nje je borbu počeo antikomunistički pokret RENAMO 1977. godine. RENAMO je bio obilato pomagan od režima u Pretoriji, koji je tada sebe smatrao poslednjom odbranom sveta od komunističke opasnosti, do mere da je osamdesetih godina kupio nekoliko gotovih nuklearnih bombi.

Rat je rezultirao gotovo potpunim kolapsom zemlje, milionima žrtava, izbeglih i raseljenih, uz brojne zločine koje su počinile obe zaraćene strane. Mir se vratio 1992, kao i 1,5 miliona izbeglica iz susednih zemalja. Puni diplomatski odnosi sa Južnoafričkom Republikom uspostavljeni su 1993. godine.

M. T.

čiji su roditelji umrli od side. Međutim, samo u ovoj oblasti živi deset puta više dece, koja sama, bez roditelja, preživljavaju u svojim kolibama. Procenjuje se da u Mozambiku, sa oko 23 miliona stanovnika, ima oko 800.000 siročića čiji su roditelji umrli od side.

Koliko njih je i samo inficirano HIV virusom, to niko ne zna. A čak i kad bi se znalo, samo bi veoma mali broj imao mogućnosti da se leči. Lekovi bi se još nekako i nabavili, ali se oni skladište nedostižno daleko, u malobrojnim zdravstvenim centrima i bolnicama Mozambika. U toj zemlji, po površini tri puta većoj od Velike Britanije, ordinira jedva pet stotina lekara.

HODATI, HODATI, HODATI

ENI je najvažnija veza severa sa jugom ove izdužene države na jugu Afrike. To je auto-put sa dve trake čije rupe uvek nanovo prisiljavaju teške kamione natovarene robom koja se izvozi u Kinu i malobrojna privatna vozila da vrše manevre opasne po život. Srazmerno je malo vozila na ovoj glavnoj saobraćajnici, ali mnogo, mnogo ljudi maršira pod nepodnošljivom vrućinom. Teško natovareni tegle samare šećerne trske ili džakove čumura iz domaće radinosti. Žene na glavi nose kanistere sa po 25 litara vode, mnoge sa bebom na leđima. Hodati, hodati, hodati – to je veliki deo svakidašnjice miliona Afrikanaca. Afričke žene milijarde i milijarde sati svake godine potroše samo za donošenje vode, što se smatra ženskim poslom. U takvim uslovima već je i bicikl privilegija. Ali novi, kineski bicikli, koji mogu da se kupe za oko 60 evra, za većinu ljudi u Mozambiku ostaju nedostižan san.

Manhar Samuel je jedna od tih srećnika. Svakoga dana se mlada udovica – njen muž je takođe umro od side – penje na muški bicikl koji je dobila od humanitarne organizacije i vozi kilometrima do trinaestoro dece koja su joj poverena na staranje. Brine se o tome da imaju dovoljno hrane i odeće. Proverava da li idu u školu i da li uče kako da se zaštite od side, od koje su im umrli roditelji.

Platu za ovaj posao pomajke ne dobija, ali umesto toga dobila je mikrokredit od 200 dolara. S njim je samosvesna mlada žena kupila seme i platila radnike, koji su prokrčili mali deo šume za njenu

Afrički privredni rast

Afrika je kontinent koji se trenutno brže razvija od ostalih, pokazuju podaci Afričke razvojne banke u godišnjem izveštaju o efikasnosti razvoja. Afrički bruto domaći proizvod (BDP) po glavi stanovnika je prošle godine iznosio 953 dolara.

U trećini afričkih zemalja stopa rasta BDP-a je veća od šest odsto. Godišnja stopa rasta stranih investicija je upetostručena u odnosu na stopu iz 2000. godine. Ograničenje predstavlja neadekvatan razvoj infrastrukture. Afrika trenutno investira samo oko četiri odsto BDP-a u infrastrukturu, što je više nego trostruko manje nego u Kini (14 odsto). Ipak, polovina afričkih zemalja i dalje zavisi od strane finansijske pomoći.

Institut kompanije "McKinsey" (McKinsey Global Institute) pre dve godine je izmerio da je kolektivni BDP cele Afrike 2008. dosegao 1,6 biliona dolara, što je bilo ravno BDP-u Brazila ili Rusije. Ubrzanje rasta je karakteristično za veći deo afričkog kontinenta nakon 2000.

Prirodni resursi su u periodu 2000–2008. direktno donosili 24 procenta afričkog BDP-a. Ukupni strani kapital koji je ušao u Afriku porastao je sa 15 milijardi dolara 2000. na 87 milijardi 2007. MGI konstatuje da je, gledano očima investitora, isplativost ulaganja u Africi veća nego u bilo kom drugom regionu.

(Izvor: *African Economic Outlook 2013, Structural Transformation and Natural Resources*, OECD Development Centre)

ŽENSKI POSAO: Čekanje u redu za vodu (gore) i devojčica u Panji

Foto: REUTERS

plantažu. Manhar tu uzgaja 10.000 komada ananasa i nada se da će uspeti da ih proda na lokalnoj pijaci u Muksungeu. U Evropi bi džinovski, kao med slatki ananas bio pravi hit u prodavnicama. Međutim, kao gotovo svi seljaci u Mozambiku, i ona ima isti problem: nema sredstava za transport, nema magacina, nema poljoprivrednih zadruga, nema mogućnosti za veće kredite, nema agroindustrije, nema šanse za izvoz.

Ko proizvodi životne namirnice – a to čine četiri petine stanovništva – radi to uglavnom za sopstvene potrebe. To nije put koji vodi iz bede. Skoro 45 odsto stanovništva i dalje mora da izađe na kraj sa prihodom od jednog dolara dnevno.

KAO U DAVNIM VREMENIMA

Petnaestak kilometara od saobraćajnice EN1 nalazi se mestašce Panja. U njemu žive udovice Rozita i Amelija sa svojom mnogobrojnom decom. Da umesto tradicionalnih marama ne nose polovne majice iz "prvog sveta", baš ništa ne bi kvarilo utisak da se nalazimo u nekom davno prošlom veku. Jede se što zemlja daje – a to znači ponekad ništa. Kuva se u loncima koje su same napravile od gline. Legne se čim se smrkne. Kad petao zakukuriče, svi ustaju. Ako se neko razboli, ide kod vrača i veruje u njegovo znanje. Tako ne može da se doživi starost. U Mozambiku prosečan životni vek traje 52 godine, smrtnost majki i dece spada u najviše na svetu.

Amelija i Rozita strpljivo dozvoljavaju da ih slikaju u pedantno očišćenom dvorištu pred njihovim kolibama – i prosto ne mogu da prestanu da se kikoću kad nekoliko trenutaka kasnije vide svoje slike na fotografskom aparatu. To još nika da nisu videle. Ovde nema ni ogledala.

Savremeni svet se, međutim, uselio i u Panju – i to kako sa svojim dobrim tako i sa lošim stranama. Mlađa Rozitina i Amelijina deca sada idu u školu. Ona, doduše, ima samo trošan krov od lišća, pa zbog toga nema nastave kada pada kiša. A takođe nema ni stolova ni stolica, sedi se na granju koje služi kao klupe, ali po prvi put sva deca Panje uče da čitaju i pišu.

Svu nadu polažu u Amelijinu kćerku Elizetu. Ona ima dvanaest godina, voli da uči, ima dobre ocene i velike snove: hoće da postane bolničarka. A s njom će, nada

Bitka za Afriku

Kina je od početka veka utrostručila trgovinsku razmenu sa Afrikom. SAD i Japan pokušavaju da uhvate priključak

Truckanje je neizdrživo. Put je pun rupa. Autobus ide sporo. Bukvalno vas od svega toga zaboli glava. Najednom sve se menja. Ispred grada Dabata u Etiopiji pod točkovima je konačno asfalt. Vožnja postaje laka, udobna, autobus ide duplo brže. Na rubu puta stoji kineski radnik i maše putnicima.

Ovako reporter nemačkog "Velta" započinje članak pod naslovom "Kineski investitori pokupovali pola Afrike". I objašnjava: dok Evropa ulaže novac u afričke škole, bolnice i bunare, Kina ulaže u velike infrastrukturne projekte. Logika je jednostavna: Da bi skupe afričke sirovine došle do Kine, a jeftina kineska roba do Afrike, potrebne su luke, železničke pruge, asfaltirani putevi... Procenjuje se da zbog čestog nestanka struje afričke firme u proseku gube oko 12,5 odsto prihoda godišnje, a žetva često propada, jer zbog loše infrastrukture ne može na vreme da se preveze.

Prošle godine je petom kinesko-afričkom sastanku na vrhu u Pekingu prisustvovalo pedesetak afričkih šefova država i vlada. Predsednik Kine Hu Đintao obećao je do 2015. godine dvadeset milijardi dolara investicija, pre svega u infrastrukturu i poljoprivredu. Dok su Evropa i Sjedinjene Američke Države u finansijskoj i ekonomskoj krizi, trgovinska razmena između Kine i afričkih zemalja se od početka veka utrostručila, pa je 2011. iznosila oko 166 milijardi dolara. Pretpostavlja se da je te godine preko milion Kineza boravilo u Africi. Samo u Kejptanu živi oko 10.000 Kineza. U međuvremenu i oko 200.000 Afrikanaca radi u Kini, pre svega u maloprodaji.

Do juna 2012. kineski investitori uložili su oko 45 milijardi dolara u afričke zemlje, prevashodno u finansijski sektor, rudarstvo i eksploataciju sirovina. Kineske vlasti tvrde da u firmama koje rade u Africi zapošljavaju 85 odsto domaće radne snage.

Zapad nemoćno gleda širenje kineskog uticaja na afričkom kontinentu. Kritika je već poznata: Kinu ne zanimaju ni ljudska prava, ni demokratija, niti ekologija, već, tobože, samo grupa eksploatacija sirovina. Zapadni mediji za primer uzimaju režim Roberta Mugabea u Zimbabveu, gde je trgovinska

razmena sa Kinom u 2011. porasla za 62 odsto. Ona u proseku na kontinentu poslednjih godina raste za 32 odsto.

Stvari mogu da se posmatraju i drugačije. Pojedini afrički ekonomisti kažu da kineske investicije pružaju nadu afričkim zemljama, da kineski biznismeni pregovaraju tvrdo, ali da ne drže nikakve moralne pridike, ne postavljaju nikakve političke uslove, da Kina vodi politiku "nemešanja u unutrašnje poslove", da afričke partnere tretiraju kao ravnopravne, a ne pokroviteljski, kao "beli čovek". Kina hoće u Africi bakar, cink, boksit ili gvožđe i drvo, a zauzvrat afričkim vlastima – i za sopstvene potrebe transporta – gradi mostove, železničku prugu, aerodrome, fudbalske stadione... Čist račun, duga ljubav.

Na primedbe Zapada da Kina "nema dobre namere", te da se Kinezi ponašaju kao razbojnički kapitalisti, koji eksploatišu Afriku, afrička elita ironično primećuje: "A šta ste vi do sada radili?"

Buđenje Baraka Obame: Alarm se konačno uključio i u Vašingtonu. Krajem juna predsednik SAD Barak Obama posetio je Senegal, Južnu Afriku i Tanzaniju. Deviza posete: SAD ne smeju da dozvole da ih Kina u Africi izbaci iz igre.

Otkako je Obama, čiji je otac poreklom iz Kenije, prvi put izabran za predsednika SAD, jedva da je proveo 24 časa u zemljama južno od Sahare. Imao je druge spoljopolitičke prioritete: okončavanje ratova u Iraku i Avganistanu; Sirija, Iran i Severna Koreja su većito na dnevnom redu; Arapsko proleće zamrsilo je geostratešku politiku; svetska finansijska i ekonomska kriza postala je centralna tačka zapadne politike; strateški se Obama okrenuo Aziji...

"Ako SAD ne preuzmu vodeću ulogu u Africi, ubrzo ćemo biti potisnuti u ovom veoma bitnom delu sveta", izjavio je Ben Rods, zamenik savetnika za bezbednost. SAD ne smeju da se povuku u trenutku, kada druge nacije tamo povećavaju investicije i etabliiraju se na tržištu. Istakao je Kinu kao privrednog konkurenta u Africi.

Neki smatraju da se Obama isuviše kasno probudio, da su SAD afričku trku sa Kinom već izgubile. Prošle godine je trgovinska razmena Afrike i Kine iznosila oko 200 milijardi dolara, a sa SAD samo 95 milijardi dolara. Fokus Obamine mini turneje u Africi bio je, shodno tome, na ekonomiji.

Neki mediji govore o "hladnom privrednom ratu" na afričkom kontinentu. I ako kineske investicije daleko prevazilaze američke, i dalje je politički i vojni uticaj SAD veći. Sa armijama 35 afričkih država SAD sarađuju u "ratu protiv terorizma". U Africi je angažovano preko 3000 američkih vojnih i

se njena majka, jednog dana biti prekinut začarani krug siromaštva i beda porodice.

POŠASTI NOVOG DOBA

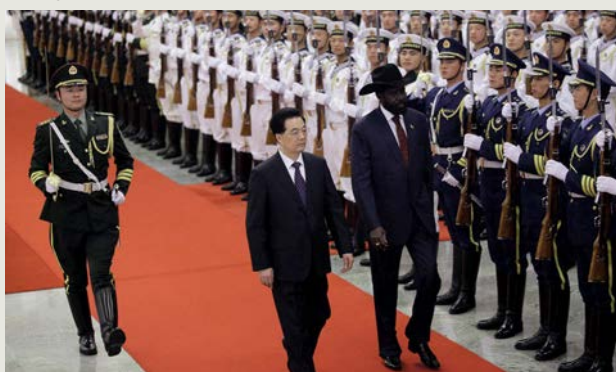
Zlo novog vremena, međutim, doneo je baš njen suprug. Kao tradicionalan muškarac, Rozitin muž je jednog dana doveo u kuću drugu ženu – što je u Mozambiku i danas uobičajeno. Nije zabranjeno imati dve, tri ili čak više žena. Posle dužeg

boravka u Južnoafričkoj Republici vratio se bolestan. Na smrt bolestan. Njegovе dve udovice preneraženo odbacuju mogućnost da je možda umro od side. O sidi se ovde ne govori. "Sida", šapuće Rozita snebivajući se "...to imaju samo loši ljudi. Oni koji vode pokvaren život. Oni koji nemaju stida." Ali jedan od komšija je, dabome, zaista umro od side, "to je lično priznao na samrti". Pri samoj pomisli na to žena se stresla.

Virus HIV je upao u Mozambik kao biblijska pošast. Svoj put je prokrio preko brojnih mladih muškaraca koji su potražili posao u susednoj Južnoafričkoj Republici i Zimbabveu. "Većina njih se tamo zarazi, a kad se vrate, zaraze svoje žene", kaže činovnik zdravstvene službe David Guitimela. Kaže i da se kondomi besplatno mogu dobiti u svakoj zvaničnoj zdravstvenoj stanici, ali za nekog ko po njih mora da ide na desetine kilometara, ta sredstva za zaštitu

PRIVREDNI HLADNI RAT NA CRNOM KONTINENTU: Japanski premijer Šinzo Abe i predsjednik Južnoafričke Republike Jakob Zuma,...

... predsjednik Južnog Sudana Salva Kir Majardit i predsjednik Kine Hu Đintao, ...

... doček predsjednika SAD Baraka Obme u Tanzaniji

bezbednosnih savetnika. Iz Džibutija, Etiopije ili Nigera poleću američke bespilotne letelice. Diplomatski su SAD pomogle rađanju nove države Južni Sudan, a aktivno su se angažovale da se prevaziđu nemiri u Gvineji i Obali Slonovače i da ove zemlje krenu putem demokratije po zapadnom modelu. Na

tom planu SAD od Kine još uvek ne pretili opasnost.

Navodi se da Kina nema nikakvih problema sa autokratskim režimima u Sudanu ili Kongu, da je ne zanima ulaganje u stabilne institucije.

Nisu više samo afričke sirovine interesantne za zapadnu i kinesku ekonomiju, za Brazil ili Indiju, već i izvoz u Afriku: u Africi je nastala srednja klasa koja broji oko 350 miliona potrošača i koja stalno raste – pripadnici afričke srednje klase zarađuju između dva i dvadeset dolara dnevno. Od 54 afričke zemlje, 26 ima srednji prihod za tamošnje prilike. Procenat afričkog stanovništva koje živi u siromaštvu pao je sa 51 odsto u 2005. na 39 odsto u 2012. godini. Raste gradska potrošačka klasa – danas oko 40 odsto Afrikanaca živi u urbanim područjima, što je sličan procenat kao u Kini.

Četvrti igrač: I japanska ofanziva protiv globalnog uticaja Kine stigla je u Afriku. Početkom juna održana je u Jokohami peta Tokijska međunarodna konferencija o razvoju Afrike. Pre pet godina Japan je Africi obećao 1,3 milijarde evra godišnje kao razvojnu pomoć. Ove godine je za narednih pet godina odobreno čak 10,7 milijardi evra. Javne i privatne investicije trebalo bi da dosegnu 25 milijardi evra.

Iza japanske velikodušne pomoći krije se trostruka kalkulacija: treba suzbiti uticaj Kine u Africi i ugledati se na to kako su Kinezi sebi otvorili put do afričkih sirovina; finansijska pomoć Africi u obliku izvoza japanske robe na Crni kontinent treba indirektno da se vrati; umesto donacija, Japan hoće da ulaže u poslovno partnerstvo. Obim trgovinske razmene Japana sa Afrikom je pet puta manji od kineskog. Samim tim Kina ima i veći politički uticaj u Ujedinjenim nacijama i može da računa na širu podršku u svojim sporovima sa Japanom.

Japanske velike donacije vezane su, međutim, za ugovore koje bi japanske firme trebalo da dobiju u razvoju infrastrukture, pored puteva, železnica i luka, Japanci su zainteresovani za izgradnju brana i energetske centrala. Tokio planira da do 2020. godine utrostruči izvoz u Afriku i pri tome računa na pomoć Svetske banke.

Evropa je u Africi već duže vremena u defanzivi. Udeo zapadne Evrope u međunarodnoj trgovini sa Afrikom je u poslednjih tridesetak godina sa 51 opao na 28 odsto. I Evropska unija je od 1995. godine uložila preko razvojnih fondova preko sedam milijardi evra u izgradnju puteva u Africi. Nedavno je Evropska komisija upozorila da ti putevi propadaju jer se ne održavaju.

¶

ANDREJ IVANJI

praktično su nedostižna.

Danas svaka peta trudna žena u Mozambiku u sebi nosi HIV virus. Zvanično, kvota side u zemlji iznosi 15 procenata, ali je verovatnije da je svaki četvrti stanovnik Mozambika inficiran. Posledica je da nestaje cela jedna generacija. To je utoliko potresnije što u Mozambiku malo ko dostigne starost. Ako roditelji umru, deca obično nemaju ni babe ni dede da se staraju o njima.

VRAČ IZ MUKSUNGUE

Nešto malo sreće u velikoj nesreći imalo je trinaest unučića Auguste Rite Mos. Vremešna žena je zbog side izgubila tri kćerke i njihove muževe, sad svi unučići žive kod nje. To ne bi bilo moguće da nema kolibu sa čvrstim zidovima i limenim krovom izgrađenu zahvaljujući pomoći iz inostranstva.

Za posvećenje kuće, kojoj se sve komšije dive, pozvan je vrač. On je doneo bocu

piva, koka-kolu, začine, duvan i najmanje dva litra doraa, rakije, koja se u ovom kraju peče od prosa. Ne za sebe – vraču grada Muxungue sve je to potrebno "da bi obavestio duhove predaka", jer čak i u najlepšoj kući nesreća proganja stanovnike, upozorava vrač, "ako se duhovi ne zamole da ne nanese zlo". Pa tako tridesetak učesnika u obredu poslušno seda na pesak, izuva cipele, saginje glave, tapše rukama i peva, kad vrač to zahteva, i pobožno sluša prodorno

»

Mozambik u Južnoj Africi

Kada je Mozambik 1975. godine stekao nezavisnost, oko 250.000 Portugalaca je napustilo zemlju. Većina je otišla za Portugal, a tačan broj onih koji su se naselili u Južnoafričkoj Republici nije poznat, ali je zajednica dobro povezana. Klara, Portugalka iz Mozambika, vlasnica pansiona "Paraiso" u Johannesburgu, kaže da su izbledela gorka sećanja iz vremena kada je njena porodica bila prinuđena da napusti Maputo. Pominje da je mnogim Portugalcima bilo dozvoljeno da ponesu samo 20 kilograma svojih stvari. Danas su i osoblje i gosti njenog pansiona uglavnom ljudi iz Mozambika crne boje kože, vežu ih portugalski jezik i zajednička sećanja. U vreme Svetskog prvenstva u fudbalu koje se 2010. godine održavalo u Južnoj Africi, u "Paraisu" je odselo nekoliko bolje stojećih porodica i više novinarskih ekipa iz Mozambika (novinar "Vremena" je bio jedini "autsajder").

Koliko je veliki broj stanovnika Mozambika koji su na privremenom radu kod bogatih suseda, moglo se golim okom videti tokom Svetskog kupa. Autobusi koji su tada iz Johannesburga preko Nelspruita išli za Maputo bili su prepuni dece, koju su roditelji slali u postojbinu jer škole nisu radile zbog Svetskog prvenstva,

NOSTALGIJA: Pansion "Paraiso" u Johannesburgu Foto: Momir Turudić

ali i sezonskih radnika sa ogromnim torbama koji su išli do Mozambika samo da bi nakratko videli porodice i odmah se vratili u Južnu Afriku.

U siromašnim predgrađima Johannesburga je 2008. eksplodiralo nasilje prema imigrantima, optuženim od strane domaće sirotinje da im otima posao koga ionako nema dovoljno. Nasilje se proširilo po čitavoj zemlji ostavljajući iza sebe stotine mrtvih i hiljade raseljenih imigranata, a situacija se smirila tek kada je vojska izašla na ulice. Uz ljude iz podsaharske Afrike, na meti su bili i imigranti iz Mozambika.

MOMIR TURUDIĆ

vraćanje. Velikoj, napuštenoj, farmerskoj kući nekadašnjeg portugalskog kolonijaliste u neposrednoj blizini Panje, međutim, ni vrać više ne može da pomogne. Ta čvrsta, betonska zgrada bila bi savršen prostor za školu. "Unutra su zli duhovi, veoma zli, još iz vremena Portugalaca", vrti glavom jedan od suseda. Niko ovde ne želi da se seća prošlog kolonijalnog vremena. Mozambik je tek 1975. godine stekao nezavisnost, a kratko vreme posle toga zapao u višegodišnji, ogorčeni građanski rat.

NOSE SVE ŠTO VREDI

Rane do danas nisu zalečene, iako je zemlja sa svojom levom vladom partije FRELIMO proteklih godina zabeležila primetan privredni napredak. Sa godišnjom stopom rasta do sedam odsto, privreda Mozambika spada u one koje najbrže rastu južno od Sahare. Zahvaljujući ogromnim rudnim bogatstvima, ta zemlja ima i dobar privredni potencijal. Pretpostavlja se da provincija Tete na granici sa Malavijem raspolaže najvećim nalazištem

uglja na svetu. Od pre nekoliko godina svako živ se nalazi ovde: gigantski rudarski koncerni iz celog sveta kopaju, pumpaju i crpe sve što se nalazi u dubini zemlje Mozambika.

Stanovništvo, međutim, ima malo koristi od investicija inostranih koncerna vrednih milijarde evra. Broj siromašnih se nije smanjio, koristi su imali samo ljubimci najviših vladinih krugova. U indeksu za razvoj Ujedinjenih nacija Mozambik još uvek stoji na 185. mestu – od 187 zemalja.

Ni mnogobrojni, ogromni kamioni, koji u poslednje vreme grme duž EN1, ne nagoveštavaju nekakvo blagostanje za Mozambikance. Tu je bezbroj vozila natovarenih stablima drveća koja se voze u pravcu najbliže luke, a krajnji cilj im je Kina. Središnje carstvo kupuje ama baš sve, izvoze se tropsko i obično drveće, čak i granje, kora i lišće. Kada kineskim koncernima istekne dozvola za seču drveća, oni seljacima poklanjaju testere i otkupljuju drvo po drvo. "Na taj način uskoro više nećemo ni da imamo drveće", pribojava se vozač Ferao. Kad mu kažemo da postoji zakon o ponovnom pošumljavanju, samo se kiselo nasmeši: "Ja baš dosta prolazim naokolo, ali još nigde nisam video da je zasađeno neko drvo." Kineski posao sa drvetom džinovskih razmera već je u Mozambiku dobio nadimak *Chinese Takeway* (kineska samoposluga).

Arnaldo Fernando Mahohe neće ni da čuje za tako nešto. On je poglavar okruga Hibabava i procenjuje da je interesovanje Kine u međuvremenu dovelo do toga da je ona najjači trgovinski partner Mozambika. "Oni nam daju najpovoljnije kredite i dobijaju na najvećem broju tendera." Jesu li oni nova kolonijalna sila? "Ama ne, to nikako ne može da se kaže", brani se krupni šef okruga. Morao je, ipak, da odbije najnoviji kineski investicioni projekat. Investitori su hteli da izgrade fabriku cementa, ali lokalne vlasti trebalo je da se pobrinu za energiju i vodu.

Stvar je propala zbog vode. Svaka žena u Hibabavau satima mora da hoda da bi došla do vode. Zbog vode iz reka svake godine strada na stotine žena i dece koje napadnu krokodili. Da dragocenu tečnost prepusti Kinezima – to se nije usudio ni okružni šef Mahao.

INGRID STEINER-GASHI

PROTIV MERA ŠTEDNJE: Pripadnica pokreta "Zajebi Trojku" u Lisabonu
Foto: REUTERS

Sve je slično, samo što se razlikuje

Da je kojim slučajem u Srbiji kao u Portugaliji, to bi u istoriji ostalo zabeleženo kao "Zlatno doba"

Za "Vreme" iz Lisabona

Početkom ovog meseca, Portugal pored već trogodišnje ekonomske, potresa i politička kriza: zbog nesuglasica oko novih mera štednje vladu je napustilo četiri ministra – finansija, inostranih poslova, poljoprivrede i socijalne zaštite, te je izgubila većinu u parlamentu. Ovaj politički potres odrazio se na tržište hartija od vrednosti: kamate na državne obveznice preko noći su porasle sa 5,7 na čak osam odsto.

Opozicija zahteva od premijera Pedra Pasosa Koelja da i on podnese ostavku i raspiše vanredne izbore, no on to odlučno odbija uz tvrdnju da će kriza biti prevaziđena, da neće da prihvati ostavku ministra inostranih poslova Paula Portaša, lidera konzervativne Narodne partije, koalicionog partnera Socijaldemokratske partije na čijem je čelu Koeljo. "Neću odustatati od moje zemlje", rekao je premijer u televizijskom obraćanju naciji.

Nezaposlenost se približava petini broja radno sposobnih, a čak trećinu stanovnika Portugala čine penzioneri. Međutim, razlike u iznosu penzija su veoma velike: dok penzionisani državni službenici imaju penzije oko 1000 evra, koliko iznosi prosečna portugalska plata, većina "običnih" penzionera dobija upola manje, koliko je inače minimalna plata. Premijer s Koeljo je podržao ministra finansija Vitora Gašpara u naumu da kroz nove mere štednje dodatno "skreše" penzije, a kako taj predlog nije naišao na odobravanje članova koalicione vlade iz redova Narodne partije, Gašpar je podneo ostavku, čime je dao inicijal političkoj krizi.

BILO NEKADA

Nekad kolonijalna sila koja se prostirala na tri kontinenta, odnosno četiri ako se broji i matični – Evropa, Portugal je usled finansijsko-falsifikatorske ujdurme genijalnog prevaranta Alvesa Rijasa dvadesetih i krahom berze tridesetih godina

prošlog veka, sledećih 50 godina važio za najsiromašniju zapadnoevropsku zemlju, koja je tavorila pod fašističkom diktaturom Antonija Salazara i njegovih sledbenika. Tako je bilo sve do "Revolucije karanfila" (1974), kada je upravljanje zemljom preuzela vojna hunta, uz obećanje da će za najdalje dva mandata vojne vlade biti raspisani demokratski izbori.

Koliko god da je to obećanje tada zvučalo prazno i izazivalo posprdljive komentare tipa "jeste, samo ako ne bude", ipak je tako bilo: devet godina posle preuzimanja vlasti, vojna hunta se povukla i vlast su preuzeli civili. U Evropsku ekonomsku zajednicu, današnju Evropsku uniju, Portugal je primljen 1986. godine, a 2001. godine eskudos je zamenjen evrom.

Od pristupanja Evropskoj ekonomskoj zajednici, sve do pre godinu-dve, portugalska ekonomija konstantno je rasla, ne manje od pet odsto godišnje, da bi poslednje dve godine bila u recesiji od tri odsto godišnje.

SKUPO?

“Najveća greška je ulazak u evrozonu: onog dana kad smo napustili eskudos i prihvatili evro, cene su se udvostručile, a plate su ostale iste”, tvrdi Serđo. “Najgore od svega je što je poskupela hrana: prosto, preskupa je za naše plate.”

To sa cenama je vrlo zanimljivo: name, cene hrane u prodavnicama, odnosno cena skoro svega, je ili niža, ili slična cenama u Srbiji, od goriva do piva, jedino što je (možda) skuplje jeste voće i povrće, ali i to ne baš dramatično, jedva desetak do dvadeset odsto. Međutim, kad se u obzir uzme prosečna plata/penzija, cene u Portugalu su, u stvari, drastično niže nego u Srbiji.

PRERASLI

U poslednjih 20 godina, putna infrastruktura, odnosno infrastruktura uopšte uzev, prošla je kroz značajnu metamorfozu: zemlju su premrežili autoputevi, regionalni i lokalni putevi bez izuzetka temeljno renovirani i u takvom su

biti talentovan pa da se zaluta ili pogrešan put odabere.

“Imamo infrastrukture više nego što nam je potrebno”, komentariše Serđo. “To je sve pravljeno na kredit, gradile su ih strane firme.” To se, objašnjava, “knjižilo” kao rast i svima je bilo lepo sve dok “nismo prerasli, pa sad pucamo”. Kriza bi se lakše podnela, veli i ograđuje se – “ako bi do krize uopšte došlo”, da taj novac nije “utučen” na “nepotrebne puteve”, već na prilagođavanje postojeće i razvijanje nove industrije.

“Političari najviše vole da troše novac, a putevi su ‘dušu dali’ za to”, kaže Kleja. “Putevi su skupi, ali lako vidljivi: odličan su argumenti pred svake izbore”.

POGREŠNO

Iako je kriza, putevi se i dalje grade/rekonstruišu, naročito regionalni i lokalni, rekonstruišu se ulice u naseljenim mestima, od najudaljenijeg, a nastanjenog sela, do Porta i Lisabona. To je, kažu, zbog predstojećih lokalnih izbora koji su ras-

školovala 16 godina, ali nije izgradila bolnice, domove zdravlja, ambulante...”, potvrđuje Serđo. “Što je još gore, na našim univerzitetima se titula lekara stiće sa pola poena manje nego recimo u Španiji, pa ne mogu ni tamo da se zaposle, jer ne ispunjavaju kriterijum za tih pola boda: sede kod kuće i tako.”

NE VALJA

“Sve političke stranke su u stvari iste, razlikuju se samo po imenima političara. To je zato jer glasači manje-više i ne znaju za koga glasaju, već se opredeljuju kao za fudbalske timove – za koga navijaju deda i otac, za njega navijaju sin i unuk. Tako je i sa strankama”, objašnjava Ivo “stanje stvari” u politici.

Tako, u rasporedu snaga, objašnjava, sve stranke su “tu negde”, sa malim oscilacijama u podršci, tako da se na političkoj sceni već dvadeset godina “vrte isti ljudi”. Jedina je promena, dodaje, kad se na političkoj sceni pojavi nečiji sin. “Imamo već političarske dinastije”, kaže.

Sa druge strane, kako kriza odmiče, “ima sve više onih koji se za politiku interesuju” i da je sve više onih koji stoje na stanovištu da “ne treba glasati ni za koga”, doduše vrlo originalnom metodom: da na birališta dođu, ali da ne glasaju, nego da prestoje ispred i da na taj način pokažu nezadovoljstvo ponuđenim. Na pomen “belih listića”, uzvraća sa “ne, ne... ovo je mnogo efikasnije”. U čemu je efikasnost, međutim, nije uspeo da objasni, ili ovaj novinar objašnjenje nije razumeo.

Kako god, jednostavno rečeno, svedeno je ko je na vlasti, jer svi su oni isti, sve će da urade zarad svog (udobnog i lukrativnog) položaja, kakve god to (loše) posledice može da ima. Ivo navodi primer: po ulasku u Evropsku uniju, svaka vlada subvencionisala je obilnim “grantovima” napuštanje neprofitabilne poljoprivredne proizvodnje i “prelazak na nešto drugo”, jer usitnjena poljoprivreda na severu ne može da konkuriše latifundijama južno od Lisabona. Ispostavilo se, međutim, da je sa latifundijskog juga bilo mnogo više korisnika (anti)poljoprivrednih tranzicionih fondova. Rezultat takve politike je skupa hrana, mnogo napuštenih gazdinstava. Ipak, mnogo više u nekad bogatim ravnicama, nego na severu: dok je ne jugu aktivna tek svaka treća farma, a

NIJE NA KALENIČU A NIJE NI SKUPLJE : Praseće pečenje u predgrađu Lisabona

Foto: REUTERS

stanju da je to milina za videti, nekmo li voziti se njima. Na nekima od njih se po boji asfalta vidi da su renovirani davno, ali nisu “rupavi” niti su krpļjeni, a ne može se reći da tu nema prometa, pa da su, kao, zbog toga očuvani.

O horizontalnoj signalizaciji – onim belim linijama po sredini i ivici kolovoza, da se i ne govori: kao da su juče udarene. O vertikalnoj takođe: od svih drugih evropskih država kroz koje mora da se prođe da bi se tamo stiglo i odande vratilo, Portugal ima najrazvijeniju vertikalnu signalizaciju, pre svega putokaze. Prosto: treba

pisani za novembar: iako do njih ima još nekoliko meseci, svi koji lokalnu vlast drže započeli su da ubeđuju birače kako oni “dobro rade”, ergo – treba ih ponovo birati.

“Velika je greška što je država promovisala što bolje obrazovanje”, pa smo došli do toga da imamo ‘armiju’ visokoobrazovanih koji nemaju posla, a ‘ispod njihovog je nivoa da rade bilo šta’, a da sa druge strane nemamo zanatlije, majstore...”, kaže Ivo. “U stvari, ima, ali reč je o priučenicima zanatu, ne o školovanima.”

“Imamo 1000 lekara koje je država

Tri pogleda

“O krizi se mnogo više priča i stiče se utisak da je mnogo veća nego što zaista jeste”, kaže za “Vreme” Kleja Detri, doktorka arheologije, docent na Lisabonskom univerzitetu. “Nije tako crno niti beznačajno: životni standard jeste niži od onog na kakav smo navikli u poslednjih dvadeset godina, ali on je bio takav, jer smo kao društvo trošili više nego što smo proizvodili.”

“Kriza je mnogo dublja nego što na prvi pogled može da se zaključiti”, kaže Serđo Moreira, recepcionar u jednom od mnogobrojnih kampova u Portu, drugom po veličini portugalskom gradu. “Šta je drugo moglo da se očekuje u državi koja plaća poljoprivrednicima da ne obrađuju zemlju, ribarima da ne love ribu, nezaposlenima da ne traže posao.”

“Prihodi od turizma čine čak 40 odsto portugalskog društvenog proizvoda”, kaže Ivo, menadžer ne baš jeftinog restorana “Tito II” u Portu. “Čak i najmanja finansijska kriza u zemljama odakle turisti dolaze kod nas se očitava kao zemljotres. Sa druge strane, ovom stanju u kojem smo doprineli smo svi mi, naročito političari, bilo levi, bilo desni.”

i to više zbog “grantova za projekte”, nego zbog samoodržive poljoprivredne proizvodnje, na severu ubiru po dve žetve godišnje: čim je skinuta pšenica već početkom juna, odmah je posejan kukuruz za silažu. Ali, malo je to spram potreba: Serđo tvrdi da Portugal “uvozi sve”. Kaže i da “dok sever radi, jug troši”, kao i da su subvencije poljoprivredne proizvodnje “smrt za efikasnu poljoprivredu”.

“Tako je to u državi koja plaća poljoprivrednicima da ne obrađuju zemlju,

Foto:grafije: Zoran Majdin

ribarima da ne love ribu, radno sposobnima da ne rade”, rezonuje Ivo. “Na to smo posebno ljuti: svaki nezaposlen prima državnu pomoć od najmanje 170 evra ako nisu radili, odnosno do 400 evra ako su bez posla ostali, a to sve ide na račun nas koji radimo.” Dodaje da su “gospoda političari” prvo podigli porez na dodatnu vrednost za čak osam odsto, sa 15 na 23, da su time poskupeli domaća roba i usluge, pa tek posle zagrebale plate i penzije koje se iz budžeta isplaćuju.

“Sve više mladih se opredeljuje za život na selu, bilo da se vraćaju tamo odakle su, oni ili njihovi roditelji, bilo da otkupljuju napuštena imanja”, opisuje “situaciju” Serđo. Dvostruko su motivisani, veli: em imaju šta da rade, em će imati punu trepezu. Taj trend opisuje kao povratak na Salazarova vremena, gde “ako nisi imao posao, imao si komad zemlje i živeo si”.

Inače, “povratak na selo”, kako bi se taj trend ovde nazvao, deo je politike aktuelne vlade, koja se sad spotakla na penzijama. “Pomalo je smešno: naš predsednik – Anibal Kavalko Silva, kad je bio predsednik vlade, zagovarao je napuštanje poljoprivrede, a danas je najveći zagovornik vraćanja poljoprivredi kao velikoj šansi za našu privredu, nezaposlenost i uopšte tako”, objašnjava Kleja.

ISPRAVNO

Svi sagovornici su saglasni da štednja mora da se sprovede, kao i da ono što se sprovodi – na pogrešnom mestu se sprovodi. Ugašeno je, 1050 osnovnih škola, zarad smanjenja troškova obrazovanja, ali uz izgovor da je “tako bolje za tu decu”, da će nastavu pohađati u opremljenijim školama, time imati više šanse da nauče, iako je ova garnitura na vlasti pred pretходne izbore kritikovala tada aktuelnu baš zbog takvog nauma. Uzalud protesti stručne javnosti.

Takođe, svi odreda misle da je država (pre)skupa, da dok ministri u Danskoj na posao dolaze biciklima, odnosno koriste javni prevoz, njihovi – portugalski kako ministri, tako i sva silesija službenika voze se mercedesima i be-em-veima, voze ih njihovi vozači koji su na državnom platnom spisku, telohranitelji takođe.

Kao dobar potez vlasti ocenjuju smanjivanje plata u državnom/javnom sektoru, penzija ne baš toliko, ali shvataju da je nužno, pa šta je tu je.

Jedino u čemu im se stavovi ne poklapaju jeste pitanje “kako iz krize”: Kleja misli da je budućnost u nauci – istraživanju i razvijanju novih tehnologija, Ivo da mora posebna pažnja da se obrati na školski sistem koji će stimulisati stvaranja nove generacije radnika, uporedo sa stvaranjem nove industrije, dok Serđo brzo rešenje vidi u “kresanju” subvencija i socijalnih davanja.

ZORAN MAJDIN

RAK ILI LAV,
PITANJE JE
SAD: Princ Hari,
princ Viljam i
trudna Katarina
od Kembridža
Foto: REUTERS

Neko je nekom rekao

Postelja u kojoj će nasljednica krune i poglavarka Anglikanske crkve spavati prve godine života satkana je od velikih iščekivanja i nacionalnog ponosa – bez obzira na to da li će u horoskopu biti rak ili lav

Britanska štampa, ozbiljna ili tabloidna, sa jedva vidljivom razlikom proučava kraljevsku bebomaniju. Najiščekivanija beba na svetu ako po horoskopu bude Rak, biće saosećajna, puna ljubavi, humana i sklona promenama raspoloženja (kao lejdi Di i Kamila), a ako se rodi posle 22. jula (Lav), kako je baka Middleton prognozirala, biće ambiciozna, odana, humana i svojeglava. Uz minimalnu rezervu, Britanija očekuje prestolonaslednicu, budući da je vojvotkinja Kejt, navodno omaškom, u javnosti rekla da "zahvaljuje na poklonu i da će ga sačuvati za č...", ne završivši rečenicu. Vojvotkinjin ujak Geri nagovestio je pol deteta rekavši da razmišlja o poklonu za devojčicu. Roze ili plavo, dilema je za proizvođače suvenira koji zasad prodaju rodno neutralne suvenire sa porukama poput *Born to rule* i *I Love Uncle Harry*.

Aleksandra (srednje ime kraljice Elizabete), Dajana, Viktorija ili Džordž – to su

imena koja "Dejli miror" u članku od A do Z o kraljevskom porodu pod slovom B (za *bookies* – kladioničari) najavljuje kao najverovatnija. U kladionicama je do maja odnos bio 4:1 za žensko riđokoso dete, ali je u maju taj odnos neznatno poremećen kad je prostrujala glasina da je princ Hari navodno izjavio da njegov brat očekuje sina. Astrolozi su, prema pisanju tabloida, predviđali da će dete imati dara za sport, a medijski magovi su izmišljali priče o blizancima i carskom rezu, o tome kako će akušer odlučiti ko će biti naslednik krune – ako prvo izvuče dečaka, biće kralj. Beba princa Vilijama i vojvotkinje od Kembridža u medijima je proglašena "najiščekivanijim detetom svih vremena".

KRUNSKI DOKAZ

Ubrzo posle venčanja veka objavljeno je da vojvotkinja od Kembridža i princ očekuju dete, krunski dokaz njihove 12-godišnje ljubavi. Naslednica britanske

krune, od prelepe engleske majke i prinčevski otmenog džentlmena, nikog ne ostavlja ravnodušnim, okvir je toliko dinamičniji da u priči projevavaju tonovi melodije *Once upon a time* iz *Uspavane lepotice*. Kompozitor Pol Milor, koji je komponovao muziku za kraljevsko venčanje, tvorac je i uspavanke *Sleep On*, napisane specijalno za buduću kraljicu.

U decembru prošle godine, vojvotkinja je otišla na ispitivanje u bolnicu "Kralj Edvard VII" zbog jutarnjih mučnina. U toj bolnici je provela tri dana i doživela neprijatno stresno iskustvo kada je medicinska sestra poverovala vodicima australskog radija koji su se predstavili kao britanski kraljica i princ, i odala podatke o njenom zdravstvenom stanju. Medicinska sestra je pronađena mrtva u Londonu, nedaleko od bolnice gde je radila i gde je vojvotkinja boravila. Policija je taj slučaj okarakterisala kao samoubištvo, jer je medicinsku sestru pronašla u

nesvesnom stanju ispred bolnice, a pokušaji oživljavanja na licu mesta nisu uspeali. Epilog priče je mordan – voditelji sidnejskog radija 2DayFM izjavili su da su imitirali “smešni akcenat” kraljice Elizabete i princa Čarlsa ne očekujući da će iko nasesti na njihovu šalu.

Ovaj tragičan događaj je ubrzo zaboravljen, a očekivanja u vezi sa bebom su znatno porasla. Britanski zvaničnici se nadaju da će rođenje bebe princa Vilijama i vojvotkinje od Kembridža predstavljati podstrek za ekonomiju zemlje i da će bitno uticati na povećanje nacionalnog ponosa. Zvaničnici procenjuju porast od tri odsto u broju turista posle srećnog događaja i uvećanje godišnjeg prihoda od 4,6 milijardi funti od posete kulturnih i drugih znamenitosti u Britaniji, koje uključuju pozorišta, galerije, zamkove i pabove. Očekuje se i porast profita od prodaje svega što ima veze sa majkom i detetom – od benkica i kolica do postporođajne garderobe za majke. Pojedini eksperti za ekonomiju tvrde da će od rođenja bebe britanska ekonomija dobiti podsticaj vredan skoro dvesta pedeset miliona funti.

POROĐAJ PO PROTOKOLU

U kojoj meri će vojvotkinja od Kembridža poštovati protokol u porođajnoj sali, da li će dozvoliti da porođaju prisustvuju, pored njenog muža, i čitava svita kraljevskih sekretara i crkvenih zvaničnika, za sada nije poznato. Potvrđeno je da će princ Vilijam prisustvovati porođaju, što je opet u neku ruku odstupanje od uobičajenog kraljevskog ponašanja – princ Filip je igrao skvoš prilikom Čarlsovog rođenja. Kejt će se poroditi u renoviranom krilu bolnice “Sr. Mary”, Paddington, gde su se rodili prinčevi Vilijam i Hari. Princeza Dajana je bila prva koja se porodila u bolnici, sve prethodne kraljevske trudnice porađale su se u palati uz prisustvo brojnih zvaničnika. Ser Vilijam Džojnson-Hiks, sekretar palate, bio je prisutan na rođenju kraljice Elizabete 1926. godine, baš kao i kenterberijski nadbiskup i londonski biskup.

Nekada je kraljevsko rođenje objavljivaio ministar unutrašnjih poslova kako bi se obezbedio legitimitet deteta, ali ta se tradicija ne primenjuje od kraja tridesetih godina XX veka. Prvi će o rođenju deteta

Sedam tračeva

Najzanimljiviji trač o Vilijamu, Kejt i njihovoj bebi je priča o pevačici Bijonse kao tetki budućeg naslednika britanskog trona. Britanski “Dejli miror” je objavio da će “prvo dete Vilijama i Kejt biti 23. rođak Bijonsine ćerke Blu Ajvi, prema istraživanjima predaka”, a u tekstu nije navedeno ko je istraživao pretke kraljeva popa i povezivao ih sa britanskim kraljevskim parom. Druga priča je da Kejt Midlton usred Palate upražnjava prenatalnu jogu i neku hipno-metodu za bezbolan porođaj sa vizuelizacijom i tehnikama disanja, a prema pisanju “ABC njuza”, Kejt je snabdevena celokupnom bebi opremom, uključujući i zvezdana kolica za bebu “The Bugaboo Cameleon 3”, specijalno izdanje okićeno draguljima i crnim i belim prugama. Na sajtu *El online* navodi se sadržaj Kejtine torbice za bolnicu: haljina, papuče, pidžama, čarape i majice (majica se kopča napred jer je to korisno za prve dane dojenja), grudnjaci i odeća za izlaz iz bolnice, a “Dejli mejl” piše da će bebica strpljivo čekati bar do 15. jula da joj se tatice vrati sa putovanja.

Vojvotkinja isključivo jede kari, navodi “San”, jer indijska hrana dobro utiče na porođaj. Vlasnik prodavnice u selu njene porodice rekao je za “San” da mu je ona tražila da joj napravi veliku količinu indijske hrane. Ovo ne može biti tačno, jer Kejt ne ide u prodavnice.

Roze ili plavi suvenir

Pojedini britanski proizvođači suvenira su dilemu “roze ili plavo” razrešili tako što, na primer, 10.000 ukrasnih porcelanskih šolja u roze i plavoj varijanti čeka na zvaničnu objavu. Kad ime bude poznato, roze ili plave šoljice kreću u finalnu fazu proizvodnje. Nisu svi proizvođači suvenira mogli sebi da priušte taj luksuz, te su izabrali rodno neutralne suvenire. Broj turista oko Bakingemske palate i Vindzora je značajno porastao, kao i potražnja za suvenirima. Većina suvenira sa kraljevskom bebom je “made in China”, samo jedna četvrtina biće napravljena u Velikoj Britaniji. Očekivana zarada od suvenira, od majica do medvedića, procenjuje se na oko 58 miliona funti (84 miliona dolara).

biti obavešteni kraljica, najuži krug kraljevske porodice i Kejtini roditelji, a potom će kraljevski lekari potpisati obaveštenje i objaviti ga u Bakingemskoj palati, a potom na Tviteru i Fejsbuku. Obaveštenje o rođenju kraljevske bebe ispratiće 62 počasna plotuna sa Londonske kule i 41 plotun iz Grin parka u blizini Bakingemske palate. Ministar unutrašnjih poslova obaveštiće gradonačelnika Londona, a privatni advokat kraljice poslaće obaveštenje guvernerima Komonvelta.

Zna se da će dete nositi titulu princeze ili princa od Kembridža i odazivaće se na “kraljevsko visočanstvo”. Beba će bez obzira na pol naslediti krunu, jer je u aprilu prošle godine i zvanično izmenjeno pravilo o vladavini muških potomaka. Poslednji slučaj kada je neki britanski vladar bio živ i na tronu tokom rođenja svog unučeta, zabeležen je pre sto dvadeset godina. Tada je kraljica Viktorija prisustvovala rođenju budućeg kralja Edvarda VIII, koji je kasnije odustao od trona.

Dete će biti kršteno u anglikanskoj crkvi, čiji će jednog dana biti vrhovni poglavar, a biće odeveno u repliku kostima od čipke i satena kakvu je 1841. nosila mlada ćerka kraljice Viktorije. Vilijama je krstio nadbiskup Kenterberija u muzičkom salonu Bakingemske palate, vodom iz reke Jordan kojom se napuni srebrna krstionica u obliku lotosa. Kraljevska deca obično imaju pet ili šest kumova, a prvi kandidati su Hari, Vilijamov brat, pa onda Pipa i Džejs, Kejtini sestra i brat.

Britanci čija se beba rodi istog dana kada i beba princa Vilijama i princeze Kejt dobiće od Kraljevske kovnice Velike Britanije specijalni srebrni peni u posebnom roze ili plavom pakovanju, u zavisnosti od pola. Za obeležavanje rođenja prestolonaslednika izliveno je 2013 srebrnih penija. Kraljevska kovnica je saopštila da svi budući roditelji, dobitnici penija, pošalju skenirani izvod iz matične knjige rođenih svoje bebe na Fejsbuk stranicu Kovnice. ¶

BILJANA VASIĆ

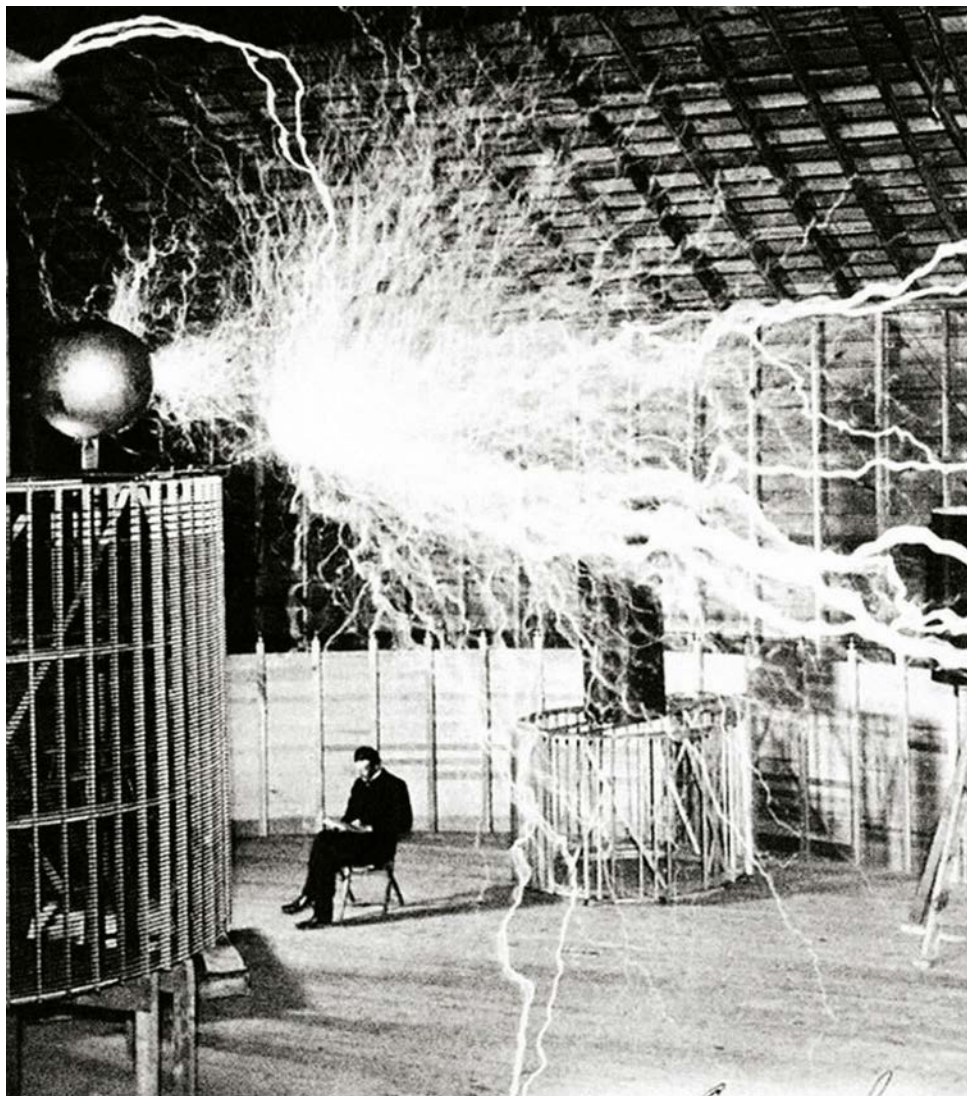
TREĆI ČO

Ne bi bilo ništa ispravnije da se umesto Teslinog, Dan nauke obeležava na Pupinov rođendan. Možda bi najpodesnije za Dan nauke bilo izabrati jedan sa početka marta – onaj dan kad su se neposredno pred smrt, dva velikana konačno susrela i pomirila

Deseti jul, vetrovit letnji dan. Nakon protesta naučnika koji se okončao kao još jedna od prošlomesecnih političkih epizoda u našem javnom životu, nadležni za nauku na republičkom nivou i Sindikat naučnika zajedno polažu cveće ispred spomenika Nikoli Tesli u Bulevaru kralja Aleksandra u Beogradu. Spomenik, smešten pred ulazom Elektrotehničkog fakulteta, rad Frana Kršinića, kopija rada zapravo koji je postavljen kod Nijagarinih vodopada, čutke posmatra svoju skicu, ne obazire se na lokalne prilike.

Istog dana Teslina komemoracija traje širom Srbije, a zapravo se na naučnim tribinama, kampovima i sličnim inicijativama obeležava nacionalni Dan nauke, koji se po odluci Vlade iz 2010. u Srbiji slavi na rođendan Nikole Tesle. U međuvremenu, sve novine postavljaju pitanja: Zašto nema centralne državne manifestacije? Zašto se rođendan Nikole Tesle obeležava tako skromno? I još – zbog čega Tesli pridaju više značaja u Zagrebu i Njujorku nego u Beogradu?

Na ova se pitanja svake godine odgovara isto, ali s opravdavajućim tonom – nadležno Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, suočeno sa drugim, dramatičnijim pitanjima od jednog rođendana, i to 157. po redu, koprca se neka pred novinarima, na brzinu objavljuje

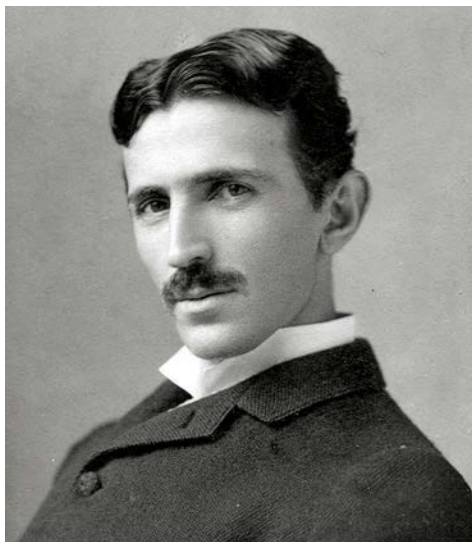
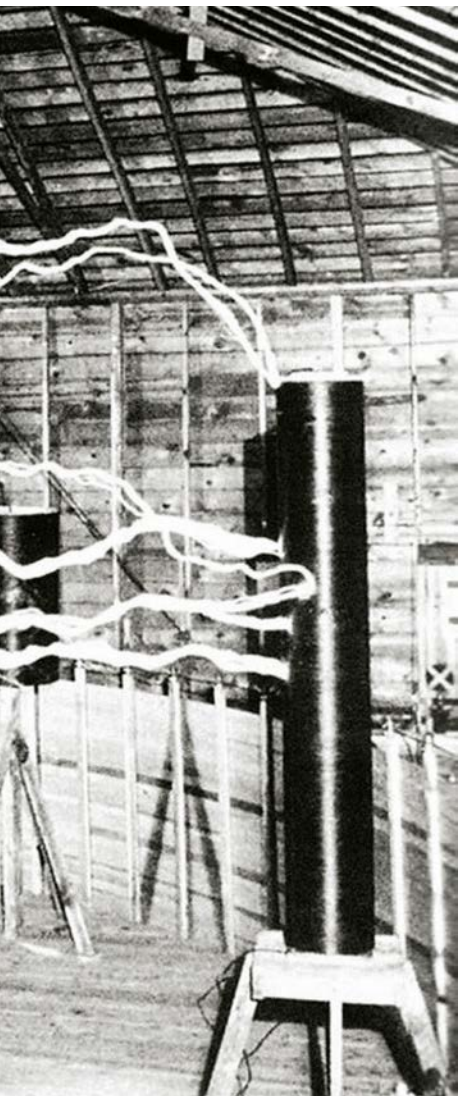
nekakav program Dana nauke u 11 ujutru, dok je ova manifestacija već u toku, pokušava da nepristojno dugoj listi neuspеха ne doda još jedan, očekujući razumevanje za opšte stanje i nemaštinu, takođe opštu. I svi samo čekaju da praznik osmišljen u Teslinu čast prođe, kako bi se tenzije spustile bar do sledećeg povoda. Drugo je što se on obeležava tako kako se obeležava, jadno, kao i mnogo štošta drugo što smo naumili, ali ne umemo. No, pitanje je zašto je za Dan nauke izabran baš Teslin rođendan?

Nikola Tesla (1856–1943), američki pronalazač srpskog porekla, rođen na teritoriji današnje Hrvatske, predstavlja

intelektualnog džina, figuru svetski značajnu za razvoj nauke i tehnologije u xx veku i jednog od autentičnih heroja opšteg ljudskog napretka. No, pretpostavimo da postoji mogućnost da, manje o Tesli kao takvom, a više o njegovoj ulozi danas u Srbiji, govorimo sa nešto manje uzbuđenja.

Zamislmo da niste podlegli opštem očekivanju da ćemo, vezujući se za baštinu Nikole Tesle svetu predstaviti kao značajna nacija. Ili da jednostavno niste poklonik kulta koji se proteže od Crkve, preko desetina udruženja, fondova i zadužbina do slobodnih mislilaca, naučnika i umetnika. I onda se, uz svu pompu

VEK

oko neozbiljne organizacije Teslinog rođendana, upitate – da li uopšte znamo kad je rođendan, na primer, Mihajlu Pupinu? I kako njega obeležavamo?

Pre nego što ukucate njegovo ime u Gugl pretraživač, podsetimo se da je Mihajlo Pupin (1854-1935), takođe američki pronalazač srpskog porekla, rođen 9. oktobra. A tog dana, mada ga se sete pojedini entuzijasti, nema ni približne drame iako je Pupinov doprinos, ugled i uticaj podjednako ogroman, ali oduvek u senci svog ličkog savremenika i zemljaka. Kakav je zaista odnos ove dvojice pronalazača? Kakve su razlike, sličnosti, kako ih gledamo danas, a kako smo ih videli nekad?

ČETIRI I PET CENTI

Pupin se preko Okeana prvi otisnuo. U martu 1874. kao dvadesetogodišnji student iz Praga kreće u Ameriku i – kako sam piše u autobiografiji *Od pašnjaka do naučenja*, za koju će 1924. dobiti Pulicerovu nagradu i koja će u Americi postati školska lektira – po pristizanju na njujorške dokove “ima samo pet centi u svojim džepovima”. Pre toga je, zbog političkog delovanja i gaženja austrijske zastave, proteran iz Gimnazije u Pančevu i školuje se u Pragu. U isto vreme Nikola Tesla, dve godine mlađi, luta po gudurama oko Gračaca u Lici, nedaleko od rodnog Smiljana, gde se skriva od vojne obaveze u austrijskoj vojsci.

Sledeće godine upisuje Politehniku u Graču, ali je napušta nakon tri godine.

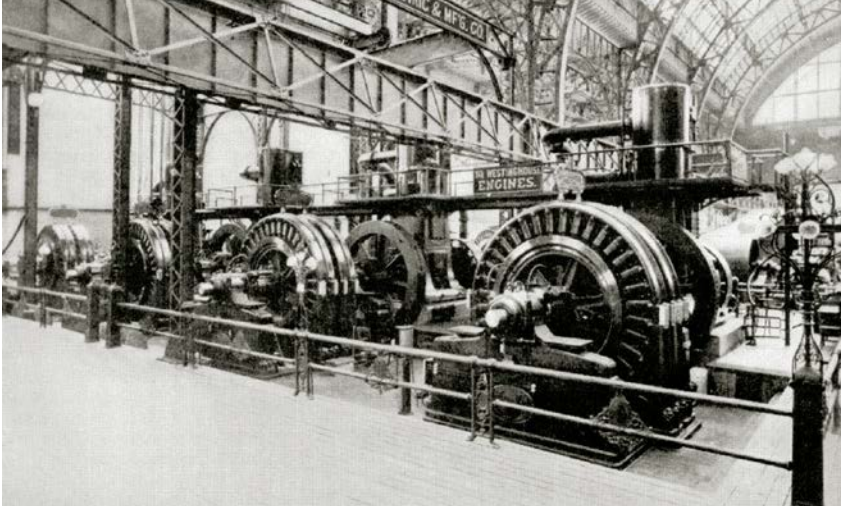
Tesla će u Ameriku krenuti tačno deset godina nakon Pupina, 1884, sa 28 godina. Prema ličnom svedočenju, na brodu kojim prelazi Atlantik događa se pobuna, Tesla je opljačkan i u Njujork stiže sa jednim centom manje od Pupina u džepu, sa četiri. No, za razliku od Pupina, u džepu ima dragoceno pismo Čarlsa Bačelora iz Pariza, direktora Edisonove kompanije u Francuskoj. Sa ovom preporukom, odmah se zapošljava u Edisonovim laboratorijama i vrlo brzo postaje nova američka zvezda. Ali njegov rat sa Edisonom počinje odmah, Tesla upada u razne nevolje i 1887. osniva kompaniju Tesla Električar: rat za naizmeničnu struju se zahuktava.

Pupin prolazi mnogo trnovitiji put. Proviđi niz godina u Americi pokušavajući samo da preživi, kao fizički radnik u fabrici keksa koji uči jezik, ne samo engleski nego i grčki i latinski. Pokušava da se upiše na Univerzitet Kolumbija, što mu uspeva tek iz drugog pokušaja, 1879. godine.

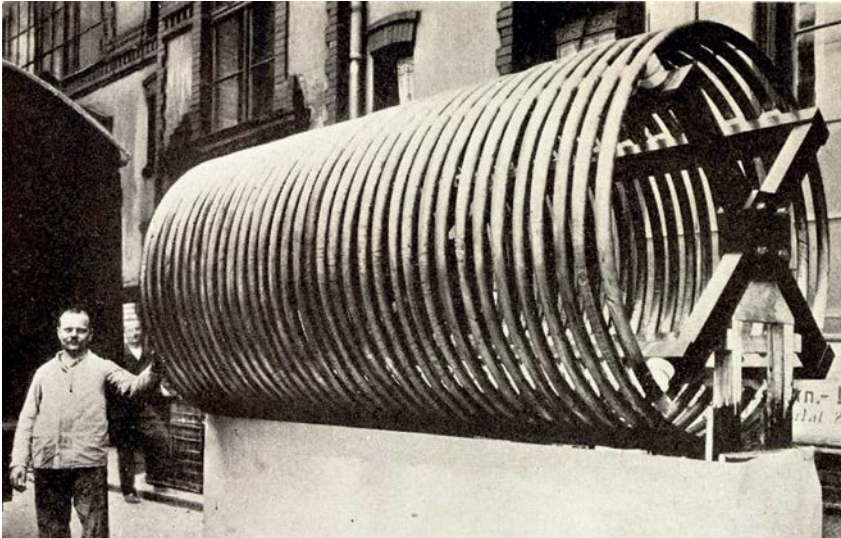
Posle četiri godine studija, Pupin 1883. diplomira i postaje američki državljanin. U vreme dok Tesla putuje ka Americi, Pupin je na doktorskim studijama u Berlinu, gde doktorira 1889, i vraća se nazad na Kolumbiju, gde dobija profesorsko mesto. Dve godine nakon toga, i Tesla dobija američko državljanstvo.

Pupin će tokom naredne decenije raditi na brojnim izumima od kojih su svaka-ko najznačajniji kalemovi za pojačanje signala, sa kojim počinje “pupinizacija” telegrafskih linija širom Amerike. Tesla, u međuvremenu, u saradnji sa Vestinghausom 1893. konačno dobija “rat struja” na izložbi u Čikagu, da bi se 1899. povukao u Kolorado Springs sa svojim neobičnim eksperimentima.

Iz tog perioda, u vreme dok se otvara problem sa Markonijem oko patenta radio-prenosa, počinje i sukob dva zemljaka – neprijateljstvo između Pupina i Tesle. Budući da Pupin ne staje otvoreno na Teslinu stranu, rađa se netrpeljivost koja će trajati sve do Pupinove smrti. Ona će tri

DOSTIGNUĆA: Teslini generatori naizmjenične struje u Čikagu 1893; Pupinov kalem 1899.

decenije biti skrivena tajna, sve do samog kraja, kada Pupin na samrtni poziva Teslu i traži oprost. Tesla pristaje na pomirenje. Dva genija, sasvim različita po karakteru i sudbini, po svemu osim po poreklu, ne ostaju u konačnom neprijateljstvu.

Skoro pun vek kasnije, percepcija Tesle i Pupina ostala je potpuno različita. Čitav Balkan je premrežen Teslinim spomenicima, ulicama, školama. Tesla je simbol, od aerodroma do fabrike sijalica. U jednom skorašnjem istraživanju imidža nauke u Srbiji, na pitanje kog naučnika poznaju, deset od deset ispitanika odgovara Teslu, a potom svaki peti dodaje i Pupina.

Ni Pupinovo nasleđe u Srbiji danas nije za potceniti, ni po broju sledbenika, ni po broju izložbi i inicijativa (jedna od njih je zapaženi višegodišnji projekat Aleksandre Ninković Tasić, koja će, uporna kao Pupin, jednom, ostvariti ideju da Beograd dobije i Pupinov muzej). No, Tesla je bez dileme nacionalni heroj, a Pupin i dalje samo enciklopedijska odrednica.

RAT STRUJA

Zašto Srbi tako mnogo više vole Teslu nego Pupina? Ako pogledamo u fakta, to se

čini sasvim neobjašnjivo. Pupin se tokom života otvoreno zalagao za Srbiju, njegov uticaj na visoke političke krugove u Americi bio je presudan za mnogo povoljnije formiranje granica Jugoslavije nakon Prvog svetskog rata, pre toga je slao pomoć na sve načine u otadžbinu i, uostalom, bio je najbolji "ambasador" koga je Srbija ikada imala. Tesla je davao izvesnu podršku "braći u domovini", ali teško da je odigrao značajniju ulogu u tome. Pupin ne propušta da više puta poseti rodni Idvor i održava kontakte sa Beogradom, dok Tesla u Srbiji boravi samo jednom, nekoliko dana prepunih ceremonije, nakon kojih odlazi razočaran činjenicom da Beograd uvodi jednosmernu umesto naizmjenične struje, i potom se više nikada ne vraća.

Pupin se nedvosmisleno i javno izjašnjava kao Srbin, kao pravoslavac i porodičan čovek, dok je Tesla bio i ostao usamljenik čija su religijska i nacionalna osećanja višeznačna i može se reći, predmet diskusije. Tokom života, kao i mnogi njegovi savremenici, Tesla otvoreno zastupa ideje eugenike i ne protivi se selekciji kao sredstvu za unapređenje ljudske vrste, dok je Pupin dokazani altruista, dobrotvor i pokretač

fondacija. Pupin je čovek koga je lako voleti – široke ruke, srdačnosti i ogromnog obrazovanja, dok je Tesla namćor, ljubitelj golubova i misteriozni kicoš iz njujorških hotela, opsesivni rob čudnovatih navika, ostavljen od gotovo svih koji bi ga mogli voleti.

Pupinov uspeh je nepomućeno blistav – hiljade i hiljade članaka iz američke štampe svedoče o tome. On je član deset akademija nauka, nosilac 18 doktorskih titula i devet medalja za nauku. Pupin je za Amerikance paradigma čoveka koji je sam sebe stvorio, od čobanina postaje ugledni profesor na Univerzitetu Kolumbija, čiji naučni kredibilitet nijednom tokom njegovog veka nije doveden u pitanje.

Teslina karijera je, s druge strane, stalno posmatrana kao sporna – ispunjena blistavim uspesima, ali i zastrašujućim padovima, sudskim sporovima, ratovima, prezrenjem mnogih kolega, kao i brojnim nesumnjivim zabludama, poput onih o Ajnštajnu i kvantnoj teoriji.

Za života, Pupinovi kalemovi osvajaju kontinent za samo nekoliko godina od otkrića, dok Tesla vodi rogovsku bitku da objasni koliko je naizmjenična struja bolja od jednosmerne, a za većinu svojih izuma ne uspeva da dobije širu podršku ni do kraja života, pa čak ni da dokaže da ih je sam smislio. Naučna istorija Pupina pamti kao profesora koji ima memorijalni blok na Univerzitetu Kolumbija i kao pronalazača koji je bio osnivač NASA, dok Tesla danas spada u folklor teoretičara zavera i lovaca na NLO sa svih meridijana. Pupin je uz to i sam vizionar, autor većeg broja knjiga o budućnosti, uspešan, Pulitzerom nagrađeni pisac, dok Tesla svoje retke i čudne vizije saopštava diktirajući ih u hladnoj hotelskoj sobi u pero novinara i u spisima koji su tek posthumno postali šire dostupni.

IZGUBLJENI SIN

Naširoko prihvaćena ideja o Tesli kao tragičnoj figuri, dok je Pupin samo jedan solidni američki profesor, tek je delimično tačna. Pre svega, Pupinova biografija je ispunjena neverovatnom dramom. On je u mladosti proganjan i na kraju prognan iz Evrope zbog političkih stavova i nacionalnih ideja, dok Tesla u to doba ipak nesmetano putuje Austrijom i vodi borbu sa svim drugom opsesijom – kockom.

U srednjem dobu, na vrhuncu karijere, Pupin doživljava i veliku ličnu tragediju. Nakon samo osam godina braka njegova supruga Sara Katarina Džekson umire od upale pluća, Pupin se i sam vraća iz mrtvih, a posle ove tragedije povlači se iz javnog života na nekoliko godina. Tesla sa druge strane ne proganja sudbina i životna nepravda na koju ne može uticati – ako se izuzme požar u kome mu je izgorela laboratorija u Njujorku, njegove nevolje sa ulagačima, sa Markonijem i Edisonom proističu iz njegovi svesnih odluka da bude u sukobu oko prava prvenstva i da u poznatom slučaju sa radio-prenosom, u gnevu čak odbije Nobelovu nagradu.

Nije stvar u njihovim ličnostima, postignućima i izazovima. Malo ko neće primetiti kako u Teslinoj priči postoji nešto opojno, literarno uzbudljivo, čak onostrano, istovremeno osećajući da se u Teslinoj slici krije i nešto od naroda iz koga je potekao. Ma kako stran, prgav, neshvaćen, osujećeni ljudi naučnik, prepun, ponosa i inata, Tesla se voli kao nešto duboko lično, kao izgubljeni sin u belom svetu. Kao

vapaj njegove majke Đuke koji odzvanja nad ličkim gudurama. Kao pokajanje za ugursuzom koji je mogao da osvetli svet, a koji zatvoren, sam čami u pustoj sobi 3327 hotela Njujorker.

Nasuprot tome, Pupin je sposoban, snažljiv, blagonaklon i mudar gospodin koji se izborio sa životnim nedaćama i stigao visoko. Čovek za sebe. Doduše, i on sa ponekom pukotinom. Jer, i on voli Teslu istom tom neprežaljenom ljubavlju kojom ga voli čitava nacija, čitav Balkan zapravo. U noćima pred smrt, u bolnici posle takvog života, okružen prijateljima, sa kćerkom kraj uzglavlja, on ima samo jednu misao, samo jednu želju – da vidi Teslu. Da dobije oprost od njega i potom umre.

Na tom tragu se krije toliko uzbudjenje oko Tesle, odatle potiču somnambulne ideje o njegovoj kanonizaciji i opšti zanos da identitet gradimo na njegovom liku i delu, a da sopstvenu nepismenost prikrivamo činjenicom da nam je Tesla saplemenik. Međutim, ma kako Tesla bio značajan naučnik, taj nas put ni simbolički ne vodi ka napretku, već stalno ostajemo u istom krugu očaja. Možda se zato, u ironijskom

obrtu, u Teslu najpre kunu oni koji su najveći protivnici racionalnog promišljanja i tehnološkog unapređenja Srbije. Protivnici napretka. Čitav splet raznih manijaka, precizno rečeno.

U svakom slučaju, čak i kad bismo nekim čudom rešili da promenimo tu lošu karmu, ne bi bilo ništa ispravnije da se umesto Teslinog, Dan nauke obeležava na Pupinov rođendan. Možda bi najpodesnije za Dan nauke bilo izabrati jedan sa početka marta – onaj dan kad su se neposredno pred smrt, dva velikana konačno susrela i pomirila. To bi, makar samo simbolično, otvorilo nešto optimizma. Ali i u tom izuzetnom slučaju to bi i dalje bio Dan tehnološkog razvoja, a ne nauke, s obzirom na to da su i Pupin i Tesla, pre svega, bili pronalazači, i to od one izuzetno produktivne vrste kakvu svet retko viđa.

A ako postavimo stvar tako da Dan nauke mora biti u vezi sa nekom konkretnom ličnošću, možda je najpogodnije izabrati 28. maj, rođendan Milutina Milankovića, nesumnjivo najuspešnijeg srpskog naučnika svih vremena.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Victoria Group

Donacija 100 protivgradnih raketa

Kompanija Victoria Group donirala je 100 protivgradnih raketa Sektoru za vanredne situacije MUP-a Srbije u cilju zaštite kako sugrađana tako i domaćih poljoprivrednih useva od vremenskih nepogoda. Ovom donacijom, ukupne vrednosti preko 2.200.000,00 dinara, biće nabavljene protivgradne rakete dometa 6 km, kojima će se omogućiti pravovremeno reagovanje u slučaju gradonosnih oluja.

“Naša kompanija, kao jedna od vodećih u oblasti agroindustrije i jedan od najvećih prerađivača i investitora u Srbiji, sarađuje sa oko 40.000 poljoprivrednika i više od 300 ko-operanata i godišnje u proseku investira preko 100 miliona evra za prefinansiranje primarne poljoprivredne proizvodnje. Svake godine susrećemo se sa problemom vremenskih nepogoda, kada stradaju mnoge poljoprivredne kulture, a poljoprivrednici ostanu bez svojih proizvoda. Nadamo se da će ova donacija pomoći u prevenciji kako bi se slične situacije izbegle u narednom periodu i omogućila kako zaštita samih sugrađana tako i stabilniji i sigurniji prinos domaće poljoprivrede”, rekao je Džon Ketkuti, direktor operacija Victoria Group.

Proračunato ubistvo

Generacija letelica koja u upotrebu treba da uđe krajem decenije verovatno će imati “licencu” da izabere i uništi svoj cilj potpuno samostalno, čim je meta uočena. Prvi put na nebu će se naći mašina koja će moći da ubije “po svojoj slobodnoj volji”, zavisno od okolnosti, baš kao što to rade samosvesni *Skajnet* i roboti iz *Terminatora*

I ako je na novinske stranice *X-47B* došao tek nedavno, obimno testiranje letelice u koju je američka vojska uložila skoro milijardu dolara traje već nekoliko meseci. Jedan od prvih zadataka koje je trebalo savladati bilo je sigurno kretanje letelice po skućenoj palubi nosača aviona što je težak problem za daljinski kontrolisano vozilo sa rasponom krila od 20 metara, visoko 10 i teško preko 20 tona. Usledili su uspešni testovi poletanja i sletanja sa kopna, a zatim *touch-and-go* manevr sa nosačem aviona (letelica samo dotakne palubu, doda gas i ponovo uzleti). Sve liči na standardnu proceduru testiranja mornaričkih aviona, s “malom” razlikom što letelica nema kabinu niti pilota koji bi pred poletanje mogao da salutira osoblju na palubi (umesto toga, *X-47B* namiguje lampama koje nosi na krajevima krila). Suštinski prodor ostvaren je prošle nedelje kada je obavljeno prvo klasično sletanje bespilotne letelice na nosač aviona, uz korišćenje kuke i elastične sajle razapete iznad piste, na zadovoljstvo inženjera fabrike “Nortrop-Gruman”, u kojoj je letelica proizvedena, i mornarice koja je sve to finansirala. Poduhvat je bio više nego komplikovan, s obzirom na to da letelica nema rep (koji poboljšava stabilnost) i da je skoro u potpunosti kompjuterski kontrolisana.

Bespilotne borbene letelice imaju više značajnih prednosti u odnosu na one konvencionalne kojima upravlja pilot. U vazduhu mogu da ostanu neuporedivo duže (i preko šest sati), neprekidno vrebajući zgodnu priliku za napad. Mogu da ponesu praktično svako zamislivo naoružanje, ekonomične su jer traže manje novca za izradu i održavanje i, što je najvažnije, u slučaju havarije ili obaranja nema ljudskih žrtava. Njihova namena je višestruka, kako u miru tako i u

sa bezopasne daljine

KRITIČNI USPEH:
X-47B na palubi
nosača aviona

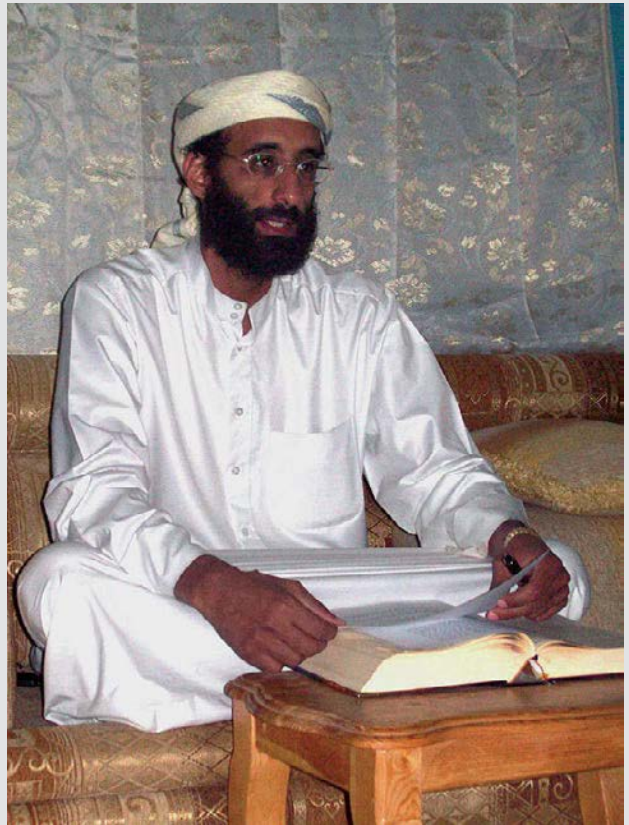
Smrt stiže u petak

Svakog utorka, na sastanku tima za nacionalnu bezbednost, predsednik Obama lično proverava i ažurira spisak istaknutih neprijatelja Amerike, uglavnom terorista povezanih s Al kaidom i drugim sličnim organizacijama. Nije reč o protokolarnom informisanju ili redovnom podsećanju na to ko su najveći zlikovci u očima Amerikanaca. Reč je o konkretnom "spisku za odstrel" na kojem se nalaze osobe čija je likvidacija unapred odobrena, bez obzira na mesto i vreme. Jedino u izuzetnim okolnostima (recimo kada se "meta" nalazi u društvu civila) potrebno je dodatno odobrenje predsednika pre akcije.

Interesantno je da se Obamin konzervativni prethodnik u Ovalnoj sobi, Džordž Buš mlađi (za koga se sigurno ne može reći da je patio od sentimentalnosti), nikad nije bavio ovim poprilično morbidnim poslom prepuštajući ga profesionalcima. Ali, ni Obama više ne liči na čoveka koji je ne tako davno bio ljubimac čitavog sveta i za to bio nagrađen Nobelovom nagradom za mir, manje zbog konkretnih dela, više zbog nade koju je svima ulivao.

Mnogi (danas već uveliko bivši) Obamini saradnici fascinirani su (r)evolucijom u Obaminom ponašanju i stavovima, smatrajući ovu promenu bez presedana u novijoj američkoj istoriji. Sa jedne strane, svet vidi čoveka koji se zalaže za zavarivanje logora u Gvantanamo, čini kakve-takve napore da okonča rat u Avganistanu i smanji američki vojni angažman u svetu, a sa druge ratnog komandanta koji je borbu protiv terorizma maltene privatizovao, vodeći ga u *udri-muvu-take-no-prisoners* stilu, a sve pod velom državne tajne, sa vrlo malo konkretnih informacija čak i kada su ciljevi nesporni, a kamoli onda kada se prave tragične greške.

Jednog utorka u aprilu 2011. na spisku za odstrel našao se i Anvar al-Avlaki. Anvar je nekada bio lojalni građanin Amerike, republikanski glasač i imam u lokalnoj muslimanskoj zajednici, a onda je zvanično odbacio svoje državljanstvo,

napustio zemlju i iz skrovišta u Jemenu počeo da emituje zapaljive propovedi u kojima zagovara fundamentalizam i džihad, regrutujući omladinu za mudžahedinski rat protiv nevernika. Stavljanje američkog državljanina (makar i bivšeg) na *to-do* listu predstavljalo je presedan, ali izuzev Anvarovog oca, koji se žestoko protivio ovakvoj Obaminoj odluci, javne reakcije nije bilo. Uostalom, u američkom ustavu lepo piše da je kazna za izdaju zemlje – smrt, bez ulaženja u detalje gde, kada i kako ta smrt ima da se isporuči.

ratu: mogu da osmatraju teren, nadgledaju vazdušni prostor i granice, istražuju ležišta nafte i ruda, obavljaju naučne eksperimente i merenja, tragaju za izgubljenima ili nastradalima, rano upozoravaju na poplave, požare i druge katastrofe, da lete duboko u neprijateljsku teritoriju, prate kretanje protivnika, prisluškuju komunikacije ili – da ubijaju. Daskoro je tehnologija naoružanih bespilotnih letelica bila rezervisana samo za svetske vojne velesile, ali se danas ove sprave nalaze u arsenalu 24 države (jednu imaju i naše hrvatske komšije). Najrasprostranjeniji i najpoznatiji modeli proizvode se u Izraelu (*Elbit Hermes 450*, *IAI Heron*) i SAD (*MQ-9 Reaper*, *MQ-1 Predator*, *X-47B*). Interesantno je da se u Americi trenutno školuje

otprilike podjednak broj pilota borbenih aviona i kontrolora bespilotnih letelica.

INTELIGENCIJA

Iako *X-47B* ima prilično zloslutan izgled (grubo gledano, ovo "leteće kri-lo" liči na umanjenu verziju strateškog "stelt" bombardera B2 od kojeg je "iskopirao" brojne elemente dizajna), letelica (proizvedena u dva komada) neće biti korišćena u borbenim operacijama i na kraju će završiti u nekom muzeju. Njen zadatak je da demonstrira i testira nove mogućnosti korišćenja bespilotnih letelica u izmenjenim borbenim uslovima. Akcenat je stavljen na "stelt" tehnologiju (nevidljivost za radare), funkcionisanje u uslovima slanog, korozivnog okruženja mora i

morskog vazduha, otpornost na povećanu elektromagnetnu interferenciju u blizini bojnih brodova kao i korišćenje nosača aviona kao primarnog aerodroma. Ali ono što istinski izdvaja *X-47B* od njegovih brojnih prethodnika je povećana autonomija funkcionisanja, kako tokom leta i navigacije tako i tokom praćenja ciljeva, izbora mete i njenog uništenja (*X-47B* može da ispali svaku raketu iz postojećeg američkog arsenala, a po količini ubojnih sredstava koje nosi ne zaostaje za regularnim borbenim avionima). Umesto da bude konstantno kontrolisan od strane nekoliko operatera koji upravljaju letelicom pomoću miša, džojstika i satelitske veze, *X-47B* je u tom pogledu praktično samostalan, zahtevajući tek povremeno

I tako je jednog petka u septembru te iste godine Anvar al-Avlaki izašao pred svog tvorca pre nego što je nameravao. Likvidiran je u Jemenu, iz drugog pokušaja, raketom *Helfajer*, ispaljenom sa bespilotnog *Predatora*, dok je u džipu sa svoja tri saputnika jeo doručak. Obarač bespilotnog "dželata" povukao je lično Obama, koji će kasnije izjaviti da je odluku doneo brzo, lako i bez razmišljanja: "Ovaj udarac", kaže Obama, "pokazuje da za Al kaidine teroriste i njihove pomagače ne postoji sigurno mesto na zemljinoj kugli."

Nekako nezapaženo promakla je vest da je u petak, u udaru *Predatora*, poginuo i Abdul-Rahman al-Avlaki, osamnaestogodišnji Anvarov sin. Nesrećni tinejdžer rođen je u Denveru, nikad nije odbacio svoje državljanstvo, nije se bavio verom, politikom i terorizmom niti ga je iko tražio ili gonio po bilo kom osnovu. Zanimao ga je *Fejsbuk* i američka bofi-muzika, ponašao se i šišao kao mladi Amerikanac pa je na kraju po frizuri i identifikovan (s obzirom da je nakon raketnog udara od Abdula ostao samo komadić lobanje sa malo kose). Ali, kad *Predator* gađa, kolateralna šteta je neminovna, zar ne? Robert Gibbs, Obamin portparol, rekao je tim povodom: "Mislim da je detetu bio potreban mnogo odgovorniji otac."

Neko bez srca možda će reći da je nesrećnog Abdula zadesilo ono što je i zaslužio. Postoji, međutim, nešto što Gibbs u tom trenutku nije znao. Abdul nije ubijen u istom udaru *Predatora*, u isti petak kad i njegov otac. Ubijen je stotinama kilometara dalje, čitave dve nedelje kasnije, dok je sa školskim društvom a) razgorevao vatru za roštilj b) tragao za svojim ocem c) pio piće u kaficu (verzija priče zavisi od izvora). Svejedno, svi izvori slažu se da je Abdul bio potpuno nevina žrtva. Da li je besmislenim ubijanjem jednog svog tinejdžera Amerika želela da pošalje poruku da se njen osvetnički gnev neće zaustaviti samo na nespornim teroristima, da će zahvatiti malo dublje i šire sve dok se kancer međunarodnog terora ne iskoreniti? Ili je istina ono što je pod pritiskom javnosti američka

AMERIČKA POSLA: Anvar al-Avlaki (levo), "grabljivac" lansira "Paklenu vatru" i asanativno poprište

administracija naknadno saopštila: da je Abdulova smrt bila tragična greška, a da je prava meta bio neki opskurni Egipćanin u njegovoj blizini sa jakim vezama u Al kaidi? Može biti, jer ko radi taj i greši. Jedino je sigurno da i pored nedavnog Obaminog obećanja da će se ubuduće gađati samo teroristi koji predstavljaju "neposrednu pretnju za bezbednosti SAD", broj borbenih misija raste, a da se Robert Gibbs nikad nije izvinio za svoje bezosećajne reči.

klik ili dva sa strane.

Razvijene zemlje odavno imaju inteligentno naoružanje u svom arsenalu. Tipičan primer su niskeleće krstareće rakete poput "Tomahavka". Ovaj projektil u stanju je da svoju putanju prilagođava konfiguraciji terena i vrši automatsku obradu podataka koji se pribavljaju iz više paralelnih izvora (avioni, tenkovi, brodovi, vojnici na terenu), uz mogućnost da po potrebi ili na intervenciju sa zemlje u letu izabere alternativni cilj. Ali prisustvo čoveka u svakoj fazi leta i dalje je esencijalno: ovaj projektil konstantno je nadziran sa zemlje a izbor ciljeva obično se vrši mnogo pre lansiranja.

U tom pogledu X-47B ide korak dalje. Ako se čitav koncept dokaže tokom

testiranja, naredna generacija letelica koja u upotrebu treba da uđe krajem decenije verovatno će imati "licencu" da izabere i uništi svoj cilj potpuno samostalno, čim je meta uočena. Prvi put na nebu će se naći mašina koja će moći da ubije "po svojoj slobodnoj volji", zavisno od okolnosti, baš kao što to rade samosvesni *Skynet* i roboti iz *Terminatora*.

Nalazimo se na pragu nove revolucije u tehnici ratovanja, koja se po svom radikalnom obimu može uporediti sa uvođenjem baruta, automatske puške ili atomske bombe u redovno naoružanje. U svetu u kome se neprekidno ratuje već stolicima, samo je jedna stvar konstantna: broj nedužnih žrtava, eufemistički svrstanih pod "kolateralnu štetu",

neprekidno raste. Zahvaljujući bespilotnim letelicama vojnici su sve dalje od linije fronta koje zapravo i nema. Rat se vodi svuda, a ponajviše u urbanim zonama prepunim civila, koji nemaju gde da se sklone jer svako mesto na planeti može da postane legitimni vojni cilj.

PROGRAMERSKA PAMET

Za mnoge je pomisao da će oružje dobiti svoju "glavu" i početi samostalno da "razmišlja" (čitaj: da odlučuje o nečijem životu ili smrti) – zastrašujuća. Mašine ne znaju za strah i kada se odluka jednom donese, one će izvršiti svoj zadatak po svaku cenu. Umesto generala koji biraju mete na sastancima svojih štabova, odluku će donositi kompjuterski programi.

Za Kristofa Hajnsa, eksperta UN za pitanja ratnih zločina i masovnih egzekucija, dileme nema. Takva istraživanja treba zabraniti na vreme, pre nego što budemo morali da se suočimo s posledicama jer "odluku o sudbini bilo kog ljudskog bića može da donese samo drugo ljudsko biće, nikako mašina".

Brojni su i oni koji smatraju da nema preteranog razloga za strah. Na kraju krajeva, mašina može da uradi samo ono za šta je isprogramirana. U stvarnosti je sve mnogo komplikovanije. Kompiuterski programi sadrže milione linija koda, na njima radi više timova ljudi specijalizovanih tek za jedan aspekt čitave funkcionalnosti tako da ne postoji nijedna osoba koja ga poznaje u celini, niti iko može unapred sa sigurnošću da tvrdi koja meta će na kraju biti odabrana i uništena. Osim toga, kao i svaki program u vašem računaru ili pametnom telefonu, ni program usađen u neki budući X-47B nije imun na greške. Samo što se u ovom slučaju težina grešaka meri brojem tragično nastradalih.

Drugi razlog za brigu je što se skoro svi sistemi "veštačke inteligencije" (pa i oni nagurani u avione i rakete) makar delimično zasnivaju na neprekidnim automatskim poboljšanjima proisteklim iz znanja stečenog kroz iskustvo (u ovom slučaju – borbene misije). Ovakva vrsta prilagodljivosti je neophodna jer niko ne može unapred da predvidi u kakvim će se sve realnim okolnostima naći jedna bespilotna letelica. Samim tim, nemoguće je kreirati softver koji će unapred imati odgovor na svaku novonastalu situaciju. Ako mašina mora da uči tokom vremena i donosi odluke na bazi iskustva, da li možemo unapred

Podaci i nedoumice

Američka upotreba naoružanih bespilotnih letelica u Avganistanu, Jemenu, Pakistanu i drugim zemljama u kojima se skrivaju najtraženiji teroristi i drugi državni neprijatelji nikad nije bila bez kontroverzi, što zbog diskutabilnog poštovanja suvereniteta drugih država, što zbog izbora meta, što zbog brojnih civilnih žrtava. Iako predstavnici Pentagona tvrde da nikad nisu imali preciznije oružje na raspolaganju, "Njujork tajms" je svojevremeno objavio zvanične informacije iz Pakistana da je u udarima *Predatora* poginulo 14 terorista i preko 700 nevinih ljudi, odakle proizilazi da je preciznost ovih udara jedva malo veća od nule (2%). Drugačije podatke iznosi CIA: od polovine 2008. do polovine 2010. godine likvidirano je preko 1300 terorista, a nesrećno je stradalo samo 30 civila. Nezavisni posmatrači navode da se procenat stradalih civila sve do 2012. godine kretao u rasponu od šest do 25% da bi zatim pao na nivo između dva i devet odsto. Smanjen broj nedužnih žrtava u novije vreme delimično je uzrokovan i promenom taktike: teroristi su, umesto u svojim domovima i na javnim mestima, gađani

dok su se nalazili u pokretu, najčešće u automobilu i van naselja.

Tačne razmere "kolateralne štete" jako je teško utvrditi jer se većina raketnih udara zbiva u pasivnim zabitima Avganistana i Pakistana gde je pristup terenu praktično nemoguć, a svaka mogućnost komunikacije svedena na minimum. Retki intervjui koje su sa lokalnim stanovništvom obavili novinari i nezavisni istraživači govore da je u periodu od maja 2010. do polovine 2011. u Avganistanu poginulo barem 40 civila. U istom periodu CIA navodi da je zahvaljujući bespilotnim letelicama eliminisano oko 600 terorista i njihovih pomagača.

UBICE NA DALJINU: Izraelski Elbit Hermes 450, američki MQ-9 Reaper i naš junak X-47B

da znamo u kom smeru će evoluirati?

Najvažnije pitanje ujedno je i najteže: može li borbena mašina uopšte da se ponaša "razumno", bar kao vojnik koji ima svoju čast i etički kodeks? Mogu li se etička načela tek tako implementirati u softveru? Koja su to načela? Jer, moralni kodeks ni u mirmodopska vremena nije svuda isti zbog ogromnih civilizacijskih, kulturoloških i drugih razlika, kamoli u ratu kada su sve moralne skrupule ili relativizovane ili potpuno ukinute.

ETIKA I EMOCIJE

Oni koji podržavaju dalja istraživanja na polju naoružanih robota tvrde da ne mora sve da bude tako crno: recimo, mašine nemaju emocije. Ne postoji mogućnost da jedna ispravno programirana bespilotna letelica prekorači pravila službe i počinu ratni zločin usled povećane količine adrenalina, psihoze ili potpunog rastrojstva. Ne postoji mogućnost da se nemoćni protivnik šikanira protivno pravilima i običajima rata. U američkoj vojsci ratni kodeks postoji već 150 godina, on je precizno opisan u desetinama priručnika iz kojih vojnici svih fela uče šta je moralno, a šta nije, kako sutra, u vrtlogu rata, ne bi morali o tome da razmišljaju sopstvenom glavom. Možemo li sve te visokomoralne knjige da pretvorimo u jednako moralan kompjuterski kod?

Po nekima, rešenje problema je upravo u odvajanju etike od emocija: mašina mora da bude u stanju da donosi etički ispravne odluke, ali ništa više od toga, da vegetira na nivou "priučenog šegrt" i vešto bude uskraćena za mogućnost donošenja fundamentalnih odluka. Ovaj scenario, nažalost, ne izgleda mnogo verovatno. Iskustvo govori da se svaka

uspešna mašina usavršava u pravcu povećane automatizacije i veće autonomije. Pre ili kasnije stvoriće se pritisak da se pametnoj mašini koja u praksi ne greši poveri složeniji poslovi i zadaci. Sve dok ne pogreši, a onda će biti kasno.

Ima tu i argumenata koji su zabavni jednako koliko i stručni, ako ne i više. Profesor Ronald Arkin sa Katedre za informatiku Univerziteta u Džordžiji navodi sledeći primer: "Zamislite jednog 'robokapa' koji patrolira borbenom zonom, a onda primeti da iz zgrade preko puta jedan terorista puca na njega. Robot ima mogućnost da napadača neutrališe upotrebom snajpera ili granate, slično kao i svaki drugi pešadinac. I dok bi se vojnik od krvi i mesa verovatno opredelio za najjednostavnije i najjače sredstvo koje će ga izložiti minimalnoj pogibelji (granata), robot uočava, nakon poređenja terena koji vidi sa svojom bazom podataka, da se napadač nalazi tik do neprocenljivo vredne džamije iz IX veka. Zbog toga će robot doneti 'etičniju' odluku i opredeliti se za snajper kako bi neprocenljivo kulturno dobro ostalo netaknuto. Suština je da robot nije bezuslovno posvećen sopstvenom samočuvanju. On se ne plaši na način svojstven ljudima, ne puca nasumce i može da podnese mnogo veći nivo rizika po sebe kako bi doneo ispravnu odluku". Profesor Arkin već duže vremena radi na softveru koji će biti sposoban za ovakve odluke, iako priznaje da on još nije dovoljno dobar da bi se mogao primiti u zoni u kojoj ima civila.

BEZ OBZIRA NA SVE

Sa druge strane, Kolin Alen, profesor sa Univerziteta u Indijani, smatra da je

ovaj pravac razvoja unapred osuđen na neuspeh. Jednostavno, ne postoji rat bez civila. Tehnologija pomoću koje mašinu možemo da naučimo da poštuje sva pravila rata još ne postoji i verovatno neće postojati u narednih pedesetak godina. Sve do tada prisustvo čoveka u donošenju kritičnih odluka biće apsolutno neophodno.

Bez obzira na sve, dalja istraživanja na polju inteligentnih, samodovoljnih borbenih mašina će se nastaviti, ne samo u Americi nego i u brojnim drugim svetskim armijama. Budžeti namenjeni za ove svrhe solidno su popunjeni – javnost i političari pozitivno gledaju na ideju da umesto običnih vojnika strada ju mašine, ne razmišljajući o sekundarnim implikacijama. Neki Obamini kritičari smatraju da narastajuće pouzdanje predsednika u sve veću moć i preciznost bespilotnih letelica uvodi državu u stanje permanentnog rata niskog intenziteta, bez plana da taj rat jednom bude okončan. Rat vođen na ovaj način postaje manje strašan, apstraktniji i podnošljiviji. Ratne strahote, jednostrano sagledane isključivo kroz prizmu sopstvenih ljudskih gubitaka, postaće lakše za gledanje. Samim tim će i odluka o stupanju u rat biti donošena mnogo lakše nego pre. Zašto bi se neko ustezao od ratovanja ako u njega šalje samo mašine dok su vojnici na sigurnom, udobno zavaljeni ispred svojih kompjuterskih monitora i igračaka?

Kad neprijatelja svedete samo na sliku na ekranu, rat postaje video-igra, kao *Call of Duty* ili *Company of Heroes*. A svi znamo koliko video-igre umeju da budu zabavne i zarazne.

DR SAŠA MARKOVIĆ

Srbi na mokrom

Sve je išlo svojim tokom, i nizvodno, dok neko nije viknuo, Srbin u vodi, spasioci su se stušili, ali ne bilo brige, čovek sa šajkačom je samo otresao glavom, i nastavio da se umače u ladnu Drinu, malo dođe sebi

Poslednjih godina, preko deset, regate na Drini su postale takorekuć hit i nezaobilazna destinacija za one koji oće upoznaju lepote Srbije. Većina regata je u srednjem toku Drine, od Bajine Bašte, do Loznice, gde je reka zadržala zelen boju i nešto od te plahovitosti. Tako se ima Bajinobaštanska, Ljubovijska, Zvornička, Loznička regata... I to po nekoliko puta tokom godine. Najduža je ona od Rogačice do Ljubovije, 40 kilometara. Ljudi hrle na Drinu, i sve je ne mož' biti bolje, i raspoloženje i ta bezbednost. Uostalom, Srbi i ne znaju drugačije, kakvi na suvom, takvi i na mokrom, teko divne energije nema na planeti. A kako bi bilo drugačije kad se sve događa na reci koja spaja, a jok razdvaja.

Dakle, Najduža regata uvek druge subote jula, to ove godine palo na 13. jul. Ali, prvo bio Petrovdan, 12. jul, i taj kulturno-umetnički program. Kultura se na Petrovdan u Ljuboviji dogodila na lokalnom stadionu, koncerte imali Haris Džinić i Đorđe David. Novinar "Vremena",

sa ostale kolege koje organizovano stigle, pojde na kulturu. Primeti na glavni teren, koji ograđen, neku skele skalameriju sa platformu, pođe u taj pravac, obezbeđenje pita, gde propusnica, novinar mane preskartinom, obezbeđenje veli, samo vip. Novinar nastavi ka pomoćni teren, gde bila bina, virne na glavni teren, vazda ljudi, barski stolovi, konobari, piće na izvolte. Uzme pita, ko ti ljudi, tamo-vamo, dobije odgovor, to drugovi i gospoda koji gosti partija na vlasti u Ljuboviji siti. Sve drugo gospojice, ima i drugarica do gospode.

LJUBOVIIJA VIP

Dole na pomoćni teren, pred tu binu, drug-drugu puno para, gde se skupljala omladina, novinar ubije vreme sa kolegama iz "Pravda", u tri reči sazna sve o osiromašenom uranijumu, i da Vučić pustio "Pravdu" niz vodu, zbog zato što neće dozvoli da pričaju kako kontroliše medije. Uto se pojavi Haris u šešir i brkovi, naže vode iz flašice, na binu stupi žensko, pa reče, Dame i gospodo, uvaženi gosti, dragi

sugrađani, dobro došli na koncert u povodu Drinske regate... Reče i da prijatelji manifestacije Ministarstvo finansija i privrede... STR "Pepa", kafebar "Inkognito"... Javi se, nešto izmenjenim govorom, i direktorka Turističke organizacije, Dragi prijatelji, uvaženi gosti, dragi sugrađani, ovo je uvod u najveću manifestaciju na vodi, na Drini, reci koja nas spaja... Javi se muzika, na binu, u šešir i brkovi, izađe Haris, Dobro večer Ljubovijo, bi Zavoleh te ludo... bi Ostariću neću znati... Deča u publici, na taj pomoćni teren, su sve znala napamet, vip drugovi i gospojice, na glavnom terenu, su bili na svaki nivo. A otkud Haris i Đorđe David u Ljuboviji, pogledati pod Prvi prijatelj manifestacije – Ministarstvo finansija i privrede.

Ujutro bio 13. jul, start regate u Rogačici. Obala sišla u reku, zastave, suncobrani, razne kape i marame. Najbolje od sve bilo gusari iz Lađevca sa trešnjev top, sa crne marame, i gusarsko sve, svi hrlili se slikavaju. Jedan, za koga rekoše kapetan, reče da se čeka puste branu u Perućcu da

VODENJACI: Četničko osveženje, ploveći roštilj i izduvani čamac

foto: D. Todorović

nadođe voda, svima zažele sigurnu plovību i dobru zabavu na Drini koja spaja... Onda zamoliše gospodina Nenada Borovčanina, ispred Ministarstva omladine i sporta da se obrati. Bokser na mestu državnog sekretara, u ministarski crvenoj majici, sve obavi u jednoj rundi: Nalazimo se na Drini, na Drini koja nas sve zajedno spaja, a ne nešto što nas razdvaja. Naravno, današnji dan, i današnja regata, nešto je čime se svi ponosimo... Onda mnogo dobro opali onaj trešnjev top, bi to znak za start. Krenu, da se bude literalno i na visini zadatka, reka plovila. Sve crni gumeni do crnog gumenog vojnog desantnog čamca, a bilo i čamaca u druge boje, skalamerija od traktorskih guma povezanih drvenom platformom.

Sa jednog od čamaca, na kome bili trubači u zelenim prslucima za spasavanje, dunu *Marš na Drinu*, od starta bi, Op, op, op, i bi Juuriš! Trešnjev top, već ukrcan na čamac, još jednom i 'nako, opali, novinari TVRS (Republika Srpska), koji bili u čamac sa "Vreme" reporter, odma se dadoše u pošo, šta vele učesnici regate, vele, Ovo nema nigde, samo Srbija ima 'vaku lepotu i potencijal... A čamci, čamci puni sa ljudima, puni sa provijant, u čamcu 'voliki zvučnici okačeni i šipke suncobrana, založeni 'voliki roštilji, i to na 'voliki ćumur, volike krmenadle, 'voliki ćevap, pozadi, u još jedan čamac, svega, stolovi, stolice, taburei, svega do belih rolni toalet papira, svega ko kod kuće, samo što nema onije beli gipsani lavova.

ENO GA MILOJKO

To se otešlo i raširilo, reka zelena pa široka, samo treba pratiti maticu. U čamcima sve uniformisano, ko u crvenu, ko u žutu, ko u svoju boju, pivo u reci, zavezano za čamce, već o'lađeno. Sa onih 'voliki zvučnika samo čuješ *Tražio si sve, sve sam ti dala...* pa čuješ *Ništa mi nije važno...* u čamcima usitnilo, rade ruke, rade i noge, žene se mažu sa kreme, ljudi mažu samo nosove, i veslaju, veslaju, pa se sa vesla po nosovi počesu... U sav taj poredak veselja,

neko viknu, Srbin u vodi, pored jednog od čamaca videla se šajkača u vodi, spasioci se uznemiriše, samo što ne krenuše u akciju spasavanja, kad se diže šajkača, sve 'voliko otvorio usta i sve brekće i ukće. Jedva reče, ne treba pomoć, nastavi bije rukama po vodi, ceo se, do šajkače, umače u 'ladnu Drinu, pustite ga ljudi, samo oće dođe sebi.

Sve se nastavi, u jednom od čamaca, u stojećem stavu, prođe i Miloško Pantić, svi rekoše, Eno ga Miloško Pantić. Bi pristajanje za malu i svaku nuždu. U to pristajanje, čamac sa muziku, udari u stenu, jedan ispade, nekako ga navataše, nastaviše u punom broju. I helikopter nadlete regatu, neko reče, mora da je Dačić, ali helikopter uze da se vrće, pravi zaokrete, leti visoko, leti nisko. U čamcima bilo puno raspoloženje, skakalo se po plovila, skakalo se u vodu. A najbolje se skakalo kad čamci opkole trubače, načičkaju se, zastave svako kretanje, bude, *Ajmo Cigani...* pa sve uzme da se lomi i vrće, maše sa šta ima, rve po čamci i vodi, i naginje iz balona i drugi 'voliki sudova.

Uze prolazi podne, ima i oni koje načisto savladalo, nestalo krmenadli, pojeli se ćevapi, sve im glava pada napred, a pada i nazad, glava je to. Gusari jopet opališe iz top, sve iznova živnu, novinari su bili u poslu, sve pitaju, a regataši sve odgovaraju, prvo pozdravljaju sve kod kuće, a onda kažu i vele, Ovo nema nigde, ovo treba pokazati svetu, dolaze, i dolaziće, na reku koja spaja, dok je veka i sveta... Uto bi ušće Trešnjice u Drinu, odmor, pola puta, prešlo se 20 kilometara za četiri sata.

Obala ne mogla primi sve čamce, ko izašo, izašo. Uspe i novinar da se dokobelja na suvo, pod veliku šatru nema više pasulja, jedan od kuvara veli, sve pojedeno, 18 kazana. Organizatori baš uzeli novinarima prenesu ocenu i rezultate. Jedan u uniformu, komandir policije u Ljuboviju, veli da nadletali helikopterom, i sletali, omogućili deci da se slikaju. Smatra da manifestacija ima budućnost, tradicija je

to od 12 godina. Uključi se i direktorka na turizam, trude se da manifestaciju podignu na viši nivo, ovo jedna od najvećih i najposećenijih manifestacija na vodi, na našoj divnoj reci Drini, po rečima mnogih, jedna od najlepših reka u Evropi, lepo je videti ovu sliku na reci koja spaja, karneval na vodi, preko hiljadu plovila, petnaest hiljada učesnika, sinoć bio divan koncert, divna energija.

Nastavi se policajac koji u Organizaciji odbor, prve godine imali tri plovila, došli do hiljadu, broj će biti i veći, trudiće se da sve podignu na maksimalan nivo. Orijentaciono ne zna ko je odakle od učesnika, registrovali ljude iz preko 30 zemalja, sa pet kontinenata... A što nema gospodin predsednik i ministar Dačić? Policajac raportira, Predsednik vlade tradicionalno dolazi, bio poslednje tri godine, obaveze ga sprečile, na Tari sa Dodikom, do poslednjeg trenutka je trebalo da učestvuje jer sa zadovoljstvom dolazi, rado je viđen gost, jako nam je žao što nije sa nama, već sledeće godine sigurno će biti...

Posle pasulj pauze sve nastavi dalje, u drugu polovinu regate, još tije 20 kilometara u kilometarskoj koloni, rekom koja spaja i sastavlja. U Ljuboviju se stiglo u punom broju, nisu javili da je bilo ko valio.

DRAGAN TODOROVIĆ

Pedant

Patološki pedant je nešto samo malo manje strašno od murdara.

Pedanterija je inače muška crta; jeste li čuli za pedantušu? Naravno da niste, jer se urednim ženama tepa da su čistunice i redušice. Muškarac može biti čist i uredan, u redu; može biti umereno pedantan, ajde dobro; ali može biti i patološki pedantan, što je već zabrinjavajuće.

Nije strašna pedanterija u muškaraca, čak ni patološka. Strašno je kad patološki pedant počne da dosađuje svojim bližnjima i da ih preobraća svojim primerom. Blaži oblik ta-

li vrata zaključana. Pošto sam opisao sebe (moj drug Dejan A. jednom mi je tužno rekao: "Lako je tebi, ti si pedant"), da pređem na one još gore od mene.

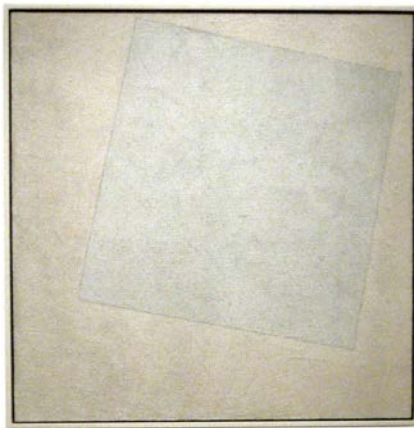
Patološki pedant, stručnim jezikom "picajzla", radiće sve to, ali i još mnogo više. Uvek se setim tog vojnog lica u penziji iz Kranjčevičeve ulice: imao čovek vw bubu i prao ju je svake nedelje po ceo dan, uključujući i ribanje zavrtnja na točkovima četkicom za zube. Mi klinici sedeli bismo na ogradi i bez daha pratili šta čovek radi; nismo mu smetali nimalo. Teško toj vojsci kojoj je taj komandovao. Patološki pe-

Uvek se setim tog vojnog lica u penziji iz Kranjčevičeve ulice: imao čovek VW bubu i prao ju je svake nedelje po ceo dan, uključujući i ribanje zavrtnja na točkovima četkicom za zube

kvog ponašanja je kada ide okolo, dovođi stvari u red kakav misli da treba, čuti – ali prekornim pogledom uteruje osećanje krivice drugima. To već nije u redu, jer je uterivanje osećanja krivice privilegija majki.

Teško je uspostaviti razliku između urednog, pedantnog i patološki pedantnog muškarca. Murdarima su oni svi isti, na primer. Ženama prve dve vrste odgovaraju, čak i kad su murdaruše; žene su, ponavljam, bića racionalna. Patološki pedant dobiće nogu čak i od čistunice-redušice, iz istog razloga. Naravno da ima poziva i zanimanja u kojima je izvestan nivo pedanterije neophodan: časovničari (dok nisu počeli samo da menjaju one ble-save baterijice), precizni mehaničari (u stvari svi mehaničari); razni doktori, naročito zubari; ostalo medicinsko osoblje, mikrobiolozi i ostali koji paze da ne kontaminiraju materijal; kriminalisti itd. To ne znači nužno da su takvi i kod kuće.

Običan pedant vodiće računa najmanje o sledećem: da svaka stvar ima svoje mesto i da je na njemu; da su baterije u uređajima ispravne i da ima rezervnih; da su Zippo upaljači puni i da ima rezervnog benzina i kremenja; da česme ne cure, da ima rezervnih gumica i virbli; da je struja u redu i da ima rezervnih sijalica; da u autu ima svih tečnosti i da su gume napumpane; da ima sveća i šibica; da se celularni telefoni pune na vreme itd. Ako nestane struje, on se okreće i uzme baterijsku lampu koja stoji na svom mestu. Pedant će strpljivo stavljati i zavrtnati poklopce na posude i flaše, jer žene instituciju poklopca ne poznaju (da, na tebe sam mislio!). Zatvaraće spretnim udarcem dupeta otvorene fioke po kući, sklanjaće kuhinjske krpe iz neposredne blizine plinskih plamenika (znaš ti dobro na koga mislim!), zatvaraće vodu na ventilu veš-mašine kad ne pere, proveravaće jesu

Kazimir Malevič

dant pazi da li je sve u kući pod pravim uglom; ide sa libelom i ravna slike; knjige – ako ih ima – slaže po veličini i boji (ako ih ne čita) ili po azbučnom redu (ako čita); običan pedant žrtvuje utisak urednosti i knjige slaže po tematici, ako mu trebaju. Briše sam prašinu svakoga dana (žena ga je ostavila jer je to od nje tražio, uz druge stvari), ispravlja rese na tepesima (običan pedant ih odreže, ionako su gnjavaža), drži nerazumno velike rezerve svega za ne daj bože, špajz mu je uzor urednosti. Ako je pritom – dale-

ko bilo – još i esteta, njegovim mukama kraja nema: kako da spari nijanse boja papirnatih salveta sa zavesama i sa bojama nameštaja?

Zamislite scenu: smuvao patološki pedant ribu i doveo je na gajbu. Cura ispadne nadzvučna (supersonična) i za sobom do kreveta ostavi trag: tašna, mantil, bluza, suknja, cipele, čarape, gaće, sve po podu i – hop! A on mora mantil na vešalicu, pa u plakar; sako takođe, cipele na mesto papuča, pantalone preko naslona od stolice, košulju na vešalicu, a kravatu u vrata od plakara, čarapice i gaće već negde... Kladim se s vama u turu pića kod Dragančeta u Press caffeu da će sutra cura sebi reći: ovoga sam uradila tri puta – prvi, poslednji i nikad više.

E, sad: zanimljivo je da o pedantima postoji ogromna literatura, za razliku od murdara, kao što smo primetili. Počelo je od starog g. Frojda, pa su tako danas pedanti izašli na loš glas, uz neprijatne seksualne, čak prostačke aluzije: te "analni tip", te sumnjiv na razna krivična dela (gledate televiziju? Pedanti su popularni u raznim profajlerskim serijama). To je nepravda: to što je neko picajzla od pedanta ne znači i da je serijski ubica. Ali, tako je to u modernoj psihoanalizi.

MED, MLEKO I INTERVJU

Ne umem da se pretvaram Vreme 1175

Aleksandar Vučić u intervjuu za vaš nedeljnik kaže: "Razorena nam je ekonomija od 2000. godine naovamo." A od 1990. godine do 2000. teklo nam je, ja bih rekao, med i mleko.

Miodrag Zec

ČITANJE BUKVARA

Šećeru, šećeru... Vreme 1175

Sjajan tekst Dragoljuba Žarkovića, pročitao ih je kao bukvar.

Milan Trkulja

ŠAMAR OD MERKELICE

Spasavanje Josipa Perkovića Vreme 1175

Sve ovo dokazuje da je Zoran Milanović, hrvatski premijer, politički idiot! On je spreman politički zavaditi se sa Nemačkom, i to žestoko bez ikakvog razloga ili legitimnog državnog interesa Hrvatske samo zbog nekontroliranog egoizma. Šamar od Merkelice je samo početak cene koju će Hrvatska plaćati zbog Zoranove notorne političke gluposti. Šteta je što ga njegovi partijski kolege ne mogu kontrolirati. To je opšta bolja politika u nas (i u Srbiji i u Hrvatskoj). Partijski vođe ne praktikuju nikakvu internu demokraciju, nego su arbitrarni autokrate.

Bogdan Denić

ZAMRŠEN ŽIVOT

Opet o Aci Lukasu Vreme 1172-1175

Čini se da se digla dobrodošla halabuka oko teksta Jovane Gligorijević "Pravda za Acu Lukasa". Mišljenja sam da svi komentari koji su se pojavili odražavaju

svu zatvorenost i nerazvijenost našeg društva. Naime, kada bi se, recimo, ova-
kav jedan tekst o gotovo svim životnim putanjama opskurnog lika pojavio u nekom uglednom mediju u Evropi i razvijenim društvima (šta god to podrazumevalo u ovom slučaju), nisam siguran da bi reakcije uopšte bilo, jer je tamo davno shvaćeno da se društvo mora sagledavati u svim njegovim pojavnostima i manifestacijama, tamo se zna da je društvo ili bar ideja o njemu stvorena kroz jednu vrstu sinkretizma (dakle, svega i svačega, pa naravno i Ace Lukasa). Zna se u "starim demokratijama" i to da svaki pojedinac, društvena grupa i njihovo delanje moraju biti legitiman predmet analitičkog i kritičkog mišljenja kako bi se društvo razumelo u totalitetu a čini se da se drugačije i ne može. Ne smemo graditi društvo u kojem će mera ispravnosti pojedinca biti to ko koju muziku sluša, koje filmove gleda i ko zna koja još opšta mesta. Međutim, opasnost od opštih mesta se baš krije u njegovoj opštosti, jer je ono kao takvo najlakše za različite vrste valorizacije i veoma često nimalo ne odstupa od proseka, što će u jednoj vrsti izokrenute stvarnosti značiti da je ono društveno korisno i da doprinosi integraciji. To, naravno, nije potpuno tačno, ali ne možemo stvari gledati crno-belo, jer one to nisu. Društvo je daleko složenije nego što možemo da zamislimo, naročito danas u postmoderno doba kada je i sam pojedinac daleko

složeniji nego nekad, jer mnogostrukost stvarnosti u svakodnevnom životu, ali i javnoj sferi doprinosi ovoj vrsti zamršenosti. Stoga želim biti dobronameran pa reći da gospođa/ili gospođica Tamara Petković, čije ste pismo objavili u broju 1173, nije razumela već pomenuti tekst Jovane Gligorijević zbog pomenute zamršenosti, a ne zbog neznanja ili možda zbog toga što je takvih svetonazora.

Marko Oljača

POGREŠNO NORMALIZOVANJE TEKSTA

Povratak u iščezli san Vreme 1170

Nedavno sam saznao da je u broju 1170 (6. jun 2013) objavljen moj članak "Povratak u iščezli san". Prilikom preštampavanja potkrale su se greške, zbog kojih čitalac, nažalost, stiče potpuno lažnu predstavu o mojim prijateljima Svetlani Slapšak i Milanu Ćirkoviću. Naime, Svetlana definiše univerzitet kao "unezveritet", a ne, tautološki, kao "univerzitet". Milanova definicija marksizma takođe nije tautološke prirode, jer je on u to vreme govorio o "mraksizmu". U knjizi je to sve tačno napisano, pa mi je žao što su vaši korektori "normalizovali" tekst.

Zoran Minderović

www.vreme.com
pošaljite svoj
komentar Vremenu

PRODAJA PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

Prohujalo sa ajkulama

Svet je dobio novi kultni film. U pitanju je film *Sharknado* što bi se moglo prevesti kao "Tornado ajkula" ili "Ajkulanado". Film je 11. jula prikazala američka televizija Saj-Faj, specijalizovana za naučnu fantastiku, koja ga je i producirala.

"Ajkulanado" je film iz žanra horora i katastrofe, koji prikazuje Los Anđeles zahvaćen tornadom koji pored vode sa sobom nosi i ajkule koje padaju na grad i proždiru njegove stanovnike. Ovaj niskobudžetni film će se sigurno naći na listama najgorih filmova svih vremena, pa je zato privukao toliku pažnju. U filmu pratimo priču o Filu, vlasniku kafića na losanđeleskoj plaži koji se sa grupom ljudi bori protiv katastrofe koja je zadesila njihov grad. Tornado na Pacifiku prvo uznemiri ajkule, one doplivaju do plaže na kojoj je Filov kafić, počinju da se neopazeno prikradaju i proždiru kupče koji stoje u vodi do kolena.

Potom tornado stiže do Filovog kafića i razruši ga. Fil i gosti kafića bore se protiv ajkula koje je na njih bacio tornado tako što ih probu-raze štapom za bilijar, zatuku ih bejzbol palicom, barskom stolicom, aparatom za gašenje požara a poneku ubiju i puškom. Pošto savladaju ajkule, Fil shvata da su ugroženi i njegova bivša žena i njihovo dvoje dece i sa grupom ljudi iz kafića kreće kroz Los Anđeles da ih spase. Tokom puta oni u delovima Los Anđelesa koji još uvek nisu poplavljeni upozoravaju ljude da ne izlaze iz automobila jer je opasno. Oni koji im nisu poverovali skupo to plaćaju. U filmu se vidi kako, čim voda na ulici dostigne dubinu do polovine automobilskog točka, iz vode iskaču ajkule i proždiru ljude. Posle duže odiseje kroz Los Anđeles i borbi sa ajkulama, Fil će spasiti svoju ženu i decu i obrešće se s njima i svojim prijateljima iz kafića na aerodromu. Tamo će provaliti u gvožđarsku radnju i iz nje uzeti motorne testere da bi se branili od ajkula. Kada u gvožđari ugledaju flaše propanola, dolaze na ideju da naprave Molotovljeve koktele, uzlete helikopterom i bace ih u tornada koja pustoše grad i tako ih zaustave.

Helikopterom upravlja Filov sin Met, a pored njega u kabini je i Nova, kelnerica iz Filovog kafića. U scenama sa helikopterom "Ajkulanado" će dostići "Mirka i Slavka" i čuvenu rečenicu "Mirko, pazi metak" jer će Met u jednom trenutku reći Novi: "Tornado sa naše leve strane." U jednom trenutku Met i Nova neoprezno upravljaju helikopterom i upadaju u tornado sa ajkulama. Jedna ajkula tada zagriže helikopter, Nova uzima nož i napada ajkulu, ali je ajkula proguta. Met ipak uspeva da izvuče helikopter iz tornada, ali nemoćno gleda kako ajkula koja je progutala Novu pada na zemlju.

Pored drame koja se odigrava u vazduhu, i Fil na zemlji ima pune ruke posla. Električnom testerom u jednom potezu preseče na pola ajkulu koja pada na njega. Potom će Fil nadmašiti ono što je Bata Živojinović radio u partizanskim filmovima. Bata je obarao nemačke avione pucajući na njih iz mitraljeza, ali to ipak nije ništa u odnosu na Fila koji iz pištolja hicima ubija ajkule koje napadaju s neba. Kada ostane bez municije, Fil ponovo uzima motornu testeru i tada film dostiže kulminaciju. Ajkula koja pada s neba proguta Fila u jednom zalogaju. Njegova žena počinje da plače. Tada se čuje zvuk motorne testere, Fil iznutra raspori stomak ajkule i izlazi iz nje. Potom se vraća u stomak ajkule i iz njega izvlači

Novu jer ih je oboje progutala ista ajkula. U poslednjoj sceni filma likovi posmatraju razrušeni Los Anđeles prekriven mrtvim ajkulama i kažu: "Kakav je ovo dan bio!"

Gledaoci su se složili da je to bio izuzetan dan, sigurni u dve stvari: da ovo što su gledali, iako su se smejali, nije bila komedija, kao i da

ovoliku količinu gluposti u jednom filmu nisu do sada videli. Rezultati su pokazali da je "Ajkulanado" po gledanosti potukao "Američkog idola" i prenos utakmice iz američkog fudbala. Kompanija Tviter objavila da je "Ajkulanado" izazvao oluju na Tviteru i da je u pojedinim trenucima prikazivanja filmu bilo posvećeno oko 5000 tvitova u minutu.

Novinari su tada posumnjali da tu nešto nije u redu. Naime, Saj-Faj se ne nalazi među 20 najgledanijih televizija u SAD, pa se postavilo pitanje kako su ljudi iznenada odlučili da gledaju baš tu televiziju. Pokazalo se da je sve počelo tvitovima koje su postavljali ljudi iz sveta filma. Među njima su bile glumice Mija Farou, Elizabet Benks, Olivija Vajld, glumci Paton Osvald i Vil Viton, scenarista Dejmon Lindelof... Svi oni imaju velik broj sledbenika na Tviteru i njihovi tvitovi naveli su publiku da gleda "Ajkulanado". Novinari su pozvali neke od glumaca i upitali ih kako su znali da treba da pogledaju "Ajkulanado". Odgovorili su im da su videli trejler za film i zaključili da ga treba videti. To je laž jer se iz trejlera nije moglo naslutiti o kolikoj gluposti se radi. Novinari su istraživali dalje i na kraju zaključili da su čelnici Saj-Faja najverovatnije zamolili umetnike da im pomognu u promociji filma i da su im verovatno poslali i sam film. Kada su ga videli, glumci su odlučili da založe svoj ugled na Tviteru i podstaknu ljude da ga pogledaju. Pošto učestvuju u pravljenju filmova, oni su znali koliko je teško napraviti dobar film, ali da nije lako napraviti ni tako glup kao što je "Ajkulanado".

VLADAN STOŠIĆ

AKCIJA

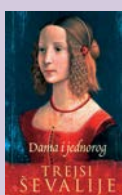
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

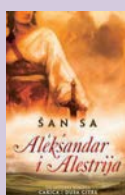
Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje do 2. avgusta 2013.

**DAMA I
JEDNOROG**
Trejisi Ševalije

Priča o tajnama
srednjovekovnih
tapiserija

**ALEKSANDAR I
ALESTRIJA**
Šan Sa

O ljubavi Aleksandra
Velikog i amazonske
kraljice Alestrije

ŠEKSPIR
Bil Brajson
Ko je zaista
bio Šekspir

**LJUBAV JE
UŠETALA**
Marisa de los
Santos

Bajka za odrasle o
ljubavi i filmovima

NOVAC
Martin Ejmis
Roman o
samoubilačkoj
pohlepi

MOJ MIHAEL
Amos Oz
Ljubavna priča
iz savremenog
Izraela

IZOLACIJA
Patriša Kornvel
Krimi s doktorkom
Kej Šarpetom u
glavnoj ulozi

MEGRE I MOTKA
Žorž Simenon
Čuveni inspektor
Megre u jednom
od najzamršenijih
slučajeva

MAJČINA RUKA
Igor Marojević
Roman o sudbini
folksdojčera u
Jugoslaviji

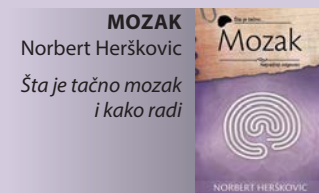
**STOLARSKA
OLOVKA**
Manuel Rivas
Ljubavna priča
u Španiji uoči
Građanskog rata

ČIK
Wolfgang Herndorf
Lep i tužan
pustolovni roman
o zagonetnim
predelima Nemačke

**GIBRALTARSKI
LJUBAVNICI**
Dominik Bodis
Špijunsko-ljubavna
priča o arapskom
osvajanju Španije

MOZAK
Norbert Herškovic
Šta je tačno mozak
i kako radi

**PRONAĐENA
ATLANTIDA**
Klajv Kasler
Klasik majstora
avanturističkog
žanra

**KLIMATSKE
PROMENE**
Hartmut Grasl
Najvažnije činjenice
o klimatskim
promenama

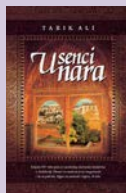
NOVI POČETAK
Toni Parsons
Tipična
parsonsovska
gorkoslatka
ljubavna priča

SEĆAŠ ME SE?
Sofi Kinsela
Šta se dogodi kada
shvatite da vam
je preko noći život
postao savršen?

**KAO STARI KRALJ
U IZGNANSTVU**
Arno Gajger
Dirljiva priča
sina suočenog sa
bolesću svoga oca

U SENCI NARA
Tarik Ali
Fascinantan
roman o padu
Granade i sjaju
mavarske Španije

KATALINA
Markus Orts
Pustolovna
priča iz vremena
kolonizacije
Latinske Amerike

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamella E, local 11, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad),

Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihajlova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica),
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27 Mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd).

MOJE TAJNO ORUŽJE

- 0% mlečne masti, 100% ukusa
- održava vitku liniju

- prirodan sagorevač masti
- Q10 i L- Carnitine
- klinički dokazano*

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec